

Bohumil Haase

Působnost 1798–1824

Přední pražský knihtiskař a nakladatel; kamenotiskař, knihkupec, obchodník s papírem.

Bohumil (Gottlieb) H. (* 25. 4. 1763 Halberstadt, † 12. 2. 1824 Praha) se psal též Háse, Háze; v literatuře uváděn i jako Ház (v bibliografích se někdy na jeho působnost nesprávně vztahuje označení Synové B. Haase). Byl německý evangelík, do Prahy přišel 1795. Zpočátku pracoval jako sazeč v tiskárně F. Jeřábka U půl zlatého kola, 1796 si v ní najal jeden lis, na kterém začal tisknout novoročenky a gratulace k jmeninám, které zdobil barevnými obrázky, novinkou, jež mu zajistila odbyt ve všech hlavních městech zemí rakouské monarchie. Již 1798 si mohl koupit tiskárnu, pro kterou dostal ihned koncesi. T. r. byl spolusoudcem ve sporech tiskařského sboru. 1800–04 utvořil spolu se svým tchánem K. Widtmannem podnik s názvem *Haase a Widtmann*. 1802 koupil na Staroměstském nám. dům U půl zlaté hvězdy a stal se pražským měšťanem (mj. mu patřila vinice Nebozízek na petřínské stráni). 1804 se B. H. znovu osamostatnil, získal titul „český stavovský tiskař“ a začal také obchodovat s papírem. 1806 založil vlastní knihkupectví (sklad knih). 1811 otevřel půjčovnu knih a 1815 zřídil vlastní slévárnu písma. 1820 založil první kamenotiskárnu v Čechách a 1823–24 ji provozoval se společníkem K. Hennigem pod názvem *Haase a Hennig*. 1824 se stal B. H. dvorním tiskařem. Vzkvétající podnik po něm převzali synové Ludvík a Ondřej a rozvíjeli jej pod názvem *Synové B. Haase*. – Nakladatelství, knihtiskárna a knihkupectví byly 1802–24 umístěny na Velkém rynku v domě U půl zlaté hvězdy (dnes roh Staroměstského nám. a Týnské ul. 5).

Přestože byl B. H. Němec, brzy se sblížil s českým kulturním prostředím. Udržoval pravidelné styky s českými spisovateli, jejichž práce tiskl i vydával. Do okruhu jeho zákazníků patřili B. J. Dlabáč, J. Dobrovský, V. Hanka, J. Hýbl, J. N. Štěpánek, dále J. Javornický, A. Pařízek, J. Rautenkranc, J. V. Zimmermann aj. Vyšly u něho knihy, které měly nemalý vliv na

stabilizaci spisovného jazyka a rozvoj novočeské literatury i na české národní uvědomění, mj. některé spisy J. Dobrovského a B. J. Dlabáce, několik náročných překladů z evropských literatur, Rukopis královédvorský. V produkci B. H. je možno také najít první zárodky českých knižnic, jako byla Hankova sbírka Starobylá skládání (1818–23, 5 sv., u B. H. 4 sv.) nebo Štěpánkova edice Divadlo (1820–32, 16 sv., u B. H. 10 sv.). B. H. je prvním nakladatelem a tiskařem v českých zemích, v jehož knižní produkci převažuje česká světská literatura nad českou literaturou náboženskou. Přispěl také k rozvoji grafické a technické úrovně českých tisků (např. vyobrazení rostlin v Berchtoldově a Preslově Rostlináři z 1820–23 jsou našimi prvními barevnými litografiemi). V 1. čtvrtině 19. stol. byl B. H. našim největším tiskařem a nakladatelem a jeho na svou dobu rozsáhlý podnik patřil k předním v rakouské monarchii. – Na počátku své úspěšné činnosti se B. H. také pokusil o německé verše; vydal knížku *Der Hochzeitsfeier meines Freundes Herrn Franz Widtmann am 6. 11. 1798...*

Z ČESKÉ NAKLADATELSKÉ A TISKAŘSKÉ PRODUKCE. *Beletrie a práce o literatuře*: V. Nejedlý: Ladislav a dívky jeho (1807); J. Rulík: Vlastenský mladý rekruta (1808); J. Milton: Ztracený ráj 1, 2 (1811, přel. J. Jungmann); J. Jais: Krásné povídky k vzdělání rozumu a ušlechťení srdce roztomilých dítek 1, 2 (1812, 1813, přel. J. Javornický); J. Glatz: Paní Miloslavová... (1815, přel. a adapt. J. Javornický); J. Javornický: Vysvětlená přísloví česká aneb Vyobrazení krásných cností a ohyzdných necností 1, 2 (1815, 1818) + Písň (české a německé) pro mládež školní (1817); Ch. G. Salzmann: Obširné vypravování..., kterak Arnošt Zábranský ze sedláka svobodným pánem učiněn byl (1815, přel. A. J. Suchánek); J. F. Hammerschmied: Allegoria. Proteus felicitatis et miseriae czechicae. Staročeská země... (1817, ed. J. Hýbl); Starobylá skládání 1–4 (1817–20, ed. V. Hanka; sv. 5, 1823, vyd. J. Vetterlová v Arcibisk. knihtiskárně); F. B. Štěpnička: Hlas lyry české 1 (1817, tisk H. a Somr, tj. Sommer); J. Chmela: Bájky pro dítky 1 (pův. i přel. práce, 1818); Gessnerovy idylly (1819, přel. a ed. V. Hanka, nakl. B. H., J. Kraus, K. V. Enders); Hankovy písň (1819); Rukopis královédvorský (1819, ed. V. Hanka, nakl. a tisk. B. H. a J. Kraus); A. Kotzebue: Johanna z Montfokónu (1820, přel. J. Chmela) + Zmatek nad zmatek (1820, přel. J. Chmela); J. N. Štěpánek: Divadlo 1–10 (souborné vyd. pův. her i překladů her a libret, 1820–24; sv. 11–16, 1826–32, vyd. Synové B. H.); Slovo o pluku Igorově (1821, přel. V. Hanka); Igor Svjatoslavič, Hrdinný zpěv o tažení proti Polovcům

(1821, přel. V. Hanka); A. Duval: Josef a bratři jeho (1824, přel. J. K. Chmelenský, hudba E. H. N. Méhul); (J. F. Kind:) Zpěv lovců a zpěv družiček ze... Střelce kouzelníka (1824, přel. J. N. Štěpánek; s notací podle C. M. Webera). – *Historická literatura*: B. J. Dlabáč: Nachricht von den in böhmischer Sprache verfassten und herausgegebenen Zeitungen (1803) + Allgemeines historisches Künstlerlexikon für Böhmen und zum Teil für Mähren und Schlesien (1815) + Nachricht von einem bisher unbekannten böhmischen Neuen Testamente (1816) + Biographie des um die Wissenschaften sehr verdienstlichen Böhmen M. Johannes Kampanus von Wodnian, mit einem Verzeichnisse seiner bisher entdeckten Schriften (1819) + Johann Chorinus. Nebst einem Verzeichnisse seiner bisher entdeckten Schriften (1821); J. Dobrovský: Kritische Versuche die ältere böhmische Geschichte von späteren Erdichtungen zu reinigen 1–3 (1803, 1807, 1819; d. I., Bořivojův křest, vyd. H. a. Widtmann) + Beiträge zur Geschichte des Kelches in Böhmen (1817) + Cyrill und Metod, der Slawen Apostel... (1823); J. Rulík: Učená Čechia 1–3 (1807, 1808); Ch. F. Rühls: Krátká historie slovanských národů starých... (1818, ed. V. Hanka); J. V. Zimmermann: Pokračování kroniky Beneše z Hořovic neb Příběhů Země české od léta 1393–1470 zběhlých (1819). – *Jazyková literatura*: K. I. Thám: Neues kleines deutsch-böhmisches Wörterbuch... (1804); Pravopis ruský (1805, ed. A. J. Puchmajer); J. Dobrovský: Entwurf zu einem allgemeinen Ethymologikon der slawischen Sprachen (1813) + Geschichte der böhmischen Sprache und älteren Literatur (1818) + Lehrgebäude der böhmischen Sprache, zum Teile verkürzt, zum Teile umgearbeitet und vermehrt (1819); V. Hanka: Pravopis český podle základů gramatiky J. Dobrovského (1817, znovu 1821) + Mluvnice čili Soustava českého jazyka podle Dobrovského (1822); F. Novotný z Luže: Pravidla řeči české (1818). – *Ostatní literatura*: J. J. Ryba: Radovánky nevinných dětí o vánocích... (1804) + Svatohorský kůr... (1804) + Pohřební písně (1805); Marie Le Prince de Beaumont: Kniha pro chudé řemeslníky, čeledě a lid venkovský (1813, přel. K. I. Thám); Krátké poučení o hospodářství polním pro obecný lid... (1817, přel. A. Puchmajer); B. Berchtold hrabě z Uherčic (Bedřich Všemír), J. S. Presl: O přirozenosti rostlin aneb Rostlinář... 1 (1820–23, tisk B. H., vyd. J. Kraus, K. V. Enders); J. Javornický: Dokonalý jednatel aneb Zemský advokát 1–3 (1820); J. Teplý: Naučení o chování, zšlechtění, hlídání a ošetřování ovocných stromů... (1822); – *z kalendářů*: Nová hospodářská minucí (1804–24, vyd. Král. vlastenská hospodářská společnost v Čechách, tisk a k dostání u B. H.); Kalendář hospodářský (1805–24, vyd. Král. vlastenská hospodářská společnost v Čechách, tisk a k dostání u B. H.). ■

LITERATURA: J. V. Žák: Původ, rozkvět a nynější stav c. k. dvorní knihtiskárny synův Bohumila Haase

v Praze, Veleslavín 1864; in sb. Die Grossindustrie Österreichs 6 (1898); J. V. Žák: Der Annahof im Wort und Bilde (1908).

oh

Bohumila Haase synové (nakl.) viz Synové Bohumila Haase

Jarmila Haasová-Nečasová

* 11. 2. 1896 *Praha*

† 30. 8. 1990 *Dobříš*

Překladatelka z němčiny, zejména děl E. E. Kische, komunistická novinářka.

Roz. Ambrožová; pocházela z vlastenecké rodiny, spřízněné z matčiny strany s rodinou malíře A. Slavička. Poprvé se provdala za posluchače lékařství a literáta Josefa Reinera (20. 11. 1897 až 19. 2. 1920 sebevraždou), publikujícího zejm. v čas. Červen a v listu Tribuna (pseud. Karel Šedý). Dílo J. Reinera s podtitulem Básně–Prozy–Kritiky–Aforismy vydala 1920 z pozůstatosti G. Reinerové. Druhým manželem byl německý spisovatel a literární kritik Willy Haas (1891–1973; 1933–39 žil jako emigrant v Praze), třetím komunistický novinář Vincenc Nečas (1903–1972). Do 1948 publikovala pod jm. Jarmila Haasová. – Vystudovala ženské gymnázium Minerva v Praze (mat. 1915), poté absolvovala pět semestrů lékařské fakulty. Od 1921 žila s W. Haasem v Berlíně a věnovala se novinářské a překladatelské práci; na začátku 30. let žila střídavě v Berlíně a v Praze, definitivně opustila Berlín po požáru říšského sněmu. 1934–35 žila v Paříži. Po návratu působila v komunistickém tisku, 1936–38 jako vedoucí kult. rubriky čas. Rozséváčka a zároveň část roku 1937 jako redaktorka čas. Tvorba. Po válce byla redaktorkou čas. Československá žena (1946) a listu Rudé právo (1947–48, vedoucí ženské rubriky), 1949 přednostkou publikačního oddělení na min. informací, od 1952 vedoucí redaktorkou obnovené Rozséváčky, po jejím zániku 1954 vedoucí kult. rubriky čas. Květy. Do důchodu odešla 1959.

Bohatou novinářskou činnost rozvinula jako redaktorka Rozséváčky, kde publikovala články

o ženském komunistickém hnutí a referovala o knižních, divadelních a filmových novinkách; paralelně s tím tiskla v Tvorbě. Spolupracovala i s jinými levě orientovanými časopisy, svůj první překlad uveřejnila v Neumannově Červnu, kam přes němčinu přeložila (neuvedena) s J. Reinerem úryvek z Leninova Státu a revoluce; překlad celého spisu 1920 byl první u nás. Nejvýznamnějším překladatelským činem H.-N. bylo přetlumočení takřka celého díla E. E. Kische (Sebrané spisy v nakl. Pokrok a Svoboda). Přátelství s Kischem, trvající nepřetržitě od začátku 20. let, vyústilo v plodnou spolupráci (o tom vzpomínkové statě H.-N. v brožuře Rodák ze Starého Města a v Kalendáři E. E. Kische). Překlady, Kischem samotným vysoce ceněné, doprovázela předmluvami nebo doslovy, v nichž často rekonstruovala genealogii knih; uspořádala též několik výborů z jeho díla. Detailní znalost reálií z Kischova života i tvorby zúročila ve studii *Pražský novinář E. E. Kisch* (s V. Nečasem), v níž vyložila zejména rané období Kischovo a jeho vývoj od pražského lokálkáře po světově proslulého reportéra a spisovatele. Spolupracovala též s Čs. rozhlasem (relace o J. Jabůrkové, H. Malířové, M. Majerové, s V. Nečasem pásma z Kischových reportáží) a s Čs. televizí (pásma o Gorkém a Kischovi).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Jana, Jana Durasová, Jarmila; jah., j. há., J. Há., j. há-n., J. Há-N., JHN, jn, (jn), J. N., N. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Červen (1919, an. překl. V. I. Lenina); Čs. žena (od 1945); Čs. novinář (od 1961); Čs. voják (od 1955); Dikobraz (od 1950); sb. Fronta (1927); Haló noviny (od 1935); Horizont (1928); Host do domu (1955); Index (1929); Kalendář E. E. Kische (1958; pův. něm. Kischkalender, Berlín 1956); Kulturně politický kalendář 1958 (1957); Květy (od 1953); Lid. kultura (1937); Lit. měsíčník (1973); Lit. noviny (od 1928); sb. Náš Gorkij (1952); Plamen (1962); Plán (1929); Rodák ze Starého Města (katalog výstavy, 1959: O překládání Kische, Bibliografie spisů E. E. K.); Rovnost (od 1925); Rozpravy Aventina (1929); Rozsévačka (od 1936); Rudé právo (od 1928); Svět socialismu (1968); Šlehy (od 1926); Tribuna (od 1922); Tribuna (1970, č. 29 rozhovor Jak byl poprvé přeložen Mikuláš Lenin do češtiny); Tvorba (od 1929); Večerní Praha (od 1955). ■ **KNÍŽNĚ. Práce o literatuře:** *Pražský novinář E. E. Kisch* (1980, s V. Nečasem, podp. J. Nečasová). – *Překlady:* V. I. Lenin: Stát a revoluce (1920, s J. Reinerem, J. H.-N. neuvedena); E. E. Kisch: Pražná brána (1928) + Zuřivý reportér (1928) + Caři, popi, bolševici (1929) + Vojákem pražského sboru (1930) + E. E. Kisch dovoluje si předvést americký ráj

(1930, další vyd. s tit. Americký ráj) + Kriminalistický cestopis (1932) + Zajatec Hitlerův (1933, an.) + Pražský pitaval (1933) + V pěti dílech světa (1936) + Vojáci u moře (1938) + Objevy v Mexiku (1947, dopln. vyd. 1950) + Přistání v Austrálii (1948) + Karel Marx v Karlových Varech (1949) + Továrna na boty (1949) + Den s Petrem Bezručem (1949) + První a poslední reportáž (výbor, 1950) + Tržiště senzací (1952) + Tajná Čína (1953) + Asie od základů změněná (1953) + Vždycky na levém křídle (výbor, 1953) + Cesta k protinožcům (úprava pro ml. knihy Přistání v Austrálii, 1954) + Zuřivý reportér a poslední reportáže (výbor, 1955) + Dobrodružství v pěti dílech světa (výbor pro ml., 1955) + Vstup zakázán! (1955) + Ukračená Praha (1962) + E. E. Kisch se směje (výbor, 1962, 1973 přeprac. vyd. s tit. Smějeme se s Kischem) + Pražská dobrodružství (1968) + Pasák (1969); A. Holitscher: Neklidná Asie (1928, s B. Václavkem); L. Frank: Karel a Anna (1929); E. Gläser: Ročník 1902 (1929); M. Zimmering: Honba za botou (1936); A. Seghers: Vzbouření rybářů (1937) + Úl (výbor z povídek, 1954, s jinými); B. Brecht: Pušky paní Carrarové (1946, prem. 1937). ■ **SCÉNICKY. Překlad:** E. E. Kisch: Král zlodějů (1924). ■ **REDIGOVALA časopis:** Rozsévačka (1952–54). ■ **USPOŘÁDALA A VYDALA:** viz in **KNÍŽNĚ. Překlady.** ■

LITERATURA: av (A. Vaněček): Šedesát let J. H.-N., LitN 1956, č. 8; ● k sedmdesátinám: (JuS), Práce 9. 2. 1966; R (J. Rybák), RP 11. 2. 1966; jn (J. Novotný), Večerní Praha 11. 2. 1966; V. Dolejší, Novinář 1966, č. 2 ●; l: k osmdesátinám, Večerní Praha 11. 2. 1976; ● ref. Pražský novinář E. E. Kisch: J. Kliment, RP 27. 6. 1980; M. Imrich, Večerní Praha 30. 6. 1980; L. Soldán, Svob. slovo 2. 10. 1980; O. N. (Novák), Slovanský přehled 1981, s. 80; J. Podlešák, Věstník židovských nábož. obcí v Československu 1981, č. 5 ●; ● k pětadesátinám: J. Kliment, RP 11. 2. 1981; -aš-, Novinář 1981, č. 2 ●; ● k devadesátinám: tom (J. Tomáš), Tvorba 1986, č. 6; dra, Novinář 1986, č. 2 ●.

vv

Jaroslav Haasz

* 8. 9. 1860 Vyšehrad (Praha–V.)

† 29. 1. 1939 Praha

Překladatel francouzské a italské poezie, básník.

V dětství žil na Vyšehradě, později na Smíchově. Jeho otec byl tajemníkem obchodní a živnostenské komory. H. absolvoval Akad. gymnázium v Praze (mat. 1877), kde získal důkladnou znalost klasických jazyků; soukromě se zabýval arabštinou a perštinou. Na pražské univerzitě

studoval zároveň filozofii a práva (doktorát práv 1884) a velmi aktivně, hlavně přednáškami, působil v literárním a řečnickém spolku Slavia (1878–84); byl i spolupředatelem almanachu Slavia (1881), v němž debutoval dvěma lyrickými básněmi. Jako právník vstoupil do služeb Zemského výboru království Českého (od 1886); do jeho referátu spadala péče o hospodářské školy, Zemský archiv, Národní muzeum aj. V této funkci setrval až do převratu 1918, kdy se stal tajemníkem Národního shromáždění (penzionován 1920). Současně se věnoval pedagogické činnosti: vyučoval směnkářství a účetnictví na první veřejné škole sladovnické (od 1887) a přednášel obchodní zákony na obchodní akademii v Praze (1894–1918). Do 1894 spolupracoval s redakcí Ottova slovníku naučného. Organizačně se podílel na přípravě dvou reprezentačních výstav, Všeobecné zemské (1891) a Národopisné (1895). K jeho osobním zálibám patřila filatelie, amatérská fotografie (1890–92 předseda Klubu fotografů amatérů) a v pozdním věku studium japonštiny. Byl přítelem O. Theera. Dcera Jiřina byla manželkou A. Nováka.

Jako překladatel vycházel H. ze školy J. Vrchlického. Orientoval se na poezii francouzskou (Ch. Baudelaire, T. Gautier, Leconte de Lisle, J. Moréas) a italskou (Petrarca, Dante), pomocí němčiny překládal též litevskou lidovou poezii. Když některé své překlady roztroušené po časopisech v rozmezí čtyřiceti let vydal knižně, působily již archaicky. Jediná jeho vydaná básnická sbírka *Jeřabiny* (obs. výběr z tvorby 1877–1917) představuje neprůbojnou reflexivní poezii opírající se o lumírovskou poetiku.

PSEUDONYM: Jaroslav Zvonař. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. kultura (1912–13); Čes. lid (1894); Fotografický obzor (1893–95); Květy (1896, 1915–16); Lid. noviny (1924, 1929, 1933–34); Lumír (1886–87, 1913–36); Máj (1904–05, 1912–15); sb. Na paměť Otakara Theera (1920); Nedělní listy (1889, 1894); Památník na oslavu stých narozenin F. Palackého... (1898); Das Riff (1920); Rozhledy literární (1886–87); Ruch (1884–86); alm. Slavia (1881); Světozor (1886); Topičův sborník (1916); Všeobecná zemská výstava v Praze 1891. Hlavní katalog (1891); Zlatá Praha (1887–1918); Zvon (1895, 1900–01). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Jeřabiny (BB 1918). – *Překlady*: Ch. Baudelaire: Výbor z Květů zla (1919); T. Gautier: Výbor z básní (1930); Litevské písně lidové (1937). – *Ostatní práce*: Rukověť směnkářství pro školy odborné (1907). ■ REDIGOVAL časopis: Fotografický obzor

(1893–95); *almanach*: Slavia (1881, s jinými). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Index časopisu Právník za ročníky 1–25, 1861–1886 (1892, s jinými); Jednací řád poslanecké sněmovny, senátu a stálého výboru národního shromáždění republiky československé (1920). ■

LITERATURA: ● ref. Jeřabiny: J. Borecký, Topičův sborník 6, 1918/19, s. 135; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 19, 1918/19, s. 377; O. Šimek, Lumír 47, 1919/20, s. 281; -tr. (G. Winter), Rozhledy literární 23, 1918/19, s. 154; Š. Jež, Cesta 1, 1918/19, s. 1 442 ●; J. Hora: Z nových překladů, PL 22. 2. 1920; ne (A. Novák): Dr. J. H. sedmdesátníkem, LidN 7. 9. 1930; ● ref. překl. T. Gautier: V. Stupka, LidN 31.12. 1930; O. Šimek, Lumír 57, 1930/31, s. 326 ●; A. N. (Novák): Básnický pohled na starou Litvu, LidN 22. 11. 1937; Yes (J. Stivín): Překladatel Baudelaire, PL 8. 5. 1937; ● nekrology: A. N. (Novák), LidN 30. 1. 1939; O. Šimek, Lumír 65, 1938/39, s. 261 ●.

is

Alois Věkoslav Haber

* 9. 7. 1869 *Praha*

† 7. 1. 1908 *Trnovany* (Teplice–T.)

Anarchistický novinář a publicista, básník revoltujících výzev a osobních zpovědí, autor sociálních črt a povídek, literární referent.

Vl. jm. Alois Josef H. – Syn krejčovského tovaryše a zelinářky, pracoval jako rukavičkářský dělník. Od počátku 90. let byl činný v hnutí dělnické a studentské mládeže, záhy se připojil k tzv. neodvislým socialistům, kteří se postupně organizovali na ideologické bázi anarchismu; sblížil se s předním jejich představitelem V. Kōrbrem a publikoval v časopisech jím řízených. 1893 byl vězněn v pražské novoměstské trestnici současně s těmi představiteli pokrokového hnutí, kteří byli souzeni v procesu s Omladinou (s A. Čížkem, J. Dutkou a A. P. Veselým složil ve vězení píseň Na pražské policii). Na sklonku 1894 byl vyslýchán na základě obvinění anarchistů z přípravy sítě tajných spolků (tzv. „vosích hnízd“), přelíčení v dubnu 1895 ho i s ostatními zprostilo obvinění, byl však uvězněn za jiné přestupky (rušení veřejného klidu, urážka člena císařského domu). 1894–96 vydával s K. Auerem, A. P. Kalinou, F. Novákem a V. Rendlem anarchistický časopis Volný duch a 1897 se pokusil s A. P. Kalinou a za redakce V. Miňovského vydávat časopis Nový kult, kte-

ry po 4. čísle zanikl (spolupracoval s ním S. K. Neumann a převzal ho pak do své režie). Brzy nato H. odešel do Paříže, kde se zapojil do anarchistického hnutí a stal se sekretářem čas. L'Humanité nouvelle, řízeného teoretikem socialismu a anarchismu prof. A. Hamonem; 1900 měl zastupovat české anarchisty na pařížském kongresu. V dubnu 1903 se vrátil do Čech a žil nejprve v Praze a pak na severu Čech. Pokračoval v politické a novinářské práci mezi anarchisty, spolupracoval nadále s Omladinou, vydávanou od 1903 K. Vohryzkem jako časopis horníků. Na sklonku 1903 se dostal s Vohryzkem do sporu a byl jím nařčen z policejního konfidentství; ohradil se proti tomu letákem (psaným společně s Č. Körbrem), v němž uštěďoval Vohryzka z účasti na loupeži (od H. se tehdy ostře distancoval S. K. Neumann). Od ledna do června 1904 vydával Nuselské listy – Pokrokové noviny, velmi krotkého, nár. socialistům blízkého zaměření. Již průběhem 1903 podporoval frakční tendence uvnitř anarch. hnutí; v březnu 1904 založil s Č. Körbrem Politický spolek „Vilém Körber“ v Čechách a přispíval pak do jeho orgánu Bezvládí. Později spolupracoval s Volným sdružením čes. horníků, jež se odtrhlo od Vohryzkovy České federace všech odborů, a s jeho časopisem Hornické listy. V prosinci 1907 se ještě pokusil o vydávání časopisu Tribuna, v lednu následujícího roku zemřel na tuberkulózu.

Ze svých veršů, po léta otiskovaných časopisecky, vydal H. na sklonku života útlou sbírku, jež vedle výzev k politické akci a gest revolty vyjádřila autorovy chmurné pocity, vyvolané chorobou a předtuchou smrti; na její proměnlivou poetiku působila starší rétorická poezie i básnictví 90. let, zejména dekadentní. Proti sociálnímu bezpráví a mravní přetvářce v soudobém životě brojily jeho črty a povídky. Jako původní stoupenec individualistického anarchismu, ideově a umělecky značně ovlivněný Moderní revuí, přisuzoval H. významnou osvobozovací roli kultuře a umění: z těchto hledisek psal literární referáty i úvahy, v nichž mj. plédoval pro dekadenci jakožto typický projev anarchismu v literatuře.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Alois Věk, Věkoslav; ah., -ah., Ah., V. H. ■ PŘÍSPĚVKY in: Bezvládí (Nové Verneřice a Praha, 1905–07); Hornické listy (Duchcov, 1906; v mimoř. příloze Příčiny vystěhovalectví ze severních Čech, s R. Mášou); Kalendář neodvislého dělnictva na rok 1900 (Trnovany, 1900); Moderní

revue (1900); Nový kult (red. V. Miňovský, 1897); Nový věk svobody (1893); Nuselské listy, pokr. Pokrokové noviny (1904); Omladina (Praha, 1893, red. F. V. Lorenc; Most, 1894, red. K. Rosák; Praha, 1898–1900, red. V. a Č. Körber; Nové Verneřice, Hroby a Lom, 1903, red. B. Kalina, T. Kaše); Tribuna (Trnovany, 1907–08); Volný duch (1894–96). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Mizerové (PP 1895); Listopad (BB, Trnovany 1907). – *Ostatní práce*: Morálka, intelligence a kultura (Trnovany 1907). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Volný duch (1894–96, s jinými), Nuselské listy (leden–červen 1904, od dubna s tit. Pokrokové noviny), Tribuna (1907, č. 1–2). ■

LITERATURA: S. K. Neumann: Anonymní leták..., Nový kult 1904 → Stati a projevy 2 (1966); -a.: ref. Listopad, Tribuna 1, 1907/08, č. 1; ● nekrology: an. (H. Kepka), Tribuna 1, 1907/08, č. 3 (za nové redakce č. 1); an., PL 11. 1. 1908 ●; P. Koukal: Rebel, Revue Teplice 1978, č. 1.

et

Ondřej Habervešl z Habernfeldu

* konec 16. století asi Praha

† po 1645 asi Haag (Nizozemí)

Pobělohorský exulant, autor politické literatury.

Psal se i Habrvešl, Habrvašl, Habrwaschel, Habberbeschel aj. – Syn Albrechta H., měšťana Starého Města pražského a člena zámožné patricijské rodiny, který 1594 získal za své zásluhy erb a přídomek z Habernfeldu. H. absolvoval, zřejmě v zahraničí, studium medicíny, poté působil jako lékař na Novém Městě pražském. Manželka Magdaléna byla příbuznou spisovatele Pavla Skály ze Zhoře. V době povstání 1618–20 byl H. ve službách dvora Fridricha Falckého. Po bitvě na Bílé hoře mu byl částečně zkonfiskován majetek a H. odešel do Nizozemí. Zde působil jako lékař opět v okolí Zimního krále a vydával své spisy. Pohřben byl patrně v Haagu.

Psát začal H. až v emigraci. Vydal několik politických spisů, v nichž vyslovil svůj protihabsburský a protijezuitský postoj a jimiž hájil zájmy české protestantské emigrace. Nejobsáhlejší, v Čechách stíhané dílo *Bellum bohemicum*... (Historie o válce české) je prvním pokusem o vyličení českého povstání 1620. Kniha měla podpořit českou myšlenku v protestantské části Evropy v době příprav vestfálských mírových jednání. Drobnější politické brožury, *Hierosolyma restituta etc.* (Jeruzalém znovu dobytý) a pamětní spis *Ad exceptiones contra Bohe-*

mos... (Odpověď na vylučování...), se znovu vyslovují k české otázce; mj. hájí právo Čechů na vlastní volbu panovníka a na náboženskou a stavovskou svobodu.

KNÍŽNĚ: Hierosolyma restituta etc. (Haag 1622, výt. nezjišť.); Bellum bohemicum recensente Andraea ab Habernfeld ab anno 1617 (Leyden 1645); Ad exceptiones contra Bohemos a Suae Caesariae Majestatis Ferdinandi III. ad pacificationem publicam Monasteriensem, plenipotentiaro legato, objectatas responsum (1645). ■ EDICE (překlady): Ondřeje z H. Vypravování o vojné české od roku 1617 (1867, ed. a překl. E. Tonner); Ondřeje z H. Odpověď na vylučování, kteráž proti Čechům namítána jsou od J. M. C. Ferdinanda III. plnomocného vyslance při vyjednávání o všeobecný mír v Monasteru 1. 1645 (1867, ed. a překl. E. Tonner); – ukázka: Ondřej z H.: Vyprávění o válce české, in Historie o válce české 1618–1620 (1964, ed. J. Polišenský, překl. Z. Kristen).

LITERATURA: M. A. Voigt: Bellum bohemicum..., in Acta litteraria Bohemiae et Moraviae 1 (1775); E. Tonner in Ondřeje z H. Vypravování o vojné české od roku 1617 (1867); K. Krofta in O bratrském dějepisectví (1946); J. Polišenský: Měšťanství historikové českého stavovského povstání, SVSP Olomouc, Historie 3, 1956, s. 95 + Česká válka 1618–1620, české měšťanstvo a jeho historikové, in Historie o válce české 1618–1620 (1964); F. Kutnar in Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví 1 (1973).

ms

Rajmund Habřina

* 28. 9. 1907 Příbram u Brna

† 2. 4. 1960 Brno

Basník a esejista vyrůstající z vlivu Březinova, autor převážně historických próz a dramát, pro jehož tvorbu byl určující vztah k rodnému kraji; překladatel slovinské literatury.

VI. jm. Raimund Chatrný, změněno 1939 na Habřina. – Otec byl horník. Od 1919 studoval H. klasické gymnázium v Brně, po maturitě (1928) češtinu, němčinu a filozofii na zdejší filoz. fakultě (abs. 1932, doktorát 1933 prací *Březina a Nietzsche*); žák A. Nováka. Od 1930 působil jako gymnaziální učitel v Brně, ke konci života jako ředitel dvanáctileté střední školy. 1941–45 byl vězněn v koncentračním táboře Mauthausen–Gusen. V 30. letech se hlásil ke

skupině ruralistů; člen Kola moravských spisovatelů. 1939–40 byl členem dramaturgické rady brněnské činohry.

H. raná poezie vycházela z tvorby Březinovy, její metafyzické motivy noci a ohně, tmy a světla, země a hvězd, lásky a smrti však v rámci své melodicky splývavé intonace odpátetizovávala a harmonizovala. Ve sbírce *Sasanky*, kterou u H. proces oprošťování pokračoval, stala se smrt ústředním tématem, nejpresvědčivěji konkretizovaným ve vztahu k mrtvým předkům. Apokalypticky drastickou podobu získalo téma smrti ve sbírce tvořené v koncentračním táboře *Vězeň za dráty*; její objektivizující tendence vyvrcholila baladickými příběhy, útvarem, k němuž dříve inklinovala už H. próza. V románu z Rosicka *Ohnivá země*, kterým se připojil k ruralistickému hnutí, vytvořil H. z protikladu mezi sebevědomými sedláky a nenávidnými horníky pozadí tragicky končícího milostného příběhu, v němž všechen důraz položil na sugestivní zpřítomnění duševních stavů obou hrdinů, zvláště na jejich souznění s přírodou a domovem. Společenské dění a davové scény naopak převážily v románu *Jan Adam z Víckova* o pobělohorském povstání na Valašsku za svobodu víry a domova (s aktualizací danou mnichovskými událostmi); na rozdíl od dramatu *Valašská stráž*, z něhož román vyšel, zde však opět hraje významnou roli milostný příběh. Tři „historické balady“ *Věneček z klokočí* zasadil H. do rozličných dob a vybavil značně odlišnými protagonisty, sjednotil je však motivem důvěrného soužití hrdinů s brněnským krajem. Výmluvné svědectví H. vztahu k Brněnsku a rodnému kraji v širokém smyslu a zájmu o jeho významné i méně významné tvůrčí osobnosti podávají jeho eseje. Pro H. byl rodný kraj proniknut duchem evangelické tradice, jak to vyjádřil především prvním souborem esejů *Světla nad Kralicemi*. H. zprvu navázal na básnický patos esejů Březinových; později, kdy se jeho eseje blížily spíše odborným studiím a portrétům, obrátil se ke svému učiteli tematicky: v souboru esejů *Březina a Nietzsche* odhalil na pozadí vzájemně protikladného vývoje spřízněnost obou myšlenkově pronikavých tvůrců. V esejistických úvahách *Nadčlověk a nadnárod* H. mj. sledoval, jakou roli v ideologii a praxi německého nacismu hrálo jednostranně pochopené a zneužitě dílo Nietzschovo. – Intenzivně, zvláště na rozhraní 30. a 40. let, se H. věnoval rozhlasovým žánrům, a to zejména rozhlasové hře (*Silvio*

Pellico, Zvoník u svatého Petra, Jan Sokol z Lamberka, Nejtajnější sen) a dramatizaci českých románů (V. Mrštík: Pohádka máje, Santa Lucia, V. Prokůpek: Zakryto slzami). Byl také soustavným pěstitelem česko-jugoslávské, speciálně pak česko-slovinšské literární vzájemnosti, a to už od svých univerzitních let, kdy napsal studii *Jihoslovanské prvky v Kollárově Slávě dceři* a kdy mu bylo uděleno jugoslávské studijní stipendium. Překládal slovinšské drama a prózu, informoval v českém tisku o slovinšském a vůbec jugoslávském literárním dění, pěstoval kritiku překladů a do jugoslávských časopisů psal pojednání o českém písemnictví.

ŠIFRY: R. H., rh, r. h. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Almanach literárního uměleckého kruhu Aktivisté (1936); Čin (1936); Hlas osvobozených; Hlas revoluce; Kolo (1933–41); Lid. noviny (1929–39, básně a informace o slovinšské lit.); Lit. noviny (1941); Lumír (1933); Nár. osvobození (1931); Právo lidu (1932); Pražské noviny; Rovnost (1946); Rozhledy (1932, Dramatik I. Cankar); Rozkvět (1938 R Vzbouřenci z hor, knižně s tit. Jan Adam z Víckova); Stan (1930); Středisko (1930–33); Svob. noviny (1946); sb. Tváří k vesnici (1936, Čeští ruralisté); Venkov (1937–41, básně a hlavně divadelní ref.); též literární časopisy slovinšské a polské. ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře a umění:* Marný smích k věčnosti (BB 1930); Světa nad Kralicemi (EE 1931); Panychida za krále Alexandra (B 1934); Legendy vzpoury (BB 1934); František Bílkovský (E 1934); Josef Koudelák, básník nové Hané (E 1935); Březina a Nietzsche (EE 1935); Na okraj Elpova uvedení básníka Adyho do češtiny (E 1936); Kralická tiskárna (B 1936); Silvio Pellico (D 1937, spolu s hrou M. Elpla Marco Polo v kn. s tit. Hrdinské bolesti); Sasanky (BB 1938); Valašská stráž (D 1938); Ohnivá země (R 1938); Jan Adam z Víckova (R 1939); Setkání (E 1940, v tiraži s tit. Setkání Arna Nováka s Josefem Dobrovským); Věvec z klokočí (PP 1941); Vězeň za dráty (BB 1945); Krvavý účet (P 1946); Nadčlověk a nadnárod (EE 1946); Kožlanský vítěz na Náměšti (E b. d., 1947). – *Překlad:* V. Levstik: Čin (1936). – *Ostatní práce:* O dnešní ženě (1936); Padlým bojovníkům (1947); O jedné zneužitě národní tradici (1950); Kaunicovy koleje (1953, s J. Pernicou). ■ **SCÉNICKY.** *Překlady:* I. Cankar: Pohoršení v údolí šentflorjanském (1934) + Učitel Jerman (1937); B. Kreft: Maloměstáci (1935); A. Muradbegovič: Boží cestou (1937). ■ **REDIGOVAL časopis:** Kolo (1935–41, s Ant. Veselým); *kalendáře:* Kalendář Míru na rok 1949 (1948; se sep. příl. Čtení dětem 1949), ... na rok 1950 (1949, s jinými); *knižnice:* Nová knihovna Moravského kola spisovatelů (od 1937, s Ant. Veselým, od 1938 též s M. Elplem), Pečeť č. 2 (od 1945, s J. Zatloukalem); *sborníky:* Čtvrt století Moravského kola spisovatelů (1937, s M. Elplem,

Ant. Veselým), Těsnohlídkův strom (1938), Golgota (1946, s J. Zatloukalem), Žalm Moravy (1948). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** J. Uher: Básně (1941, s J. M. Weimannem). ■

LITERATURA: ● ref. Marný smích k věčnosti: as. (M. Holas), RA 6, 1930/31, s. 360; F. Neužil, Středisko 1, 1930/31, č. 4; -ed- (E. Dvořák), Iskra 1932, s. 30; Kp. (J. Knap), Venkov 10. 5. 1931 ●● ref. Světa nad Kralicemi: -ks- (K. Stránský), Středisko 2, 1931/32, s. 188; A. N. (Novák), LidN 13. 4. 1932; J. B. Čapek, Naše doba 40, 1932/33, s. 180 ●; F. Neužil in Pět v kruhu (1932); ● ref. Panychida za krále Alexandra: B. V. (Václavek), Index 1934, s. 119; J. Hch (Heidenreich), LidN 13. 12. 1934 ●● ref. Legendy vzpoury: B. Václavek, Index 1935, s. 114; A. N. (Novák), LidN 7. 1. 1935; G. (F. Götz), NO 24. 1. 1935 ●; B. Slavík: ref. Josef Koudelák ..., LidN 27. 4. 1936; A. N. (Novák): ref. Březina a Nietzsche, LidN 23. 8. 1936; B. Václavek: Tváří k vesnici, U 1937, s. 172 → Kritické stati z třicátých let (1975); ● ref. Sasanky: J. Ošmera, Čin 1938, s. 268; J. V. S. (Sedlák), Venkov 8. 12. 1938 ●; B. Slavík: ref. Valašská stráž, LidN 9. 10. 1938; K. P. (Polák): ref. Hrdinské bolesti, PL 3. 8. 1938; ● ref. Ohnivá země: J. Knap, Venkov 8. 5. 1938; vbk (V. Běhounek), PL 21. 7. 1938; A. N. (Novák), LidN 31. 7. 1938 (poslední dva též o kn. Sasanky); J. Fučík, Tvorba 1938, s. 382 → Stati o literatuře (1951); J. Vitod, Čtme 1, 1938/39, s. 57; K. Sezima, Lumír 65, 1938/39, s. 245; R. Konečný, Naše doba 46, 1938/39, s. 59 ●● ref. Jan Adam z Víckova: J. B. Čapek, Naše doba 47, 1939/40, s. 462; J. Knap, Venkov 21. 1. 1940; B. Slavík, LidN 5. 2. 1940; b. (V. Běhounek), Nár. práce 7. 3. 1940; V. Jirátk, KM 1940, s. 83 ●; K. P. (Polák): ref. Setkání, Nár. práce 7. 7. 1940; ● ref. Věvec z klokočí: P. Štěpánek, Řád 1941, s. 550; J. Pilař, Venkov 19. 9. 1941; K. Sezima, Čtme 1942, s. 79; J. Novotný, KM 1942, s. 57 ●● ref. Vězeň za dráty: G. (F. Götz), NO 15. 1. 1946; b. (V. Běhounek), Práce 31. 3. 1946; L. N. Zvěřina, Svob. slovo 12. 6. 1946; R. Konečný, List Sdružení mor. spisovatelů 1946, s. 118 ●● ref. Nadčlověk a nadnárod: Faber (P. Eisner), KM 1947, s. 49; L. N. Zvěřina, Masarykův lid 14–15, 1945/46, s. 323, 346 ●● ref. Žalm Moravy: V. Tichý, Kult. politika 1949, č. 5: Dr. J. D. (Doležal), LD 28. 11. 1948 ●; P. Švyhos: In margine R. H., Rovnost 15. 4. 1970.

pb, šv

Hanuš Hackenschmied

* 24. 2. 1871 Příbram

† 12. 3. 1953 Praha

Překladatel převážně prozaických a dramatických děl z dánštiny, norštiny, švédštiny, italštiny, charvátštiny, němčiny, francouzštiny a ruštiny; výtvarník.

VI. jm. Jan H.– Jeho otec byl zaměstnán jako horolezec. H. studoval na gymnáziu ve svém rodišti a na malířské akademii (u J. Mařáka a F. Sequense) v Praze a v Mnichově (1888–95). Pak pobýval dva roky v jihoslovanských zemích, nejdéle v Dalmácii. Učil výt. výchovu (od 1902) na žižkovské reálce v Praze, od 1904 v jižních Čechách (na gymnáziu v Táboře a reálce v Čes. Budějovicích) a 1919–29 opět na žižkovské reálce. Z jeho výtvarných prací (výstavy 1897 a 1899 v Krasoumné jednotě a v Umělecké besedě) byly známé zejména knižní ilustrace a návrhy na knižní obálky.

H. překládal evropskou literaturu z osmi jazyků (z ruštiny za jazykové spolupráce), nejvíce ze severských jazyků a z italštiny. Zpočátku a na závěr své překladatelské činnosti se věnoval dramatům (H. Ibsen aj.), hraným většinou předními pražskými divadly, a výjimečně i nebeletristickým pracím (přednáška B. Alimeny o zločinu v umění, ideový portrét H. Ibsena od W. Hanse). Převážně však překládal uměleckou prózu. Z italské literatury se zaměřil na dramatiky a povídkáře veristického směru. Ze severské literatury kromě klasiků (B. Björnson, A. L. Kielland, A. Strindberg, H. Ibsen) překládal představitele psychologické prózy (A. Skramová, O. Hansson, H. Bang, J. Jørgensen, O. Rung, K. Hamsun), z nichž některé k nám objevně uvedl. H. patřil do stálého spolupracovníckého sboru Ottova nakladatelství, mnohé jeho překlady vyšly ve Světové knihovně a v Hynkově Severské knihovně, k některým překladům připojoval informativní předmluvy. V periodickém tisku uveřejňoval překlady jak drobnějších prací, tak rozsáhlých novel na pokračování.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Al. V. Nováček, Josipovič, Jos. J. Jirsák, Verhovac; -hm-, chm, St. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1899–1920); Cesta (1923–24); Lid. noviny (1920); Lumír (1899); Pramen (Plzeň, 1921–24; 1923 překl. novely O. Runge Odkaz Franka Thaumy); Právo lidu (1926); Rozhledy (1898); Světozor (1917–26; 1925–26 překl. novely K. Ewalda Sulamitina zahrada); Šibeničky (1920); Topičův sborník (1919–24); Večerník Práva lidu (1923 překl. novely O. Runge Zlodějský příběh); Venkov (1919–25); Výr. zpráva reálky v Čes. Budějovicích (1916). ■ KNIŽNĚ. Překlady: O. Hansson: Tři novely (1899) + Všední ženy (1903); J. Kozarac: Dvě povídky (b. d., 1899); B. Alimena: Zločin v umění (1900); A. Schnitzler: U zeleného papouška (1900); R. Bracco: Není nad počestnost (1901) + Novely (1910) + Žena a jiné novely (1911) + Boj (b. d., 1912, in 1 000 nejkrásněj-

ších novel, sv. 11; dále in 1000...); M. Praga: Ideální žena (1901); A. L. Kielland: Novelety 1, 2 (1901) + Elsa (1902); S. Sighele: Nová žena (1903); B. Björnson: Nad naši sílu (2. díl, 1904) + Laboremus (1913); G. D'Annunzio: Sen jarního jitra (1908, lyr. vložky přel. J. Kvapil); A. G. Selmer: Na norském fjordu (1908); W. Hedda: Osud a vůle (1908); T. Hedberg: Ukázka drobné prózy (b. d., 1910); J. Jørgensen: Tráva (1910); L. Capuana: Slečinka (b. d., 1911, in 1 000..., sv. 19); H. Bang: Její výsost (1911) + Irena Holmová (b. d., 1912, in 1 000..., sv. 14) + Tina (1920); G. Delledda: Sardinské povídky (1912); K. Ewald: Co příroda vypráví (1912); Jolanda: Představení k dobročinnému účelu (b. d., 1913, in 1 000..., sv. 34); U ledové vily (výbor pohádek, 1913); J. V. Jensen: Intermezzo (1913) + Lesy (1918) + Madame D'Or (b. d., 1913, in Hynkova Knihovna zábavy a poučení, sv. 6; samostatně 1921); T. P. Krag: Pozdě (b. d., 1914, in 1 000..., sv. 63); H. Aanrud: Cesta do města (b. d., 1914, in 1 000..., sv. 68); M. A. Nexö: Tři syny měl (b. d., 1914, in 1 000..., sv. 70); S. Elkan: Svědectví paní Ulfspareové (b. d., in 1 000..., sv. 70); G. Verga: Pan učitel (b. d., 1914, in 1 000..., sv. 72) + Znamení lásky a jiné novely (1920); J. Lie: Lindelina (b. d., 1914, in 1 000..., sv. 73) + Trol (1921); C. Dadone: "Cimburovo" tajemství (b. d., 1914, in 1 000..., sv. 74) + Dřevěné nůžky (1917) + Tajemství zahradní vily (b. d., 1923); A. Skram: Modlitba o pokušení (b. d., 1915, in 1 000 (b. d., 1915, in 1 000..., sv. 84) + Zrazený (1922); K. Gjellerup: Pastýřka a kulhavý (1919); A. Strindberg: Černé vlajky (1919) + Manželství (1922) + Syn služky (1927); G. Cena: Varovnici (1919); G. Boccaccio: Kratochvilné historie (1920, pseud. J. J. Jirsák); B. Lie: Z kraje bílých nocí (1920); C. Tschudi: Eugenie (1920); L. N. Tolstoj: Kreutzerova sonáta (1920, s A. Silvou); L. Bruun: Půlnoční slunce (1920); O. Rung: Podivná proměna Sewitsona (1920) + Velká karavana (1921, s E. Walterem) + Osud (1921) + Dlouhá noc (b. d., 1926); K. Larsen: Rozhodný bod (1921); J. H. Rosny: Přisaha (1921); H. Pontoppidan: Královský host (1921); H. J. Schjöring: Decra moře 1, 2 (b. d., 1922); N. G. Garin-Michajlovskij: Inženýři (1925, s A. Silvou); Ch. Krohg: Albertina (1925); K. Hamsun: Pan (b. d., 1925); J. Magnussen, P. Sarauw: Mrtvý velikán (1926); H. Ibsen: John Gabriel Borkman (1929) + Paní z námoří (1930). ■ SCÉNICKY. Překlady: R. Bracco: Don Pietro Caruso (1902); P. Gèraldy: Milování (1923). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: U ledové vily (pohádky ze severu, 1913).

LITERATURA: ne (A. Novák): H. H. k šedesátinám, LidN 24. 2. 1931; M. N. (Novotný): 70 let H. H., LidN 25. 2. 1941.

jc

Hádání Prahy s Horou

1420

Veršovaná dialogická skladba, obhajující stanovisko husitů v zápase s římskou církví a králem Zikmundem v počátcích husitské revoluce.

Rozsáhlá skladba (2 990 veršů) vznikla na sklonku 1420, většinou mezi zářím a listopadem v době obléhání a dobytí Vyšehradu spojenými husitskými vojsky. Je dílem neznámého vzdělaného straníka husitské revoluce, patrně Pražana; pokusy ztotožnit jej s Vavřincem z Březové se nesetkaly s plným souhlasem. V jediném dochovaném rukopise z 1448 je památka zapsána s dvěma aktuálními básnickými invektivami z téže doby (Žaloba Koruny české, Porok Koruny české ku pánům českým o korunování krále uherského), které jsou nepochybně dílem téhož autora jako H. a mají s ním řadu společných rysů.

H. je vybudováno na osnově soudního sporu: před soudcem – Kristem vystupuje Praha jako alegorické ztělesnění husitství a Kutná Hora jako představitelka římské strany a panovnické moci. Předmětem sporu je soudobý ideologický konflikt mezi husitskou koalici, jak vykristalizovala v době aktuálního vojenského střetnutí s králem Zikmundem, a stanoviskem římské strany. Protichůdná ideologická stanoviska, uplatňovaná „před ctným sborem všeho tvorů“, tj. před celým světem, jsou v skladbě chápána jako pozadí a důvod vojenského střetnutí, a tím je zdůrazněna jak jejich aktuální závažnost v domácím prostředí, tak i obecná platnost pro veškeré křesťanstvo. Rámec soudní pře je ve skladbě jen naznačen, nepromítly se do ní dobové procedurální zvyklosti; vede to k soustředění zájmu na meritum sporu, rozvíjejícího se střídáním promluv obou stran. Po úvodním nařčení Hory z nevděčnosti vůči Praze a obhajobě Hory, poukazující na poslušnost církvi a panovníkovi, se spor obratně rozvíjí invektivami Prahy proti současnému papežství a kostnickému koncilu; probírají se postupně jednotlivé sporné body náboženské doktríny a zároveň projevy jejího promítání do společenské praxe. Rozsáhlé, pateticky vznosné promluvy Prahy, plné vnitřního zaujetí, obratně odvozují ze smyslu biblických výroků a z evangelijního učení důsledkové závěry pro současný život. Stručnější promluvy Hory se opírají o autoritu

papeže, koncilu a panovníka a obhajováním formálních znaků římského náboženství zpravidla dávají Praze podněty k dalšímu rozvíjení názorových konfrontací. Převaha Prahy ve sporu je od počátku zřejmá a přerůstá v ideologické zdůvodňování husitské revoluční praxe. Obě strany přinášejí pro svá stanoviska v jednotlivých otázkách argumenty převážně z bible, mimo to i z církevních Otců, filozofů a z kanonického práva. Skladba se tak stává přehledem nejen sporných bodů soudobého ideologického zápasu, nýbrž i čelných argumentů pro obě stanoviska. Spor je v závěru vyřešen Kristovým výrokem ve prospěch Prahy. – Autor skladby navazuje na tradici staršího českého básnictví zejména užitím osmislabičného sdruženě rýmovaného verše, umně těžcího z eufonických možností jazyka a z celé škály prostředků, osvědčených v rétorické praxi k přesvědčování posluchačů (ironie, řečnické otázky, antiteze atp.). Památka je příkladem sloučení tradičních výrazových prostředků s novým obsahem: vyjadřuje ve vysoké intelektuální poloze ideologii a nadšení lidových nositelů revoluce, je zaměřena k agitačnímu přesvědčování váhavců z řad vzdělců.

EDICE: in Husitské skladby Budyšínského rukopisu (1952, ed. J. Daňhelka); in Barvy všecky (1982, ed. E. Pražák). – *Ukázky in:* Z. Nejedlý: Dějiny zpěvu za válek husitských (1913, nově Dějiny husitského zpěvu 4, 1955); A. Kraus: Husitství v literatuře, zejména německé 1 (1917); Výbor z české literatury doby husitské 1 (1963). ■

LITERATURA: I. Srezněvský in ČČM 1840, s. 403 (dopis V. Hankovi); A. Kraus in Husitství v literatuře, zejména německé 1 (1917); F. M. Bartoš: Z husitského i bratského dějepisectví, ČČM 1920; J. Pekař in Žižka a jeho doba 1 (1927); R. Urbánek: Satirická skládání M. Vavřince z Březové z r. 1420 v rámci jeho ostatní činnosti literární, Věstník KČSN 1951; J. Macek in sb. Husitské skladby Budyšínského rukopisu (1952); F. M. Bartoš: Husitské skladby Budyšínského rukopisu, Jihočeský sb. historický 22, 1953 + Z politické literatury doby husitské, Sb. historický 5, 1957; E. Pražák: Hádání Prahy s Horou a Rozmlouvání o Čechách ve vzájemném vztahu a ve vývoji českého dialogu, LF 1965; F. M. Bartoš: O básníka husitských skladeb sborníku budyšínského a o Rozmlouvání o vzniku husitské bouře z r. 1424, LF 1966.

jk

Karel Hádek

* 11. 10. 1894 Praha

† 5. 1. 1950 Praha

Prozaik a dramatik, překladatel z němčiny, dánštiny a srbocharvátštiny, literární historik a autor knih o staré Praze.

Syn advokáta a městského radního na Smíchově, vystudoval gymnázium v Praze na Malé Straně (mat. 1913), 1913–15 a 1918–19 studoval na právnické fakultě UK a jako doktor práv dosáhl na téže univerzitě i doktorátu filozofie (1930 prací *Teorie a problémy biologické sociologie*). Od konce ledna 1920 působil ve státní službě, nejprve jako praktikant na žižkovském hejtmánství, pak jako okresní komisař u zemské správy politické v Praze. 1924–26 zastával funkci župana postupně v Žilině, Zvolenu a Banské Bystrici, 1926–49 pracoval jako vrchní komisař a pak rada na zemské školní radě v Praze, 1949 přešel na min. financí. V souvislosti se svou literární a překladatelskou prací hojně cestoval (Francie, Itálie, Jugoslávie, severské země, Německo).

H. literární úsilí se neslo stranou generačních a programových uskupení, směřového vyhranování, avantgardních výbojů i výraznější tvůrčí koncepce. Vyznačuje je od začátku zájem o zvláštní, tajemné a někdy i bizarní (tragické i tragikomické) v životě i literatuře. Jeho „malé prózy“ *Dýka*, povídka *Venuše vítězná* i jevištní „čtyři hovory“ *Manželství* z prostředí měšťanské inteligence s komorními náměty lásky, vášně a žárlivosti, nevěry a zločinu stavějí na dějové překvapivosti, paradoxu a dynamice. Jako překladatel k nám uváděl podobně laděné jihoslovanské hry. Do oblasti vyšších uměleckých hodnot ho vedly překlady poezie – po nepřilícném pokusu o verše R. M. Rilka se soustředil k tlumočení lyriků dánských a později srbských, charvátských i slovinských. Svou překladatelskou práci provázela literárněhistorickými pracemi převážně informativní a popularizační povahy; z nich ke knižnímu vydání dospěl jen přehled *Panoráma literatur dánské a islandské*, jehož partie o nejnovější literatuře byly založeny na soustavném sledování soudobé tvorby. Značného čtenářského ohlasu došly H. knihy o Praze, upevňující za protektorátu živý vztah k české minulosti, kultuře a Praze, slohově se do jisté míry přimykající k soudobým „čtením“, jakým

bylo zejména Bassovo Čtení o roce osmačtyřicátém. V nich H. spojil dar lehkého vyprávěčství se zálibou v dobovém dokumentu a našel nejlepší uplatnění pro své tíhnutí jak ke kulturní historii, tak k zábavnosti. Okrajový význam má H. práce divadelně referentská.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Jiří Hlavín, Karel Beneš, Karel Hlavín, K. Havlík, K. Hlavín; Ha. ■ PŘÍSPĚVKY in: Cesta (od 1919); Československá samostatnost; Československé noviny (divadelní ref.); Divadlo (od 1920); Jeviště (od 1920; 1922 úryvek překl. J. Kosor: Požár vášně); Květy (od 1915); Lid. noviny; Lípa (1944 Mozartovi synové v Praze, i sep.); Lit. rozhledy (1930 O Arnoštu Rázovi, i sep.); Národní a Stavovské divadlo (1930); Nár. listy; Nár. osvobození (od 1924); Nár. politika; Pestrý týden (1935 překl. Hasanaginica); Pokroková revue (od 1914); sb. Poznání 3 (1938, kratší verze přehledu dánské a islandské literatury); Světozor; Topičův sborník (od 1917); Zlatá Praha (od 1915); Zvon (divadelní ref.). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Manželství (DD b. d., 1920, pseud. Karel Beneš); Dýka (PP 1921, pseud. Karel Beneš); Venuše vítězná (PP 1924, pseud. Karel Hlavín); Panoráma literatur dánské a islandské (1939); Čtení o staré Praze (PP 1940); Staropražské panoptikum (PP 1941); Krásná Atalanta (P 1946; pův. in Staropražské panoptikum). – *Překlady*: R. M. Rilke: O lásce a smrti korneta Krištofa Rilke (1914); Dánská lyrika (1920); F. Hrdič: Veliká oběť (1921); M. Begović: Malé komedie (1923); Jihoslovanská lyrika (1935). – *Adaptace*: J. Chalupka: Kocúrko nebo Len aby sme v hanbe nezostali (1925, úpr. pro loutkové divadlo, podp. dr. Karol Hádek). – *Ostatní práce*: Příručka pro živnostníkov ... (1925, podp. Karol Hádek, s J. Peřinou); Praha před sto lety (1933). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: J. Kosor: Požár vášně (1924). ■ REDIGOVAL časopis: Československé noviny (1920–24, kult. rubrika); knižnici: Juventus (1914). ■

LITERATURA: ● ref. Dýka: -btk- (V. Brtník), Zvon 21, 1920/21, s. 697; Ka. (Z. Kalista), Pramen 1921, s. 281; an. (A. Vyskočil), Čes. revue 1922, s. 39 ●; M. N. (Novotný): ref. Dánská lyrika, Čes. osvěta 17, 1920/21, s. 299; O. Kolman: ref. překl. M. Begović, ČMF 13, 1926/27, s. 1; ● ref. Jihoslovanská lyrika: R. Habřina, LidN 25. 3. 1935; J. U. (Urban), Československo-jihoslovanská revue 1935, s. 54; O. Kolman, tamtéž, s. 118; A. F. (Frinta), Slovanský přehled 1935, s. 164 ●; ● ref. Panoráma literatur ...: n (M. Novotný), LidN 15. 4. 1939; G. Pallas, LidN 15. 5. 1939; -k (B. Václavek), Moravský večerník 4. 6. 1939 ●; ● ref. Čtení o staré Praze: B. (E. Bass), LidN 3. 6. 1940; Inz (L. N. Zvěřina), Čtème 2, 1939/40, s. 205; b (V. Běhounek), Děln. osvěta 1940, s. 183; vz. (V. Zelinka), Zvon 41, 1940/41, s. 15 ●; Zka: ref. Krásná Atalanta, Svob. slovo 23. 5. 1947.

mb

Karel Hadrbolec

* 20. 12. 1909 *Stará Boleslav* (Brandýs nad Labem–S. B.)

Prozaik těžící ze svých zážitků z cest a vyznačující se zájmem o sociální otázky, novinář.

Otec dělník (písař) padl 1915 ve světové válce. Po jeho smrti se H. s matkou odstěhoval do Benešova u Prahy a odtud do Tábora, kde studoval na reálce; ve Vídni pak absolvoval dvouletou obchodní školu. V Praze se stal úředníkem importní firmy (přivydělával si hrou na housle v nočních podnikcích). V 19 letech se rozjel do ciziny, kde se živil většinou podomním prodejem českého zboží; 1928 pobýval v Itálii, od 1929 v Tyrolích a asi 3 roky ve Francii (převážně v Provinci a v Pyrenejích), odkud navštívil i Španělsko; tehdy se blíž seznámil s francouzskými poezijky J. Gionem a Ch. F. Ramuzem, kteří výrazně ovlivnili jeho beletrii (Ramuze H. také časopisecky překládal). Po návratu pracoval v novinách, nejprve jako krajský zpravodaj v Jičíně, pak jako redaktor v Brně, a to 1934–35 v Lid. novinách, potom v Mor. slově. 1936 založil v Brně také vlastní nakladatelství Morava a čas. Literární Morava (vyšlo jen 5 čísel). 1937 (po vydání románu *Klid*) podnikl cestu autem do Francie na známá místa. Od 1938 do konce války žil v Mělníku. 1943 sestavil dětskou hudební a taneční skupinu Dělnické děti dělníkům, se kterou cestoval po českých městech; napsal pro ni hry *Nejkrásnější sen*, *Vesele vpřed*, *Pohádkový karneval* aj.; 1944 jí bylo účinkování zakázáno. H. se věnoval též výtvarnému umění (první výstava v Praze 1942). 1945 se vrátil do Prahy. Od 1947 působil opět jako žurnalista, 1950–53 pracoval na různých místech republiky na výtvarné výzdobě školek a jeslí, od 1953 vystupoval před školním publikem jako profesionální vypravěč pohádek.

H. literární počátky byly spjaty s jeho cestami po Provinci a Pyrenejích. V malých jiho-francouzských městečkách objevil lidi žijící přirozeným způsobem a blízko přírodě, kteří jsou ve stálé opozici proti nezdravému způsobu života průmyslové společnosti. Okouzlen středomořským přírodním prostředím podával autor osudy svých hrdinů značně lyrizovaně, se silným podílem krajinomalby na románovém dění. Vrcholem autorova romantického odvratu od soudobé průmyslové civilizace se stal exotický

román z prostředí Kapverdských ostrovů *São Lopez*, moderní robinzonáda dvou milenců, které narození dítěte přinutí k návratu mezi lidi. Z francouzského prostředí vytěžil H. i reportáž *Lurdské divadlo*, příkře kritizující novodobou továrnu na zázraky. Po vypuknutí války přešel k domácím látkám a zároveň upustil od silně lyrického traktování dějů. Zpracoval uměleckým způsobem vlastní životopis (*Syn plavce pískaře*), analyzoval společenský život na malém městě a také pranýřoval nezdravé poměry v umění (*Agostina*). Pozornost věnoval i sociálním otázkám soudobé společnosti, avšak řešení, která nabídl, byla zjednodušená nebo se blížila oslavě nábožensky pojatého prostáckovství. – H. napsal také několik rozhlasových her. Z jeho publicistiky měl velkou odezvu článek *Lupičem snadno, lacino a rychle* (čas. Čtème), který vyvolal žalobu vydavatelů Rodokapsu.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: F. K. Kovařík, Jan Buchar, Rudolf Denár; K. H., kh. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Čtème (od 1938; t. r. čl. *Lupičem snadno* ...); ELK (od 1936); Kultura doby (od 1938); Lid. noviny (1934–43); Lit. Morava (1936); Lit. noviny (od 1937); Lumír (od 1936); Mor. slovo; Nár. osvobození (od 1937); Nár. práce (1943–45); Niva (od 1936); sb. *Nové české pohádky* (1941); *Právo lidu* (1938); *Ranní noviny* (1936); *Rozhledy* (od 1937); *Venkov* (1938); *Zvon* (od 1938). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie*: *Klid* (R 1936); *Dobrodruh tří moří* (P 1936; 1939 in *Volání domova*); *Děti Evropy* (R pro ml., b. d., 1937); *Lurdské divadlo* (Rp 1937); *Ptačí vrch* (R 1938); *Poslání 1940* (P 1939); *Volání domova* (PP 1939); *Mělnické vinice* (P 1941); *Recept pro milionáře* (R 1941); *São Lopez* (R 1941); *Sžehnuta plamenem* (D 1941, prem. 1942); *Agostina* (R 1943); *Syn plavce pískaře* (R 1943); *Sytý hladovému nevěří* (PP 1944). ■ **REDIGOVAL časopisy:** *Literární Morava* (Brno, 1936), *Čtème* (1939, roč. 1, č. 6–11/12, s red. kruhem), *Tisková služba knihy* (1938–39); *sborníky*: *Čtème dobré knihy* (1938), *Nové české pohádky* (1941). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** *Z ničeho stát se něčím. Galerie brněnských obchodníků* (1936). ■

LITERATURA: ● ref. *Klid*: -á- (J. Rybák), RP 20. 12. 1936; Nk., LidN 21. 12. 1936; O. Králík, LUK 1936, s. 461; K. Polák, PL 3. 1. 1937; G. (F. Götz), NO 14. 2. 1937; zč. (Z. Černý), U 1937, s. 107; V. T. (Tichý), Děln. osvěta 1937, s. 31; B. V. (Václavek), Index 1937, s. 58 ●● ref. *Dobrodruh tří moří*: Benj. J. (Jedlička), LidN 26. 10. 1936; Akz. (A. Kostohryz), Rozhledy 1936, s. 60; K. Sezima, Lumír 63, 1936/37, s. 222 (též o kn. *Klid*) ●● ref. *Lurdské divadlo*: K. P. (Polák), PL 30. 11. 1937; bďf (K. Bednář), Rozhledy 1937, s. 231; V. T. (Tichý), Děln. osvěta 1937, s. 388 ●● ref. *Děti Evropy*: rv. (V. Charvát), Ranní noviny 3. 12. 1937; K. Spalová, Úhor 1937, s. 175 ●; an.: Svět

beze cti (o vytištěném, ale z politických důvodů nevydaném románu), LitN 1938, č. 2; E. Vachek in K. H.: Volání domova (1939); ● ref. Volání domova: vbk. (V. Běhounek), Nár. práce 8. 8. 1939; J. Knap, Venkov 6. 9. 1939; B. Jedlička, LidN 30. 10. 1939; de (J. Strnadel), Večerník Nár. práce 6. 11. 1939; as. (M. Holas), LitN 1939, s. 198 ●; e. v.: Hadrbolecovy postavy a on, ELK 1939, č. 5; ● ref. Recept pro milionáře: V. T. (Tichý), Děln. osvěta 1942, s. 213; B. Slavík, LidN 8. 3. 1942 ●; vbk. (V. Běhounek): ref. São Lopez, Nár. práce 20. 2. 1942; ● ref. Sžehnuta plamenem: V. Hloch, Venkov 21. 11. 1942; os. (O. Srbová), Nár. práce 21. 11. 1942 ●; ● ref. Agostina: Kp. (K. Polák), Nár. práce 26. 6. 1943; V. Martínek, LidN 20. 7. 1943 ●; ● ref. Syn plavce písaře: V. T. (Tichý), Nár. práce 4. 12. 1943; J. Šr., Úhor 1943, s. 152 ●; kp. (K. Polák): ref. Sytý hladovému nevěří, Nár. práce 12. 10. 1944; š. (D. Šafaříková): Šedesátka K. H., Práce 19. 12. 1969.

vf

Otakar Haering

* 26. 11. 1892 *Praha*

† 15. 10. 1951 *Praha*

Spisovatel konvenčních románeků pro ženy a dívky; autor textové části mnohadielného cyklu o Marbulínkovi.

Po absolvování učitelského ústavu (mat. 1911) působil jako učitel na obecných školách v Šestajovicích u Prahy a v Praze, 1935–49 byl na různých místech v Praze ředitelem obecných škol.

Ve 30. letech byl H. jedním z kmenových autorů komerčního pražského nakladatelství Zmatlík a Palička, zejména jeho knižnic Vlasta, Fialová knihovna a Knihovna šťastných dívek. Uvedl se jako autor milostného čtiva pro ženy a dívčích románeků, které se pak natrvalo staly jeho žánrovou doménou. Obměňoval v nich schéma nesložitého příběhu hrdinky usilující o štěstí navzdory překážkám a získávající zasloužený úspěch díky upřímnému citu, pílí a osobním vlohám či díky souhře příznivých okolností (*Pohádka mládí*, *Hana bojuje o štěstí*, *Heda na rozcestí*, *Ziňha dědí milion* aj.). H. napsal i několik knížek ze života starších dětí, vykrešlujících idylu jejich mládí či zjednodušeně podávajících jejich první konflikty (*Hanička a její družky*, *Anička a její teta*, *Mančiny radosti* aj.). Neschopnost vytvořit mravní ideál moderní dívky, resp. příkladný vzor dítěte na jiné než

primitivní didaktické úrovni, šablonovitost dějů a stereotypní vyprávěčství učinily z této produkce příklad pokleslé literatury pro mládež. Patrně z H. podnětu vzešel ve své době populární cyklus příběhů o čertíkovi Marbulínkovi a jeho přátelích. Efekttní ilustrace F. Smatka (nar. 1899) provázel nejdříve žertovným veršovaným textem H. sám, v dalších pokračováních se i prózou uplatnili také jiní autoři (J. Zmatlík pod pseud. J. Jerza a V. Zíka). H. napsal i několik pohádkových her pro loutková divadla.

PSEUDONYMY: Božena Archmannová, Dáďa Farářová. ■ PŘÍSPĚVKY in: Malý čtenář. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Helenka (R pro ml., 1931); Láska mocnější (R 1931); Píseň léta (R 1931); Pozdní lítost (R 1931); Pro tebe (R 1931); Marbulínek, Kašpárek, pejsek Fenek a jejich veselé příběhy (B pro ml., b. d., 1931); Marbulínek, Kašpárek a pejsek Fenek na venkově (B pro ml., b. d., 1931); Marbulínek, Kašpárek a pejsek Fenek v zoologické zahradě (B pro ml., b. d., 1931); Ošizený šibal (D pro ml., b. d., 1931); Kouzelný kámen (D pro ml., b. d., 1931); Krakonošův dar (D pro ml., b. d., 1931); Kašpárek u maminky (D pro ml., b. d., 1931); Bez lásky nelze žít (R 1932, pseud. B. Archmannová); Do nového života (R 1932, pseud. B. Archmannová); Hanička a její družky (R pro ml., 1932); Helenčin sen (R pro ml., b. d., 1932); Její utrpení (R 1932); Manželství bez lásky (R 1932, pseud. B. Archmannová); Pro štěstí rodinné (R 1932); Marbulínek, Kašpárek a pejsek Fenek v dětském koutku (B pro ml., b. d., 1932); Marbulínek, Kašpárek a Bobi ve škole (B pro ml., b. d., 1932); Krakonošův poklad (D pro ml., b. d., 1932); Alenka v penzionátě (R pro ml., 1933); Maminčin mazlíček (R pro ml., 1933); Pod tíhou osudu (R 1933); Smím? (R 1933); Květa (R pro ml., 1934); Pohádka mládí (R pro ml., 1934); Radostné mládí (R pro ml., 1934, pseud. B. Archmannová); Rozvod z jeho viny (R 1934); Vše pro tebe (R 1934); Marbulínek s nejmilejšími zvířátky (B pro ml., b. d., 1934); Marbulínkův sen z pohádky do pohádky (B pro ml., b. d., 1934); Marbulínek v nebi (B pro ml., b. d., 1934, 2. díl předchozí kn.); Marbulínek vítá jaro (B pro ml., b. d., 1934); Jarmilka má svátek (R pro ml., 1935); Medička Hana (R pro ml., 1935); Soňa vítězí (R pro ml., 1935); Hana bojuje o štěstí (R pro ml., 1936); Lidunčino tajemství (R pro ml., 1936, pseud. D. Farářová); Lidunka se dvává (R pro ml., 1936, pseud. D. Farářová); Lidunčin omyl (R pro ml., 1936, pseud. D. Farářová); Náš díblík (R pro ml., 1936); Studentka Věra (R pro ml., 1936); Alenčiny prázdniny v penzionátě (R pro ml., 1937); Heda (R pro ml., 1937, pseud. D. Farářová); Heda na rozcestí (R pro ml., 1937, pseud. D. Farářová); Hedin životní cíl (R pro ml., 1937, pseud. D. Farářová); Tři sestry, Bláza, Anča, Máňa (R pro ml., 1937); Naše Lidka (R pro ml., 1937); Vzhůru do přírody! (tělocvičná směs pro vystoupení mládeže na 10. všesokolském sletě,

1937, s J. Kubičkou, J. Pangrácem); Anička a její teta (R pro ml., 1938); Zíňa dědí milión (R pro ml., 1938); Petříčkův sen (P pro ml., 1944); Petříčkův svět (P pro ml., 1946); Hana (R pro ml., 1948); Mančiny radosti (R pro ml., 1948); Marbulínek vítá zimu (B pro ml., b. d.); Marbulínek a loutky (B pro ml., b. d.); Marbulínek cestuje (B pro ml., b. d.). ■

LITERATURA: J. Petrus: ref. Píseň léta, Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 277; F. Holešovský: Kých mezi knihami pro nejmenší, ZM 1961, s. 155.

jip

Ondřej Haffner

* asi polovina 18. století

Obrozenský básník thámovské skupiny.

V polovině 80. let 18. stol. byl knězem v Praze.

V druhém vydání almanachu Básně v řeči vázané (1812) jsou otištěny dvě H. básně datované 1786 (1. vyd. almanachu vyšlo 1785). Klasicistické zpracování biblických námětů (*Obraz Kaina po vraždě bratra svého, Třesení země* – konec světa před posledním soudem) je tu zjevně ovlivněno i barokní tradicí; patos látky a pojetí jsou podepřeny i versifikací (čtyřstopý sylabotnický daktyl). Skladby značně překračují svým básnickým provedením průměrnou úroveň almanachu.

PŘÍSPĚVKY in: Básně v řeči vázané (1812, red. V. Thám, vyd. asi K. I. Thám). ■

LITERATURA: J. B. Čapek: Preromantismus nebo klasicismus?, Slovesná věda 2, 1948/49; K. Palas: Barokní tradice v rané obrozenské poezii, Čas. Moravského muzea 53/54, 1968/69, vědy společenské 2.

mo

Vincenc Hafner

* kolem 1765

† po 1812 asi Viedeň (Rakousko)

Herec a dramatik českého pražského divadla v 80. letech 18. století.

Psal se též Haffner, Vincencius. – Byl členem hereckého souboru Boudy (působil jenom v této divadelní budově), ze souboru a z Prahy odešel 1791. 1812 byl hercem u jakéhosi německého divadla, pravděpodobně zemřel ve Vídni. Není zjištěno, zda údaj, že byl augustináem

a profesorem, je mylný, nebo se týká H. života před jeho hereckým působením.

Z dramatické tvorby H. jsou jako jeho nesporná díla známy tituly šesti her (většinou veseloher) a jeden tiskem vydaný překlad. Pravděpodobně původní je jednoaktová veselohra *Všetečný Kašpárek* (prem. 20. 9. 1789) a zpěvohra ve 3 jednáních *Šťastný oučty* (prem. asi 1786–87). Překlad jednoaktového dramatu *Vděčná dcera* od P. Weidmanna (prem. asi 1786–87) reprezentuje sentimentálně mravolichnou tendenci v prvotní dramaturgii českého osvěcenského divadla v Praze.

KNIŽNĚ. *Překlad*: P. Weidmann: *Vděčná dcera* (1787). ■ SCÉNICKY. *Pravděpodobně původní hry*: *Šťastný oučty* (asi 1786–87); *Všetečný Kašpárek* nebo *Žid byl bit* (1789). – *Překlady*: *Dcera bratra Filipa* (asi 1786–87); *Jak Splyn neb Já se nezastřelím* (asi 1786–87); *Krejčí a jeho syn* (asi 1786–87); *Stará láska nerezaví* (asi 1786–87). ■

BIBLIOGRAFIE: in M. Laiske: *Pražská dramaturgie 1* (Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV, 1974); *Knihopis č. 1 840*. ■ LITERATURA: F. M. (Menšík): *Ze života starých herců pražských*, NL 3. 5. 1889; F. Bařha: *Dopis Václava Tháma Josefu V. Zlobickému*, ČLit 1954 + *Dva dokumenty k historii počátků českého divadla v Praze*, Divadlo 1958.

mo

František Hais

* 7. 7. 1818 *Praha*

† 4. 7. 1899 *Praha*

Kramářský zpěvák a kolovrátkář, autor písňových textů.

Sám uvádí datum narození 11. 6. 1818. Psal se též Haiss, Haisz, Heiss, Heisz. – Syn tiskaře kartounů, v jedenácti letech na otcovo přání opustil školu a nastoupil do učení v kartounce. Pro neshody s otcem se nevyučil a začal pracovat jako nádeník. Současně působil jako zpěvák v pražských kostelích a pomocník vůdců procesí do poutních míst (postupně nejoblíbenější i jako předzpěvák). 1838 se doučil a vydal na vandr, z České Lípy se předčasně vrátil a od té doby již Prahu (s výjimkou poutí do jejího okolí) neopustil. 1840 se oženil, druhé manželství uzavřel 1851, třetí 1860. Ve 40. letech nemohl najít tiskařskou práci, dal se najímat jako nádeník a vyráběl hračky. Nemoc a bída ho přivedly

k prodeji tiskovin a později ke skládání písní, které si dával tisknout a při kolovrátku je zpíval a prodával; od 1846 (první dochovaná píseň) se tato činnost stala jeho hlavním zaměstnáním. Protože marně usiloval o úřední povolení hry na kolovrátek a prodeje písní, byl často stíhán policejními tresty. 1862 vypukla kolem H. aféra způsobená mylnou zprávou v Nár. listech, že složil hanlivou píseň o organizaci Sokol. Po válce 1866 se H. s rodinou ocitl v bídě (v Nár. listech byla 1867 vypsána v jeho prospěch veřejná sbírka), 1868 se dostal do blázince, odkud byl brzy propuštěn, ale po Praze se rozšířila zpráva o jeho smrti. V 70. letech začala jeho písničkářská činnost ochabovat, H. nakonec požádal o obecní práci a stal se metařem. 1888 byl přijat do městského chudobince u Sv. Bartoloměje, kde strávil poslední léta života a sepsal paměti. Pohřben byl na Olšanech.

H. písňová tvorba je pozdním projevem doznívajícího třistaletého období kramářského zpěvu a dokladem síly jeho tradice ještě v 2. pol. 19. století. Komerční hledisko typické pro kramářskou píseň vedlo H. k námětům zaručujícím úspěch a dobrý odbyt. Největšího ohlasu dosáhly některé H. epické světské písně (*Nová píseň o hraběti Fridolinovi a sprosté Vilemině*) a skladby reagující na dobovou situaci v duchu názorů a potřeb lidových vrstev, z období H. největší aktivity (60. léta – poč. 70. let) např. *Hrobka Havlíčkova a Přání slovanského národa*.... V celku H. produkce nacházíme jak odraz pražského všedního dne s vraždami, loupežemi, katastrofami, lidovými slavnostmi apod., tak závažná společenská témata podaná s vlasteneckým zaujetím. V lyricky zaměřených písních je nejčastějším námětem láska a manželství i satirické líčení života různých vrstev pražského obyvatelstva, obsahující někdy prvky společenské kritiky. Jako většina kramářských autorů H. také přejímal a upravoval lidové písně i texty umělé poezie; skladby opatroval nápěvy oblíbených písní společenských, lidových i náboženských. V jazyce a stylu H. písní se uplatňuje několik složek: do typického kramářského stylu s výraznými barokními prvky, ustáleného již v 18. století, proniká jednak dobová pražská lidová čeština, jednak vyjadřovací způsoby náboženské literatury; texty, v nichž se H. pokouší o umělejší vyjadřování, vyznívají toporně až nesrozumitelně. Počet H. skladeb se odhaduje na 400, mnohé, psané na zakázku, vyšly též anonymně nebo pod cizím jménem. Řada textů

byla vydána různými tiskárnami několikrát a v různých variantách. – H. rukopisné, posmrtně vydané paměti (*Vzpomínky pražského písničkáře*) jsou vzácným raným dokladem memoárové tvorby autora z proletářského prostředí a svým zaměřením na podrobnosti denního života podávají autentický obraz o pražské chudíně v 19. století.

ŠIFRY: F. H., F. H...s. ■ PŘÍSPĚVKY (posmrtně, výňatky z pamětí) in: Český lid 17–19, 1907/08 až 1909/10, ed. Č. Zíbrt; Sborník NM v Praze, ř. C – Literární historie (1979, ed. E. Ryšavá). ■ KNIŽNĚ. *Písně* (v závorce incipit): Pravdivá píseň o velkém zázraku (Poslyšte mě, křesťané, co budu zpívat...) (1846); Žalostná píseň o hrůzném krveprolití v Praze v žalostných a smutných dnech 12. až 16. června 1848 (Milí krajané, poslyšte tu smutnou novinu...) (1848); Nová píseň o hraběti Fridolinovi a sprosté Vilemině (Na hranicích města německého...) (1850); Kratochvilná píseň Hvězda a déšť (Časné zrání nohy moje...) (1855); Kratochvilná píseň všem milovníkům dobrého piva (Těžko trpět žížeň, bratři rozmilí...) (1856); Vojín pod Tetínem (V levé straně pod Tetínem...) (1858); Hrobka Havlíčkova (Spi, Havlíčku, v tvém hrobečku...) (b. d., asi 1862); Pomněnka na české výtečníci (Národe můj přechrabrý a milý...) (1862); Bolestná vzpomínka na krutý boj u královéhradecké pevnosti, vpád Prusáků do Prahy a na jejich revizice v zemi české roku 1866 (Ach, jaké to strašné doby...) (1866); Strašná událost, která se stala dne 11. listopadu roku 1868 z dopuštění božího na západní dráze, kdežto jel železniční vlak s c. k. vojiny pluku Michala číslo 26, kteří na dovolenou domů se ubírali (Ach, jaké to přehrozné neštěstí...) (1868); Přání slovanského národa a jeho věrnost ku králi (Já jsem v Čechách narozený... (1871); Žertovný zpěv pro zasmání, jak se Jeníček a Aninka spolu velice milovali, aneb Láska a arzenik není žádný špás (Arzenik a láska, to jsou dvě těžkosti...) (b. d., 70. léta); Truchlozpěv nad smrtí našeho milovaného otce a historio-grafa českého Františka Palackého, nehynoucí památce jeho (Ach, národe v Čechách i v Moravě...) (1876); – posmrtně (přetisky písní v publikacích): B. Václavek, R. Smetana: Český národní zpěvník (1949) + České světské písně zlidovělé 1 (1955); V. Pletka: Tam u Králového Hradce (1966) aj. – *Paměti* (posmrtně): *Vzpomínky pražského písničkáře* (1985, ed. E. Ryšavá). ■

LITERATURA: A. Waldau: Böhmische Naturdichter (1860); J. Neruda: Pražský pěvec, Lumír 1877 → Žerty, hravé i dravé (1877, krit. vyd. 1954); an. (K. L. Kukla): Pražský písničkář F. H. (nekrolog), Nár. politika 5. 7. 1899; L. Quis in Kniha vzpomínek 1–2 (1902); Č. Zíbrt: Písničkář F. H. a jeho paměti, ČL 17–19, 1907/08–1909/10 + (an.) F. Haise píseň Já jsem v Čechách narozený, ČL 19, 1909/10; J. Kuffner: O pamětech F. H., pražského kolovrátkáře a písnič-

káře, ČL 20, 1910/11; J. Thomayer: Z pamětí lidí nepatrných, Zvon 11, 1910/11; F. Homolka: Rozšíření písní umělých mezi lidem českým, ČL 21, 1911/12; J. Novák: Zapomenutá píseň, Československá republika 1922; F. Páta: Písníčka F. H. o útěku před Prusy r. 1866, ČL 24, 1923/24; J. Sedláček: H. chvála švestkových knedlíků českých, ČL 27, 1926/27; Č. Zibrť: Národopisné studie... o slavnostech fidlovače a slamníku (H. píseň Fidlovačka), ČL 27, 1926/27; K. Procházka: F. H. pořádá poprvé sám pouť na Svatou Horu, Svatá Hora 1928; L. Grossmannová-Brodská: Ze staré Prahy, Nár. politika 8. 12. 1929; R. Smetana, B. Václavek in České písně kramářské (1937); J. Waltner: Písníkář a kolovrátkář, PL 4. 5. 1948; L. Matějka: Flašinetář H. kronikářem pražských bouří 1848, LidN 13. 6. 1948; K. Kinský: Patron pouličních zpěváků, Stráž severu 22. 3. 1949; B. Václavek, R. Smetana in O české písní lidové a zlidovělé (1950); V. Karbusický in Naše dělnická píseň (1953); V. Karbusický, V. Pletka in Dělnické písně 1, 2 (1958); in Václavkova Olomouc 1961. Sborník referátů a diskusních příspěvků o kramářské písní (1963); in Václavkova Olomouc 1964. K soudobé problematice zlidovělých písní (1965); B. Beneš in Světská kramářská píseň (1970); in Stará dělnická Praha (1981, ed. A. Robek, M. Moravcová, J. Štátník); J. Lukeš: Působ prostého pohledu na svět, Práce 6. 10. 1981; B. Beneš in Poslyšte písníčku hezkou... Kramářské písně minulých dob (1983); V. Cibula in Pražské figurky (1985); E. Ryšavá in F. H.: Vzpomínky pražského písníkáře (1985) + Osud písně F. H. Pomněnka na české výtečníci, Sborník NM v Praze, ř. C – Literární historie (1986).

er

Josef Hais Týnecký

* 2. 3. 1885 Klatovy

† 24. 4. 1964 Praha

Romanopisec, povídkář a básník pišící též pro děti, autor divadelních her, novinář. Rozsáhlou prozaickou i dramatickou tvorbou, v níž nejčastěji rozvíjel sociální, antiklerikální a vlastenecké motivy, navazoval na tradici lidové beletrie.

Vl. jm. Josef Hais. Narodil se v rodině řezníka a obchodníka. Po rozchodu rodičů (1888) vyrůstal u babičky z matčiny strany v Týnci u Klatov (odtud lit. přídomek Týnecký). Reálné gymnázium studoval v Plzni, kde pobýval v strýcově rodině a kde začal psát do regionálního tisku (Naše snahy, Plzeňské listy). Pro neshody s příbuznými gymnázium po absolvování septimy (1902) opustil a pracoval jako pomocná

síla v knihkupeckém obchodě. 1905 odešel ke strýci do Prahy a začal pracovat v redakci katolického časopisu Vlast jako korektor a lokálkář. 1910 přešel do redakce deníku Hlas národa, od 1917 působil v redakci agrárního deníku Večer, externě též v redakci Lid. deníku; 1919 se oženil. 1924–45 pracoval v redakci deníku Nár. politika především jako redaktor nedělní beletristické přílohy a jako soudníkář a fejetonista. 1919 vystoupil z církve a aktivně působil v protiklerikálním hnutí, 1920–27 byl činný ve výboru Spolku českých spisovatelů beletristů Máj. Často pobýval v Řevnicích u Prahy a v Mlázovicích u Hořic.

H. vstoupil do literatury verši (čas. Šumavan 1904), poezie však tvořila jen okrajovou složku jeho rozsáhlého díla. Knižně debutoval jako autor divadelních her; byly určeny ochotnickým souborům a jen výjimečně přebírány i pražskými profesionálními scénami (Akropolis na Žižkově, Tylovo divadlo v Nuslích, Urania v Holešovicích, Městské divadlo na Vinohradech). Náměty k dramatickým textům, mezi nimiž převažují veselohry a tragikomedie, čerpal z historie (*Durynk, Tři doby země české, Duše lípy*) i ze současnosti, zde pak z prostředí církevního (*Na děkanství, Tři výhry zámeckého kaplana*), maloměstského (*Hospoda na krásné vyhlídce*), řemeslnického (*Ševci*), školského (*Pan učitel*), vojenského (*Dragouni*) nebo z prostředí pražské umělecké bohémy (*Ptáček v kleci*). Celkově pojímal svou dramatickou tvorbu jako prostředek satiricky zaměřené kritiky morálních a společenských norem, jejichž nedostatky spatřoval v sociálním antagonismu a v přetrvávající působnosti přežilých institucí, zvl. církve. Bohatě v ní využíval situační komiky a mluvy charakteristické pro představované prostředí, často v ní rozvíjel i dílčí motivy ze svých prozaických prací. Spolupracoval rovněž s filmem (scénář k filmu S. Innemanna *Písníkář*, 1932). – Nejobsáhlejší část H. literární tvorby tvoří próza: historické a společenskokritické romány, sociální prózy z pražského prostředí, románové kroniky z Pošumaví a mládeži určené cykly z přírody, pohádky a autobiografické povídky z dětství. V prvních prózách z 10. let, čerpajících převážně ze statkářského nebo farského prostředí, usiloval o analýzu soudobých mravů a společenských predsudků (*Kamenné srdce, Bílý dvůr, Otrávený květ*). Závažné problematice sociálního původu, majetkové nerovnosti, vzdělání, povolání apod. se věnoval v románu pražské služby *Karlička Donátova*

a v třísvazkovém cyklu próz z prostředí špitálů, chudobinců a společenské periferie (*Karlovske povídky, Noční violy, Batalion*). Vhodné sociální náměty však nalezal nejenom v životě hlavního města, nýbrž i v událostech z rodného kraje (*Bludičky v Podlesí, Žně*); při jejich rozvíjení akcentoval zejména lidské osudy výrazně společensky determinované (*Bastard, Blázen*). Atraktivní námět povídky *Batalion*, v níž zpracoval, jako jeden z řady autorů (L. F. Šmíd, K. L. Kukla, I. Herrmann), pohnutý život společenského ztroskotance dr. Uhra (1825–1870), využil i dramaticky (*Vůdce Batalionu, Batalion*). Popisnou konkrétností netradičních prostředí a konstruováním psychicky výjimečných postav se H. typově hlásil k J. Arbesovi (některé své prózy pojmenovával jako romaneta); epická vynalézavost a vypravěčská zručnost ho však od počátku vedla k rozsáhlým, většinou několika-svazkovým románovým skladbám. Mezi ně náleží zvl. naturalisticky pojaté romány o Klatovech (*Katakomby*), o Plzni (*Upír*), o problémech manželství (*Manželé Lukovi*), o mravní a sociální škodlivosti celibátu (*Kapitula sv. Vavřince*) a řada dalších, v nichž kritizoval deformace v praxi sociálních institucí (církve, soudnictví, vězeňský aparát, armáda apod.) a zároveň vyjadřoval své reformní návrhy. Volný cyklus společensky pojatých kronik z rodného kraje vytvořil H. v 30. a 40. letech, vycházejí ze vzpomínek rodinných příslušníků a z živých kulturních tradic regionu. Prologem cyklu se stal román *Mezi horami a lesy*, evokující dobu H. dětství strávenou u prarodičů v Týnci; na jeho děj pak časově navázal román *Kruhy* s příběhem životních osudů obecního sirotka. Specifiku přírody i společenského života na Klatovsku, Plánicku, Nepomucku a Sušicku minulého století se H. pokusil zobrazit v románech *Světla* (o životě básníka R. Mayera v l. 1857–66), *Zvony* (o studentských letech J. Vrchlického na přelomu 60. a 70. let) a *Osení* (o městečku Bezděkově v l. 1874–85). Cyklus uzavírá román *Cesta* o životních osudech H. matky. Z rodinného zázemí vychází také román (vydaný z pozůstalosti) *Dům vysloužilců*, v němž H. rozvedl osudy jednoho ze svých předků v době vlasteneckého rozmachu Prahy na počátku 30. let 19. století. Pokusy o historickou prózu situoval do svého rodného kraje: povídka *Pikharté* čerpá látku z dějin Jednoty bratrské na konci 16. století, obsáhlý román *Antikrist* pojednává o počátcích husitského hnutí na Klatovsku a z pozůstalosti

vydaný román *Janovické vojny* zobrazuje mocenské zápasy na jihozápadě Čech v prvních desetiletích 16. století. Značné popularity dosáhl H. jako autor literatury pro děti. Psal pro ně pohádky (*Vodník, Pohádka o krásné princezně*), ale především prózy o přírodě; stálým ilustrátorem těchto knih byl O. Štáfl. Tak jako v tvorbě pro dospělé usiloval i zde o celky komponované tak, aby podávaly obraz jednoho typického prostředí ve všech jeho složkách. Záměr přírodopisně poučný zasáhl nejvíce tzv. Hmyzí cyklus (*Na pasece, Potok, Les, Hory, Moře*), beletrističtější byly orientovány zvířecí povídky (*Floček, Vrabec tulák, Bělouš, Kmotr ježek* aj.) a cyklus črt *Z přírody*. Mimoto napsal pro děti i řadu autobiografických povídek (*Ohníčky, Na luskách a jiné povídky, Klukovské trampoty, Ochočený zajíček a jiné povídky z klukovských let, Domov*), evokujících nezapomenutelný svět dětství a přírodní rozmanitost rodného kraje.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Jaroslav Veselský, Tomáš Tichý, Týnecký, -is. (Nár. politika), J. H. T. ■ PŘÍSPĚVKY in: Cesta (1924); Hlas národa (od 1910); alm. Chudým dětem (1932); Lid. deník (od 1919); Lit. noviny (1928); Malý čtenář (od 1931); Nová doba (od 1902); Nár. osvobození (od 1925); Nár. politika (od 1922); Naše snahy (Beroun, od 1902); Písecké listy (od 1902); Plzeňské listy (od 1903); Právo lidu (od 1938); Světozor (1922–28); Šumavan (Klatovy, od 1904); Večer; Venkov (od 1908); Vlast (od 1905); Vzdělávací četba katolické mládeže (1909, č. 3–6); Zlatá Praha (1921–24); Ženské listy (od 1914). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Vězeň na Křivoklátě (D 1908, prem. 1906); Babí léto (BB 1909); Nešťastná tragédie (D 1910); Cholera (D 1910); V zápasech (D 1911); Durynk (D b. d., 1912, hudba F. Lašek); Kamenné srdce (R 1912); Karlička Donátova (R b. d., 1913); Karlovske povídky (1913, 1. sv. třídílného cyklu); Braniborský pán (D pro ml., 1913, nápěvy k písním K. Černý); Za bludičkou 1–3 (R b. d., 1913); Bílý dvůr (R b. d., 1913); V růžovém oblaku (B 1913); Pod Emauzy 1–3 (R b. d., 1913); Otrávený květ (R b. d., 1915); Písně o zlaté mušce (BB 1915); Český Mesiáš (B b. d., 1918); Duhový pták (R 1918); Rozsevači světla (R 1918); Osudy legionářovy (PP 1919); Noční violy (PP 1919, 2. sv. cyklu Karlovske povídky); Pikharté (P 1919); Sodoma (R b. d., 1919); Katakomby 1, 2 (R b. d., 1919); Bludičky v Podlesí 1, 2 (R 1920); Bratři mravenci (PP pro ml., 1920); Na pasece (PP pro ml., 1920); Hrdinové z biografu (R 1920); Bouře 1, 2 (R b. d., 1920); 14. červenec 1420 (D 1922); Batalion (PP 1922, 3. sv. cyklu Karlovske povídky); Potok (PF pro ml., 1923); Bastard (R 1923); Tři doby země české (D 1923); Pohádka o krásné princezně (1923); Floček (P pro ml., b. d., 1924); Vodník (P pro ml., 1924); Les;

(PP pro ml., b. d., 1924); Hory (PP pro ml., b. d., 1924); Moře (PP pro ml., b. d., 1925); Na děkanství (D b. d., 1925, i prem.); Duše lípy (D b. d., 1925); Upír 1, 2 (R 1926); Na horské faře (D 1926, prem. 1931); Manželé Lukovi (R 1926); Žně (R 1926); Vrabec tulák (PP pro ml., 1926); Království faraónů 1, 2 (R 1926); Kapitula sv. Vavřince 1, 2 (R 1926, 1927); Tři slavnostní scény (DD b. d., 1927; Žena v šedivém rouše, Zázrak, Mater Dolorosa; 1928 též samostatně); Z přírody 1, 2 (PP pro ml., b. d., 1927, b. d., 1930); Bělouš (P pro ml., 1927); Bič (D 1927); Blázne (P b. d., 1928); Dítě (R 1928); Farské historky (PP 1928); Dobrodružství včelky Aly (P pro ml., 1928); Noc na Pancíři (D 1928, prem. 1929); V tom starém Podskali (D b. d., 1929); Vůdce Batalionu (D b. d., 1929); Dáma zeleného srdce (D b. d., 1929); Tři výhry zámeckého kaplana (D 1929, i prem.); Pan biskup (D b. d., 1929, i prem.); Nezabiješ (R b. d., 1929); Andělíček z baroku (P 1929); Komár dělá vědu (P pro ml., 1929); Pan učitel (D b. d., 1930, i prem.); Batalion (D b. d., 1930, i prem.); Trampoty mouchy na cestách (PP pro ml., 1930); Arcikněz (R 1931); Kmotr ježek (P pro ml., 1931); Na měsíc a ještě dál (P pro ml., 1931); Papež (D 1931, i prem.); Osel filozof (P pro ml., 1932); Boj o les (P pro ml., 1932); Sestřičky u sv. Panny Kláry (D b. d., 1932, prem. 1934); Divoká rodina (P pro ml., 1933); Dobrodružství střevlíka měděného (P pro ml., 1933); Bratří sv. Františka (D b. d., 1934, prem. 1933); Atentát (D b. d., 1934, i prem.); Arcikněz (D b. d., 1934, i prem.); Cestou a cestičkou (PP pro ml., 1934, 3. kniha cyklu Z přírody); Bratří mravenci (D pro ml., b. d., 1935); Mezi horami a lesy 1, 2 (R b. d., 1935); Útok na hájovnu (PP pro ml., b. d., 1935); Ptáček v kleci (D b. d., 1935); Pasáček z Bystřice (P pro ml., 1935); Na roklanské myslivně (D b. d., 1935, i prem.); České srdce (D b. d., 1936); Kruhy 1, 2 (R b. d., 1937); Kohouti (D 1937, i prem.); O krásné Dišperandě (D 1937, na motivy M. Kopeckého); Světla 1, 2 (R 1938); Ohničky (PP pro ml., 1938); Domov (D 1940, i prem.); Zvony 1, 2 (R 1940); Mláčovické písničky (BB 1940); Klukovské trampoty (PP pro ml., b. d., 1940); Na luskách a jiné povídky (pro ml., b. d., 1940); Ochočený zajíček a jiné povídky z klukovských let (pro ml., b. d., 1940); Ševci (D 1940); Voják (D 1941); Osení 1, 2 (R b. d., 1941, b. d., 1942); Poledne (PP 1941); Domov (PP pro ml., 1942); Na hrátkách (PP pro ml., b. d., 1947); Hospoda na krásné vyhlídce (D 1947); Selka (D 1947); V turistické chatě (D 1948); Na mezi (P pro ml., 1948); Hodiny (D 1948); Dragouni (D 1948); Cesta 1, 2 (R 1949); Antikrist 1–3 (R 1958); – posmrtně: Dům vysloužilců (R 1976); Janovické vojny (R 1987). – *Ostatní práce*: Královský český hrad (průvodce, 1918, 1919 přeprac. vyd. s tit. Pražský hrad ...); Letohrádek královny Anny Belvedere (průvodce, 1919); Rozpustilý průvodce po Vysokých Tatrách (b. d., 1926); Kronika českého národa v obrazech (1946). – *Výběry*: Kmotr ježek, vrabec tulák (PP pro ml., 1971); Batalion a jiné povídky (1973); Domov (PP pro ml., 1980). – *Souborná*

vydání: Souborné vydání spisů J. H. T. (nakl. Vaněk a Votava, 1917–20, 3 sv.); Souborné vydání divadelních her J. H. T. (nakl. E. J. Rosendorf, 1929–36, 29 sv.). ■ **REDIGOVAL knižnici**: Divadelní knihovna Máje (od 1933). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Rodinný kalendář církve československé Blahoslav na rok 1947 (1946). ■

LITERATURA: S. Pscheidt: J. H. T. (1971). ■ r: ref. Písně o zlaté mušce, PL 28. 11. 1915; P. F. (Fingal): ref. Rozsévači světla, Vzlet 1918, s. 285; J. Folprecht: ref. Noční violy, Čes. revue 13, 1919/20, s. 157; J. H. (Hora): ref. Sodoma, PL 25. 1. 1920; F. Š. (Šimek): ref. Bratří mravenci, Střední škola 1922, s. 96; J. Frič: ref. Na pasece, Střední škola 1922, s. 191; btk (V. Brtník): ref. Batalion, Zvon 23, 1922/23, s. 127; drb. (J. Borecký): ref. Bastard, Zvon 24, 1923/24, s. 69; N. M.: ref. Les, Zvon 24, 1923/24, s. 209; E. Bass: Lev, nosorožec a mamut (o H. novinářské činnosti), LidN 18. 4. 1925; vz. (V. Zelinka): ref. Žně, Zvon 26, 1925/26, s. 699; drb. (J. Borecký): ref. Kapitula sv. Vavřince, Zvon 27, 1926/27, s. 390; V. Brtník: ref. Upír, Venkov 6. 1. 1927; ne (A. Novák): ref. Z přírody, LidN 18. 12. 1927; V. Brtník: ref. Nezabiješ, Venkov 19. 4. 1929; Č (K. Červinka): ref. Pan biskup, Zvon 29, 1928/29, s. 351 + ref. Tři výhry zámeckého kaplana, Zvon 30, 1929/30, s. 140 + ref. Pan učitel, Zvon 31, 1930/31, s. 196; vr. (V. Ryba): ref. Manželé Lukovi, PL 5. 1. 1930 + Arcikněz, PL 28. 6. 1931; ● ref. Papež: If (I. J. Fischerová), NO 3. 10. 1931; J. Vodák, Čes. slovo 3. 10. 1931 ●; M. M. (Majerová): ref. Boj o les, Osel filozof, Čin 4, 1932/33, s. 374; If. (I. J. Fischerová): ref. Arcikněz, NO 11. 9. 1934 + ref. Atentát, NO 23. 10. 1934; drb. (J. Borecký): ref. Mezi horami a lesy, Zvon 35, 1934/35, s. 518; K. Engelmüller: ref. Ptáček v kleci, Nár. politika 26. 10. 1935; ● ref. Světla: K. Sezima, Lumír 64, 1937/38, s. 414; drb. (J. Borecký), Zvon 38, 1937/38, s. 474; B. Slavík, LidN 23. 5. 1939 ●; drb. (J. Borecký): ref. Mláčovické písničky, Zvon 40, 1939/40, s. 517 + ref. Zvony, Zvon 41, 1940/41, s. 109; V. T. (Tichý): ref. Osení, Nár. práce 9. 6. 1942; ik (I. Kříž): ref. V turistické chatě, Rovnost 5. 12. 1948 + ref. Hodiny, Rovnost 9. 1. 1949 + ref. Dragouni, Rovnost 3. 4. 1949; S. Sibrťová: ref. Antikrist, LitN 1958, č. 49; O. Chaloupka: ref. Vodník, ZM 1970, s. 661; M. Kaňák: J. H. T., Blahoslav 1973 (1972); J. Opelík in J. H. T.: Batalion a jiné povídky (1973); O. Sirovátko in J. H. T.: Domov (1980); T. Sedláček: Domov žánrového realismu, Rovnost 15. 7. 1980.

pš

Felix Háj

* 27. 5. 1887 *Mníšek pod Brdy*

† 25. 7. 1934 *Mníšek pod Brdy*

Prozaička, autorka populárních, idylicky laděných cyklů pro mládež a moralistních románů pro dospělé.

Roz. Marie Černá. – Pocházela z přísně katolické rodiny učitele, později řídícího učitele obecné školy, který byl zároveň ředitelem kůru. Po absolvování základní a měšťan. školy v rodišti studovala na učitelském ústavu v Čes. Budějovicích a zároveň se věnovala studiu hudby a zpěvu. Po maturitě (1906) se vrátila do Mníšku, t. r. se provdala za místního učitele V. Wagnera a působila jako varhanice a učitelka hudby. Po rozvodu (1920) žila se synem u rodičů a pracovala až do smrti jako hospodyně na faře. Byla též veřejně činná, vedla místní ženský pěvecký sbor, pořádala besídky a hudební akademie, v rozporu se svými bigotními názory byla dlouholetou funkcionářkou Sokola. Od 1927 byla členkou Družiny literární a umělecké.

Jádro H. tvorby tvoří práce pro mládež, především ve své době značně populární sedmidílný cyklus *Kája Mařík*. Jeho jednotlivé díly, koncipované bez pevnější románové osnovy jako série drobných obrázků ze života vesnice a maloměsta, sledují své hrdiny, dvě samostatné děti ze samoty, od předškolního věku až k dospělosti a rodičovství. Nejpřesvědčivěji působí autorka tam, kde líčí dětskou duši v její upřímnosti a prostotě, naproti tomu její evokace sociální reality se mýjeji se skutečnými problémy života, jsou iluzivní, se silnou náboženskou tendencí. V četných dalších vydáních byly jednotlivé díly cyklu různě upravovány, měněny, resp. rozšiřovány. Další prózy s týž hlavním hrdinou (*Kájovy prázdniny*, *Kájovy děti* aj.), stejně jako knihy obdobného cyklu *Řídících Márinka*, zůstaly při opakování a rozměňování původních příběhů a myšlenek. H. romány pro dospělé nedosáhly ani popularity, ani vypravěčské úrovně knih pro mládež; autorka je dala cele do služeb naivní agitace náboženské, protiemancipační a protipokrokové (*Lásky světlo a vášně stín*, *Maryčka*), odtud pak pramení syžetová ilustrativnost a námětová jednotvárnost, nepřekonaná ani v knihách s autobiografickými prvky (*Blanka zahradníková*).

PŘÍSPĚVKY in: Archa (1925–26); Stráž Podbrdská (Beroun, od 1923). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pozdě (R b. d., 1924); K. Dariš (R 1926); Školák Kája Mařík 1–7 (R pro ml.: 1. 1926, 2.–3. 1927; 1928 rozšř. vyd.; od 4. dílu tit. Kája Mařík: 4.–5. 1928, 6. 1929, 7. 1931); *Lásky světlo a vášně stín* (R b. d., 1927, 1934 s tit. *Až potom* ...); *Přišel život* (R 1928); *Blanka zahradníková* (R 1928); *Než láska zavolá* (R b. d., 1928); *Pohádky* (1928); *Řídících Márinka* 1–5 (R pro ml.: 1. 1928, 2.–4. 1929, 5. 1931); *Maryčka* (R 1929); *Hanička*

Šeborová (R b. d., 1930); *Kája Mařík* v pohádce (D pro ml., b. d., 1932); *Kájovy děti* (PP pro ml., 1932); *Kájovy nejmilejší pohádky* (1932); *Kájovy prázdniny* (PP pro ml., 1932); *Kájovo mládí* (PP pro ml., 1934); *Kájovy radosti a trampoty* (PP pro ml., 1934); *Kájova dobrodružství od posvícení do jara* (PP pro ml., 1934); – posmrtně: *Příhody Káji Maříka* (PP pro ml., 1939). – *Výbory*: První a druhá pohádka paní řídící, Vánice (pro ml., 1944); *Za písničkou*, Staník má spaličky, Nejkrásnější hromnička (pro ml., 1944). ■

LITERATURA: E. M. (Masák): ref. K. Dariš, Archa 1927, s. 131; O. Pospíšil: ref. Školák Kája Mařík, Úhor 1928, s. 104; B. J.: ref. Kája Mařík (d. 7), Řídících Márinka (d. 5), Archa 1931, s. 161; ● ref. Kájovy děti, Kájovy nejmilejší pohádky, Kájovy prázdniny: B. H. (Hloušková), Úhor 1932, s. 171; M. M. (Majerová), Čin 4, 1932/33, s. 372 ●; ● ref. Kájovo mládí, Kájovy radosti a trampoty: f. p., Student. časopis 13, 1933/34, s. 183; B. H. (Hloušková), Úhor 1934, s. 36 ●; ● nekrology: an., PL 27. 7. 1934; D. Filip, Úhor 1934, s. 117 ●; B. H. (Hloušková): ref. Kájova dobrodružství od posvícení do jara, Úhor 1934, s. 160; an.: F. H., Poselství. Almanach k 25. výročí Družiny literární a umělecké, Olomouc 1938, s. 338; K. J. (Juda): ref. Kájovy prázdniny (2. vyd.), Střední škola 1939, s. 107; D. Filip: ref. Příhody Káji Maříka, Úhor 1939, s. 158 a 171; F. Hampl: Po třiceti letech, LD 26. 7. 1964 + Kája Mařík, Svoboda 3. 2. 1967 + in *Dobrodružství Jaroslava Seiferta* a jiné vzpomínky (1970).

sm

Ignác Hájek

* 5. 9. 1770 *Mnichovo Hradiště*

† 1. 10. 1839 *Litoměřice*

Překladatel Lúkiánových dialogů a povídek J. F. Marmontela.

Psal se též Hynek H., Ignácius H.; jeho otec Jan H. byl sochařem. Po studiích byl I. H. vychovatelem u hraběte Defoursa, od 1798 působil jako gramatikální a od 1819 jako humanitní profesor gymnázia v Litoměřicích (starší kolega a švagr J. Jungmanna). Byl dobrý amatérský hudebník. Pohřben byl v Litoměřicích.

Známy jsou jen jeho prozaické překlady; volbou autorů se H. přihlašuje k osvícenskému literárnímu vkusu. Časopisecky vydal dvě z Morálních povídek francouzského spisovatele J. F. Marmontela, spolupracovníka Encyklope-

die, knižně výbor z dialogů Lúkiána ze Samosaty, řeckého satirika a moralisty, osvícenci obdivovaného (obsahuje: O snu aneb Život Luciana; Nigrin aneb O mravích filozofů; Timon aneb Nevědění; Lednáček anebo O proměně; Prometheus anebo Kaukasus; Rozmlouvání bohů ...; Rozmlouvání bohů mořských ...). Na překladech z Lúkiána pracoval H. asi dvacet let a navázal jimi na řadu českých překladů tohoto autora z poč. 19. stol. (hl. v Hlasateli českém 1806–08 a v Prvotinách pěkných umění 1815–16); H. k nám nově uváděl i dialogy zaměřené proti náboženství a pověrčivosti. Vydání 2. sv. (jehož rukopis je dochován) se neuskutečnilo, nejspíše pro nezáměr o Lúkiánovo dílo v české společnosti 30. let.

PŘÍSPĚVKY in: Čechoslav (1824); Hlasatel český (1808). ■ **KNIŽNĚ.** *Překlad:* Některé spisy Luciana Samosatenského, ... částka první (1832). ■

LITERATURA: V. Zelený in *Život J. Jungmanna* (1873, s. 31–32, 70–71, 116); A. Novák: Lúkiánovy ohlasy v literatuře české, LF 1910; J. Tax: K vývoji obrozenské satiry, sb. *O české satíře* (1959).

mo

Jan Hájek

* 14. 11. 1763 *Mnichovo Hradiště*
† 2. 5. 1802 *Bezděz*

Básník a autor náboženské literatury.

Starší bratr Ignáce H. Byl 1793–96 kaplanem v rodném městě, pak farářem v Bezdězu, kde zemřel na souchotiny a byl i pohřben.

Publikoval knižně jednu příležitostnou báseň a kázání, z jeho pozůstalosti vydal J. Jungmann (švagr jeho bratra) několik humoristických básní; epigram *Na pijána ševce* byl přetiskován i později.

PŘÍSPĚVKY in (posmrtně): Prvotiny pěkných umění (1813). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* Upřímné mínění žáků hradištských při navštívení školy ... (B 1792, výt. neznám.). – *Ostatní práce:* O důstojnosti kněžstva. Kázání k slavnosti prvotiny ... Vác. Moce v Hradišti nad Jizerou dne 30. října roku 1796 ... (1797). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 2 852, 2 853. ■ **LITERATURA:** J. Jungmann: Literatura českého básnictví, Prvotiny pěkných umění 1, 1813, I, s. 47; J. B. V. (Vostřebal): Čeští samoukové, *Obrazy života* 1859.

mo

Karel B. Hájek

* 19. 1. 1867 *Praha*

† 25. 1. 1930 *Praha*

Básník, autor intimní lyriky ovlivněné atmosférou konce 19. století, humoristických a satirických veršů, próz i scénických výjevů.

Po absolvování učitelského ústavu působil jako učitel na Slánsku (1888–95), pak ve vychovatelně v Libni (tehdy se sblížil s básníkem K. Hlaváčkem), v tzv. Olivovně (vychovatelna manželů Olivových) v Říčanech a od 1906 do důchodu (1927) jako ředitel pražského městského sirotčince na Hradčanech.

H. jediná básnická sbírka intimních veršů, pojmenovaná podle biblické rodinné idylly (*Kniha Rút*), obsahuje lyriku citového vzplanutí, peripetii manželského soužití, oslavy mateřství, vyslovuje i hoře nad úmrtím sotva zrozeného dítěte. Její jednotné, vnitřně prožité, citové sourodé ladění, avšak bez náročnějších uměleckých cílů, se opírá o prvky soudobé symbolistické poetiky březinovské a sovovské, projevující se ve slovníku, v převážně široce rozvitém nerýmovaném volném verši i v neurčitosti přírodních nálad, do nichž je H. erotika často zasazena. V lyrice se objevují též stopy dekadentních postojů, zvláště v aristokratickém povyšování milostného vztahu osamocené dvojice nad slídivost „banálních, sprostých a špinavých davů“, což je v přímém protikladu k H. satirickým příspěvkům (proza, verše i dramatické scénky) v časopise Švanda dudák, v nichž se předmětem H. parodií stávají charakteristická gesta a slovník soudobé dekadentní poezie (zvl. K. Hlaváček, S. K. Neumann) i kritiky. H. paroduje též ruský román, ironií provází dobové kulturní jevy (např. uvedení Karáskovy hry Hoříci keř na Intimním jevišti ve Švandově divadle, polemiky kolem spolupráce F. X. Šaldy s Hladíkovým Lumírem, hodnocení tvorby generace 90. let F. V. Krejčím ve stati Deset let mladé literatury) a naopak oslavné verše píše k jubileu J. Vrchlického. Postupně se H. humor omezuje na stereotypní, zpravidla milostné zápletky v soudobém i historickém rouše. H. vydal i loutkovou hru, obměňující tradiční pohádkový motiv o tom, jak se Honza stal králem. Zkušenosti z výchovy opuštěných dětí zpracoval ve spise *Dítě v ústavě*.

Hájek

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Fr. X. Vejř, Jaromír Vejř, Vejř; J. V., K. B. H., -kbh- (vesměš Švanda dudák).

■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1893); Čas. Beletristická příloha k politickému týdeníku, pokr. Besedy Času (1896–1912); Jitřenka (Polička, 1888); Květy (1896–1906); Niva (1891–94); Pokrok (1886); Rozhledy (1896–97); Ruch (1887–88); Světozor (1899); Švanda dudák (1896–1907, 1924–25); Topičův sborník (1921–25); Vesna (Brno, 1885–90); Volné směry; Zábavné listy (1884–94); Zlatá Praha (1887–95); Zvon (1924–25). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Kniha Rút (BB b. d., 1905); Kašpárek, čert a smrt (D pro ml., 1923). – *Ostatní práce*: Dítě v ústavě (b. d., 1923). ■

LITERATURA: ● ref. Kniha Rút: O. F. (Fischer), Naše doba 13, 1905/06, s. 790; J. R. (Rowalski), Lumír 34, 1905/06, s. 146 ●; Ad. Černý: Básník – vychovatel opuštěných, NO 19. 1. 1927; ● nekrology: B (E. Bass), LidN 26. 1. 1930; Ad. Černý, NO 26. 1. 1930; K. Štech, NO 31. 1. 1930; an., Zvon 30, 1929/30, s. 308; an., Naše kniha 1930, s. 47 ●; V. Šrámek: K „zakampí“ u J. Vrchlického, LidN 31. 5. 1942.

zp

Ladislav Hájek

* 9. 3. 1884 *Domažlice*

† 26. 3. 1943 *Praha*

Básník, prozaik a žurnalista; povídkář a romanopisec vycházející vstříc vkusu lidového čtenáře, autor vzpomínkové knihy na J. Haška.

Podepisoval se i Ladislav Hájek Domažlický. – Vystudoval obchodní akademii v Praze (1900–04), za studií se seznámil s anarchistickým hnutím a bohémským životem (přátelé J. Hašek, Z. M. Kuděj, J. Lada, G. R. Opočenský aj.), 1903 spoluzakládal Volné literární sdružení Syrnix. Po maturitě byl krátce praktikantem v domažlické záložně, místo však opustil a živil se v Praze příležitostnou prací; v té době bydlel v rodině J. Haška. Krátce působil jako redaktor ve vých. Čechách. 1906 pracoval v Plzni v redakci čas. Naše snahy. T. r. odjel do Polska, kde sloužil jako jednoroční dobrovolník. 1908 se stal redaktorem čas. Svět zvířat, odkud po neshodách s majitelem V. Fuchsem odešel do poděbradské Nezávislosti (1909–10). 1911 se vrátil do redakce Světa zvířat a působil zde, s výjimkou válečných let (narukoval 1916), do 1919. 1919 redigoval Českosl. deník v Olomouci a pak pracoval v tiskových orgánech živnostenských listů Reforma, Nový večerník, Národní střed (1934–40), kde zastával místo

šéfredaktora, aj. – J. Hašek zpracoval svou návštěvu u H. rodičů v Domažlicích v povídce Velký den (Nár. listy 9. 10. 1904).

První H. verše, psané a vydané ještě v době jeho středoškolských studií, byly inspirovány sociální problematikou a naplněny pesimistickým tónem. Rovněž jediný H. dramatický pokus, scéna *Obět bídy*, líčí sentimentálně pojatý úděl dělnické rodiny. Svůj odpor k soudobým společenským i literárním konvencím vyjádřil H. pod vlivem bohémské společnosti, k níž patřil (J. Hašek, R. Hašek, J. Mahen, J. Mach aj.), v parodických verších sbírky *Májové výkřiky*, kterou napsal s J. Haškem; společně napsali rovněž nehranou a nedochovanou frašku *Za nevěstou na letní byt* pro Pištěkovu arénu. Sbírkou *Verše* se H. vrátil k melancholické notě svých začátků. Vedle lumírovské poetiky se v obou tematických okruzích sbírky – v sociálních motivech i básních milostných – setkáme i se stručným veršem dykovským. Téma milostných prober senzitivních hrdinů, kteří protestují proti společenským konvencím a sociální nerovnosti, v knihách *Havlén* a *O záhadách srdce a jiné povídky* připomíná soudobé prózy A. Sovy a F. Šrámka. Zkušenosti a zážitky jednoroční vojenské služby v Polsku promítl H. do povídkové knihy *Vojáci, vojáci, malované děti*, v níž vykreslil svérázné typy z různých národnostních a společenských prostředí a jejich osudy. V souvislosti se svým novinářským povoláním začal H. psát se zřetelem na lidového čtenáře umělecky nenáročnou kronikářskou, žánrovou a figurkářskou prózu. Jeho práce vycházely často na pokračování v časopisech a novinách; je pro ně charakteristická romantická zápletky a povrchní znalost reálií. Čerpají z prostředí vojenského (*Za válečného běsu, Obršt Rsepa*), čišnického (*Ve službách svých spolublížních*), úřednického (*Slečna z ministerstva*), uměleckého (*Král houslí*), z prostředí císařského dvora (*Na troskách trůnu*) aj. K významnějším H. dílům patří dokumentární práce *Z mých vzpomínek na J. Haška*, zpracování vzpomínek baletního mistra pražského ND A. Bergra a první díl knihy o životě příslušníků habsburského rodu *Maxmilián a Charlotta*, napsaný na základě historického materiálu a korespondence.

PSEUDONYMY: Lad. H. Domažlický, Ladislav H. Domažlický, L. H. Domažlický, Milén. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1905–09); Českosl. deník (Olomouc, 1919); Květy; Nár. listy (1902); Nár. politika; Nár. střed (od 1934); Naše snahy (Plzeň, 1906);

Nezávislost (Poděbrady, 1909–10); Nový deník (1931); Nový večerník (od 1924); Právo lidu (1902, 1913); Pražský kurýr (1934–35); Reforma (od 1919); Svět (1916–17); Svět zvířat (od 1908); Světozor (1918–19); Venkov; Zlatá Praha (1904–17). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Noci (BB 1902); Oběť bídy (D b. d., 1902); Májové výkřiky (BB 1903, s J. Haškem); Verše (1906); Vojáci, vojáci, malované děti (PP 1909); Havlén (P 1910); O záhadách srdce a jiné povídky (1918); Za válečného běsu (R 1920); Cvrčkův román, Dítě cirků (PP 1923, první povídka 1933 s tit. Svět v pasece); Slečna z ministerstva (R 1923); Román policejního psa (1923, 1932 s tit. Rolf); Matčin hřích (R 1924); Kočičí historie a jiné povídky o zvířatech (1924); Tajemství trenéra koní (P 1925); Legionářův kůň (P 1925); Ve službách svých spolubližních (R 1925); Z mých vzpomínek na Jaroslava Haška, autora Dobrého vojáka Švejka a výborného českého humoristu (1925); Na troskách trůnu (R 1932); Maxmilián a Charlotta (dokumentární próza, 1933, 1. díl); Král houslí (R 1933, přeprac. 1942); Obršt Rsepa (R 1937); Hostinec U krásné paní (R 1941); Paměti Augustina Bergra, choreografa a baletního mistra Národního divadla v Praze a několika světových scén (1942). – *Ostatní práce*: Lázně Poděbrady (b. d.). ■ *REDIGOVAL periodika*: Nezávislost (Poděbrady, 1909–10), Svět (přil. čas. Svět zvířat, 1912), Svět zvířat (1913–16, 1918–19), Československý deník (Olomouc, 1919), Reforma (1919–20), Nový večerník (přil. novin Reforma, od 1924), Nový deník (1931), Pražský kurýr (1934–35), Národní střed (1934–40); *ročenky*: kal. Československý živnostník (1927); Ročenka českého živnostnictva a obchodnictva čtenářů Národního středu (1943); *sborník*: Neperiodická edice (1903, s J. Haškem). ■

LITERATURA: R. Hašek: ref. Noci, Moderní život 1903, s. 51; ● ref. Oběť bídy: H. (R. Hašek), Moderní život 1902, s. 128; Neklan (J. Soukenka), Moderní život 1903, s. 55; F. X. Zdařil, Srdce 2, 1902/03 ●; R. Hašek: ref. Májové výkřiky, Moderní život 1903, s. 199; ● ref. Verše: -a-, Máj 5, 1906/07, s. 144; V. Kol., Zvon 7, 1906/07, s. 62 ●; ● ref. Vojáci, vojáci, malované děti: V. K., Pražská lid. revue 1909, s. 257; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 27, 1909/10, s. 24; Tristan (S. V. Friedl), Zvon 10, 1909/10, s. 29 ●; ● ref. Havlén: K. Hikl, Novina 4, 1910/11, s. 186; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 28, 1910/11, s. 411; F. V. Vykoukal, Osvěta 1911, s. 465 ●; G. P. (Pallas): ref. O záhadách srdce, Zlatá Praha 35, 1917/18, s. 504; drb. (J. Borecký): ref. Cvrčkův román, Dítě cirků, Zvon 24, 1923/24, s. 153; vz. (V. Zelinka): ref. Král houslí, Na troskách trůnu, Zvon 33, 1932/33, s. 658; ● ref. Hostinec U krásné paní: -I-, Zvon 41, 1940/41, s. 406; V. T. (Tichý), Nár. práce 12. 7. 1941 ●; ● nekrolog: an., Lid. listy 27. 3. 1943; an., LidN 28. 3. 1943 ●; J. Rey: ref. Paměti... baletního mistra..., Řád 1943, s. 207; J. Hašek: Májové výkřiky (vzpomínka s ukázkami), Marginálie 1948 → Strana mírného

pokroku v mezích zákona (1961); (ko) (O. Kuba): Jubileum Haškova přítele, Pravda (Plzeň) 20. 2. 1969; an.: L. H., Pravda (Plzeň) 9. 3. 1979.

zt

Tadeáš Hájek z Hájku

* asi po 1525 *Praha*

† 1. 9. 1600 *Praha*

Matematik, astronom, lékař a přírodovědec, průkopník a vůdčí osobnost exaktních nauk a jejich praktického využití; jako překladatel se podílel na vytváření české terminologie medicínské, botanické a astronomické.

Latinsky psán Hagecius, Nemicus, v cizině i Hagece, Agecio. – Studoval na univerzitách ve Vídni (1548) a v Praze (1550 bakalář, 1552 mistr); od podzimu 1551 studoval lékařství na boloňské univerzitě, později v Miláně matematiku; byl i žákem G. Cardana. Jako přítel humanistů M. Collina a Š. Proxena náležel v 50. letech k básnickému okruhu J. Hodějovského. 1554 byl ve Vídni ve styku s K. Nydbruckem. Od podzimu 1555 přednášel na pražské univerzitě asi do 1557, kdy univerzitní dráhu opustil a věnoval se lékařské praxi, astronomickému zkoumání a práci v oblasti exaktních věd (v 60. letech triangulačně proměřoval a mapoval pražské okolí). Erb mu byl udělen 1554. 1566 působil jako vojenský lékař v Uhrách, asi od sklonku 60. let byl osobním lékařem Maxmiliána II., 1571 byl povýšen do šlechtického stavu. 1575 se za pobytu v Řezně seznámil s T. Brahamem; t. r. byl členem komise pro přípravu české konfese. Později vystupoval na obranu Jednoty bratrské, ačkoli nebyl jejím členem. 1593 se připomíná jako protomedicus Českého království.

H. zasahoval mnohostranně do dobového kulturního dění i svým dílem: vydával skoro dvacet let populární české kalendáře (už počátkem 50. let byl vydavatelem vídeňských minucí); jako překladatel Matthioliho Herbáře spoluvytvářel české botanické a lékařské názvosloví a doplňoval dílo podle vlastních lékařských zkušeností, objasňoval českým výkladem tzv. gregoriánskou reformu kalendáře, v českých pojednáních o kometách přispěl k českému astronomickému názvosloví. Ze sloučení H. lékařských a astronomických zájmů vznikl jeho

svérázný pokus o vytvoření nauky o lidském charakteru z fyziognomických znaků. Dík své astronomické autoritě i mnohotvárnosti naukového úsilí vyrostl H. v ústřední vědeckou osobnost své doby, respektovanou obecným míněním i císařským dvorem; jeho vliv vedl k tomu, že byl do Prahy povolán jeho přítel T. Brahe. Nesmlouvavá vědecká náročnost astronomických studií, zejména závěry ze zkoumání komet, přinesly H. evropskou proslulost, uvedly ho do styku s nej přednějšími astronomy té doby a přispěly k překonání tradiční aristotelské představy o neproměnnosti vesmíru za sférou měsíce.

KNÍŽNĚ: Diagrammata seu typi elipsium solis et lunae futurarum (asi Vídeň 1550); De causis calamitatum huius et aliquot sequentium annorum (asi Praha 1553); Minuci a pranostika... k létu... 1554 (1553); Vypsání s významáním jedné i druhé komety... (1556); Oratio de laudibus geometriae (1557); Minuci a pranostika... k létu... 1558 (1557); Minuci a pranostika... k létu... 1560 (1559); Vajklad prorocství tureckého... (1560); Minuci a pranostika... k létu... 1561 (1560); Aphorismorum metoposcopiorum libellus unus... (1562); Minuci a pranostika... k létu... 1564 (1563); Astrologica opuscula antiqua (1564); Minuci a pranostika... k létu... 1565 (1564); Minuci a pranostika... k létu... 1567 (1566); Minuci a pranostika... k létu... 1568 (1567); Minuci a pranostika... k létu... 1570 (1569); Minuci a pranostika... k létu... 1571 (1570); De mirabili novae ac splendissimae stellae (Videň 1573); Dialexis de novae et prius incognitae stellae... (Frankfurt n. M. 1574); Tabule dlouhosti dne i noci... (1574); Responso ad virulentem et maledicum Hannibalis Raymundi... scriptum (1576); Epistola ad Martinum Mylium, in qua examinatur sententia Michaelis Moestlini et Helisaei Roesslin de cometa anni 1577 (Žhořelec 1577); Descriptio cometae... (1578); Spongia, contra rimosas et fatuas cucurbitulas Hannibalis Raymundi... (1578); Ad secundas insanas cucurbitulas Hannibalis Raymundo – Zani... (1579); O některých předešlých znameních nebeských a o kométě roku tohoto 1580 vypsání... (1580); Apodixis physica et mathematica de cometis... (Žhořelec 1581); De cerevisia... (Frankfurt n. M. 1585); Actio medica... adversus Phillipum Fanchelium Belgam... (Amberg 1591); drobné básn. příspěvky in Farragines 3, 4 (1561, 1562). – *Překlad*: Herbář, jinak bylinář... od doktora Petra Ondřeje Matthiola... v latinské řeči sepsaný... (1562). ■ EDICE: Zpráva a dobré zdání o kalendářích a pranostikách, v jazyku českém na rok 1598 vydaných (ed. F. Dvorský), ČČM 1891; O reformaci kalendáře dobré zdání... (ed. F. Dvorský), ČČM 1902; Dialexis de novae et prius incognitae stellae (1967, ed. Z. Horský). – *Překlady*: O pivě a způsobách jeho přípravy..., Kvas, časopis pro pivovarnictví 1878; O pivě

a jeho výrobě... (přel. K. Nademlejnský), Pivovarské listy 1884; Metoposkopie (1937, překl. ukázek J. Malý). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 2 657, 2 856–2 866, 5 416; in E. Urbánková, Z. Horský: T. H. z H. (1525–1600) a jeho doba (1975, bibliografie díla). ■ LITERATURA: E. Urbánková, Z. Horský: T. H. z H. (1525–1600) a jeho doba (1975, katalog výstavy). ■ F. M. Pelcl in Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler 3 (1777); S. Vydra in Historia matheseos in Bohemia et Moravia (1778); J. A. Riegger in Materialien zur älteren und neueren Statistik von Böhmen 1 (1787); K. Sternberg in Abhandlung über die Pflanzenkunde in Böhmen 2 (1818); F. Palacký: O pranostikách a kalendářích českých zvláště v 16. stol., ČČM 1829; I. J. Hanuš: Písemnictvo české hvězdoslovné 16. stol. v Cís. knihovně pražské, ČČM 1862; J. Smolík: Matematikové v Čechách od založení univerzity pražské, Živa 1864; A. Rybička: T. H. z H. Dodatky a opravy k biografii..., ČČM 1887, s. 275; F. X. Prusík: Literárněhistorické příspěvky, Krok 1889; F. Dvorský: T. H. z H., ČČM 1891; J. Bidlo: Hláškoslovné a tvaroslovné zvláštnosti H. Herbáře (z r. 1562) a Veslavínova Kalendáře historického (z r. 1578), LF 1894; Č. Zíbrt: T. H. z H. a učení Koperníkovo, ČČM 1900 + T. Hájka z H. hádání osudů lidských z čela roku 1584, ČL 1902; K. V. Adámek: T. H. z H. v Chrudimi. Dodatky a opravy k biografii..., ČČM 1907, s. 133; F. Menčík in Dopisy M. Collina z Chotěřiny a jeho přítel ke Kašparovi z Nydbruka (1914); Q. Vetter: Poznámka k astronomické činnosti dr. T. H. z H., ČČM 1917 + T. H. z H., Říše hvězd 1925; J. Malý in T. H. z H.: Metoposkopie (1937); I. Kořán: Kniha efemerid z bibliotéky T. H. z H., Sb. pro dějiny přírodních věd a techniky 6, 1961; Z. Horský in Dějiny exaktních věd v českých zemích (1961) + K astronomické činnosti T. H. z H., Ročenka Univerzitní knihovny v Praze 1960/61 (1962); sb. Tadeáš Hájek z Hájku 1525–1600 (1976, správně 1979); J. Prk.: ref. T. H. z H. 1525–1600, ČČH 1980, s. 614.

jk

Jan Hájek z Hodětína

† asi 1429–30, jistě po 1424

Autor vojenského řádu.

Rytíř ve službách krále Václava IV., zpočátku asi dočasně sympatizující s husitstvím. Uplatňoval se v úřadech správních a vojenských; 1410 byl purkrabím na Protivíně, 1411–12 a 1417–18 podkomořím Moravského markrabství, 1412–17 královským kuchmi-

strem, 1413–14 podkomořím Českého království. 1419 mu byl zapsán hrad Písek, asi od 1420 byl ve službách katolické strany purkrabím na Zvíkově. 1424 vstoupil s Oldřichem z Rožmberka v příměří s táborskými.

S jeho jménem je spojen vojenský kázeňský řád, hlásící se první větou dochovaného textu do 1413; skutečná doba jeho vzniku není zcela jasná, snad byl v jednotlivostech později upravován. Zásady v něm formulované poučují o organizaci a spravování žoldnéřského vojska v 15. stol.

EDICE: Nejstarší české zřízení vojenské (ed. F. Palacký), ČCM 1828; J. H. z H. zřízení vojenské, in Výbor z literatury české 2 (1868, ed. K. J. Erben); H. Toman in Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy (1898); in Staročeské vojenské řády (1952, ed. F. Svejkovský). ■

LITERATURA: H. Toman: Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy (1898); J. Goll: Dva příspěvky ke kritice Tomanova Husitského válečnictví, 2. Vojenský řád H. z H., ČCH 1899; R. Urbánek: Žižka a husitské válečnictví, Sborník Žižkův 1424–1924 (1924) → sb. Z husitského věku (1957); F. M. Bartoš: Studie o Žižkovi a jeho době, 5. O Žižkovy vozy a nejstarší vojenský řád český, ČNM 1925; J. Pekař in Žižka a jeho doba 2 (1928); J. Durdík in Staročeské vojenské řády (1952) + in Husitské válečnictví (1953).

jk

Václav Hájek z Libočan

* konec 15. století

† 18. 3. 1553 *Praha*

Autor rozsáhlé, literárně významné kroniky o českých dějinách, která shrnula a kodifikovala zejména bájně představy o počátcích českého státu a dlouho platila za autoritativní obraz české historie.

Pocházel z drobné šlechty. O jeho vzdělání není nic známo. 1520 byl utrakvistickým farářem na hazmburském panství v Kostelci u Budyně n. Ohří, 1521 krátce ve Zlonicích kaplanem Viléma z Ilburka, po 1521 přestoupil ke katolictví asi pro neshody s konzistory a ve snaze získat oporu v majetkových sporech s bývalými pány i s církevními úřady. 1526 je doložen jako katol. farář v Rožmitále (R. pod Třemšínem), asi od 1524 byl zároveň dlouhá léta (vedle jiných úřadů) oblíbeným čes. kazatelem tomášského kláštera v Praze na Malé Straně. Od 1527 byl děka-

nem na Karlštejně a farářem na Tetíně; úřadu byl zbaven asi 1534 po sporech s purkrabím Janem Bechyní z Lažan. V květnu 1533 byl královskými úředníky jmenován dočasným správcem vyšehradské kapituly, ale po protestech kapituly byl zakrátko vypuzen. Žil většinou v Praze ve vlastním domě proti tomášskému klášteru. Dlouho se snažil o získání výnosnějšího círk. benefícia za podpory mocných panských ochránců, až 1544 je doložen jako probošt kapituly ve St. Boleslavi. I v této funkci se dostával do rozporů s katol. konzistory a byl dokonce 1545 načas v Praze pro neposlušnost uvězněn. 1548 marně usiloval o úřad probošta koleje Všem svatých v Praze. Asi 1549 odešel ze staroboleslavského probošství, dožil po dlouhé nemoci v Praze v klášteře dominikánek u Sv. Anny. Dlouholeté přátelství poutalo Hájka s právníkem Brikcím z Licka a se staroměstským kancléřem Sixtem z Ottersdorfu.

Na svém hlavním díle, *Kronice české*, pracoval H. po předchozích nábězích soustředěně asi 1534–39 (kdy mimo kazatelství v tomášském klášteře nezastával jiný úřad), a to za pomoci šlechtických příznivců, kteří mu z úřední moci umožňovali přístup k pramenům. Kronika, vyprávějící se zálibou v podrobnostech o dějích od příchodu Čechů (pomyslně datovaného k roku 644) až po nastoupení prvního Habsburka 1526, byla dokončena 1539, prošla panskou cenzurou, provedenou asi především J. Hodějovským z Hodějova, po značných průtazích byla dotištěna v říjnu 1541, ale pro spory s V. Halašem z Radimovic, který vedl náklad na tisk, vydána až 1543. Práce svědčí o ctižádostivé velkorysosti autorova záměru, inspirovaného příkladem antických historiografů, ale zároveň o H. nevalných historiografických schopnostech i vzdělání. H. navázal na starší kronikářská zpracování české minulosti počínaje Kosmou a Dalimilovou kronikou, doplňoval jejich údaje z dalších a mladších pramenů domácích i cizích, a to i ze zdrojů dnes už nedostupných, a z místních či rodových tradic; prameny nezřídka doplňoval vlastními kombinacemi a domysly o neverifikovatelných detailech. Celou látku rozčlenil H. podle sledu jednotlivých let, který se tak stává základní kompoziční osnovou díla; časově neurčitelné detailní zprávy i domysly mechanicky přiřazoval k určitým rokům a tím dospíval k obrazu souvislé řady let naplněných událostmi a fakty. Každou zaznamenanou událost nazíral v podstatě jako skutečný či aspoň

tušený příběh nebo výsledek nějakého dění. Proto dílo podává domácí historické děje výpravnou formou s důrazem na epickou podobu sdělení; nad snahou postihnout patos historického vývoje v něm převládá zájem o detailně sledovaný a epizovaný průběh významných událostí, o stáří a původ významných lokalit, měst, šlechtických rodů, o nerostné bohatství země atp. Z ideového hlediska je dílo prodchnuto konzervativní snahou obhajovat společenství určené vztahem mezi duchovním stavem a přesně vymezenými řády stavu světského (šlechtou, měšťanstvem, poddanými) v čele s voleným panovníkem, jak se společenská situace konstitovala na přelomu 15. a 16. století, náboženskopoliticky v duchu basilejských kompaktát. Tuto představu přenáší H. i do svého obrazu vzdálenější minulosti. Předmětem H. ideových výpadů je hlavně evropská reformace 16. století a pronikání luterství do Čech. Pro své vyprávěčské kvality se dílo stalo na celá staletí nejoblíbenější knihou o české minulosti a jeho popularitu neohrozila ani zdrcující osvětská kritika H. historiografické věrohodnosti ve výkladech o nejstarší dějinách, kterou provedl v komentářích k edici latinského překladu Kroniky (z 1761–82) G. Dobner. Mechanický přetisk Kroniky z 1819 se stal důležitým podnětem a látkovým zdrojem pro historismus obrozené literatury. Novější vědecký přístup k H. kronice docenjuje vedle jejích dobově podmíněných literárních kvalit i její mnohostrannou pramennou hodnotu nikoli pro starší období, o nichž H. píše, nýbrž pro dobu autorova života a vzniku díla. – I ostatní H. literární produkce, podrobná zpráva o požáru Malé Strany a Hradu 1541, překlad a úpravy starších literárních děl, se těšila značné oblibě, třebaže nepřesáhla průměr dobových užitkových projevů.

KNÍŽNĚ: Kronika česká (1541); O nešťastné příhodě, kteráž se stala skrze oheň v Menším Městě pražském a na hradě svatého Václava i na Hradčanech (1541). – *Překlad:* A. de Rampegolis: Biblí zlatá Starého a Nového zákona (1543). – *Úpravy:* Vavřínek z Březové: Snář velmi pěkný... ve dvanáct knih rozdělený (asi 1550); Život Adamův aneb jinak od starodávna Solfernus, kniha velmi kratochvilná a utěšená (1553). ■ **EDICE:** Kronika česká (1819, mechanický přetisk, ed. an.; sv. 1–4, 1918, 1923, 1929, 1933, nedokončeno, jen část do 1347, ed. V. Flajšhans); Vavřínek z Březové: Snář velmi pěkný... ve dvanáct knih rozdělený (1908, ed. Č. Zíbrt). – *Výbor:* Kronika česká (1981, ed. J. Kolár). – *Ukázky:* in Výbor z literatury české 2 (1868, ed. K. J. Erben); in Antologie z české

literatury. Doba střední (1858, ed. J. Jireček); in Výbor z české literatury. Doba střední (1893, ed. J. Grim). ■

BIBLIOGRAFIE: Bibliografie české historie 2 (1902), s. 580–582, č. 1 851–1 853; Knihopis č. 2 867–2 873, srov. i č. 1 044, 1 353–1 355, 1 843, 1 962, 1 963, 2 139, 2 979, 2 980, 3 047, 3 099, 6 543, 6 975, 14 740, 15 345, 15 490, 15 491, 15 902, 17 341, 17 597. ■ **LITERATURA:** G. Dobner in V. H. a L.: Annales Bohemorum 1–6 (1761, 1763, 1765, 1772, 1777, 1782); B. Balbin in Bohemia docta 2 (1778); F. Palacký in Würdigung der alten böhmischen Geschichtsschreiber (1830); F. B. Mikovec: Požár pražský roku 1541, Lumír 1852; an.: Spor Václava Hájky o kroniku, Lumír 1853, s. 689; A. A. Legis-Glückselig: Das Leben und die Chronik des W. H. von L., Illustrierte Chronik von Böhmen, sv. 2, 1854; an.: Zpráva o soudních knihách bývalého královského zemského soudu, nyní Muzeu Království českého odevzdaných, Památky archeologické 1859; J. A. Dunder: V. H., ČČM 1860; J. Riss: Sixt z Ottersdorfu, ČČM 1861; A. J. Vrtátko: Svědomí ve při mezi knězem V. H. z L. a Václavem Halašem z Radimovic z strany druhé, ČČM 1861; F. Palacký: K životopisu kněze V. H. z L., ČČM 1864; A. J. Vrtátko: Prameny k životopisu kněze V. H. z L., ČČM 1864; K. Vinařický: List pana Zdeňka Lva z Rožmitálu, zaslaný 31. 7. 1527 děkanu karlovotýnskému V. H. z L., Čas. katol. duchovenstva 1864; A. Rezek: V. H. z L. Dodatky a opravy k biografiím..., ČČM 1878, s. 159; F. Dvorský: V. H. z L., Dodatky a opravy k biografiím..., ČČM 1884, s. 298; J. Teige: V. H. z L., Čes. listy 1887; F. X. Prusík: Náhrobní deska V. H. z L., Zlatá Praha 1888 + Literárněhistorické příspěvky, 1. V. H. z L., Krok 1889; J. Metelka: O úvodní stati Kroniky české V. H. z L., Program realky v Praze 1889 a 1890; J. Herain: Pod vlivem Hájkovy kroniky, Světozor 1890; F. Štědrý: Nová zpráva o kronikáři V. H. z L., Metod 1898 + Nové objasnění života a osudů V. H. z L., Sb. historického kroužku 1, 1900; J. Zitek: Jan Sandel, překladatel H. Kroniky české, Věstník KČSN 1905; J. V. Šimák: Prameny a pomůcky Hájkovy, Sb. prací historických k šedesátinám J. Golla (1906); A. Truhlář: V. H. z L., Dodatky a opravy k biografiím..., ČČM 1913, s. 171; A. Kraus in Husitství v literatuře, zejména německé 1 (1917); V. Flajšhans: Kněz V. H. z L. in V. H. z L.: Kronika česká 1 (1918); ● ref. Kronika česká, ed. V. Flajšhans: J. V. Šimák, ČČM 1918, s. 268, 381; P. Váša, ČMM 43–44, 1919–20, s. 373; A. Kellner, ČMM 1932, s. 222 a 1934, s. 456 ●; K. Kramář: V. H. z L., Krajem Lučanů 1933; F. M. Bartoš: Souboj dvou kronik, in Knihy a zápasy (1948); Z. Nejedlý in Dějiny národa českého 1 (1953); O. Králík: Josef Dobrovský a Gelasius Dobner, sb. Josef Dobrovský 1753–1953 (1953); J. Hrabák: O lidovosti starší české literatury, in Studie ze starší české literatury (1956); J. Polišenský: České dějepiscectví předbělohorského období a pražská akademie, AUC, Histo-

ria Universitatis Carolinae Pragensis 4/2, 1963; M. Kudělka: Spor Gelasia Dobnera o H. Kroniku (1964); M. Kopecký: Poznámky k vývoji české historické beletrie předobrozenské, SPFF Brno, D 14, 1967; J. Kolár: K podobám epičnosti v H. kronice, Literárněvědné studie prof. J. Hrabákovi k šedesátinám (1972); F. Kutnar in Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví I (1973); J. Kolár: Studnice romantického historismu v českém obrození a její iniciátor, ČLit 1978 + H. kronika a česká kultura, in V. H. z L.: Kronika česká (1981); R. Ferklová: Nový výbor z H. kroniky, ČLit 1982; J. Pešek, B. Zilinskij: Vztah k městům a problematika pražských dějin doby jagellonské v Kronice české V. H. z L., Pražský sb. historický 1983.

jk

František Hajniš

* 31. 3. 1815 *Vamberk*

† 27. 12. 1885 *Praha*

Básník, prozaik a dramatik, vedle F. J. Rubeše nejpopulárnější humorista předběrné literatury, spoluredaktor prvního obrozenského humoristického časopisu.

V rodišti navštěvoval triviální školu, od 1824 byl na školách v Rychnově n. Kn., tam vystudoval také gymnázium, v Praze tzv. filozofii a práva (1834–39). Stal se poštovním úředníkem v Praze. Účastnil se českého společenského života, jako vysokoškolský student pořádal o prázdninách s J. J. Langrem v Bohdanči a okolí merendy, při nichž se česky zpívalo a recitovalo, v 40. letech byl oblíben na zábavách pražské Měšťanské besedy jako předčítatel svých humoristických próz; vzpomínky ho představují jako obratného, „pohyblivého“ a vždy elegantního společníka. V 50. letech snad dočasně působil na min. obchodu ve Vídni (tehdy publikoval většinou pod pseud., nejčastěji Zdobnický), pak byl opět úředníkem v Praze, nakonec ve vysoké hodnosti poštovního rady, počátkem 80. let odešel do penze. Koncem života byl těžce nemocen, choroba někdy narušovala jeho duševní činnost. Byl pohřben na Olšanských hřbitovech v Praze.

Téměř v celém díle je H. autorem humoristické literatury. Publikovat začal 1834 v Květech českých a již 1841 světil nakladatel J. Spurný jemu a F. J. Rubešovi redigování nepravidelně vycházejících sešitků humoristického časopisu Paleček. Řídili ho za anonymní spolupráce

V. Filípka do 1847, H. v něm otiskl podstatnou část své tvorby (leckdy anonymně), něco z toho později přetiskl v sbírkách básní a anekdot. Byl také přispěvatelem Havlíčkova Šotka, soustavněji publikoval do konce 50. let. Jeho literární tvorba neprochází znatelným vývojem. V autocharakterizační básni (ve sbírce *Kopřivy*) se představuje jako člověk, který netrpí světobolem, nýbrž je „realista“, a chce vidět kolem sebe usměvavé tváře, šířit veselí a radost. Podstatou H. humoru je slovní a situační komika, žertovné parafrázování, někdy i krotký výsměch charakterovým vadám, morálním nedostatkům, národním odrodilcům a odpůrcům nebo vlastencům z prospěchářství, jindy zábavné traktování aktuálních záležitostí literárních (časoměrná prozódie, shon po efektních rýmech, sentimentálnost). Pro H. poezii je příznačný kratší útvar, mluvnost a značná vynalézavost formální. Veršem psal deklamovanky, epigramy, komická epitafia, ironicky vážné životní průpovídky a maximy, humorné skladby ve formě sonetu nebo národní písně, tzv. míchance (explicitě nemotivované spojování témat nebo obsahových prvků navzájem nesourodých, do čes. literatury uvedeno M. S. Patrčkou), anekdotické příběhy, parodické parafráze hrůzostrašných balad, národních písní a populárních dobových skladeb (např. Čelakovského „V dobách mladosti kdo radostné ...“ nebo Rubešovy deklamovanky „Já jsem Čech“); ve sbírce *Trnky* tvoří nadpisy básní jména domovních znamení a báseň pak podává žertovné vysvětlení názvu nebo vypráví příběh, který je za domovním znamením skryt. Také H. próza hojně využívá prostředků jazykové komiky (té zde slouží např. i užití rýmů), příznačné je pojmenování jedné skutečnosti pomocí výraziva z jiné, speciální oblasti (milostné strasti mlynářského krajánka jsou pojmenovávány výrazy ze života a práce mlynářů apod.). Při volbě látek a vypravěčských postupů sahají H. povídky nejednou po stereotypy v jinonárodních literaturách již zavedených; v humoresce *Životopis starého kabátu* vytváří vyprávění kabátu Hřbetoslava Beranoviče o tom, jak se stárnutím měnil majitele od sociálně výše postavených k nižším a chudším, kompoziční rámec, který umožňuje zpodobit řadu postav, prostředí a scén. V H. prozaické produkci tvoří početnou skupinu anekdoty, v 40. letech byla z jeho próz nejvýše ceněna besední čtení; bylo to tehdy žánrově novum české literatury (vyvolané potřebou nových

společenských zábav), prozaická obdoba humo-
ristické veršované deklamovanky, obvykle kon-
cipovaná jako osobní výpověď recitátora („čte-
náře“) adresovaná návštěvníkům besedy. Ve
sbírce *Kopřivy* uveřejnil H. i dramatickou hříč-
ku parodující sentimentální vesnické milostné
příběhy *Souchotiny aneb Láska jej usmrtila*;
vaudeville *Chórsta aneb Čtverakovský z Žerto-
vic*, volně zpracovávající nejmenovanou fran-
couzskou předlohu, neměl při provozování
v pražském divadle 1862 úspěch. Úsměvně je
psáno také několik H. vzpomínkových statí (o
J. J. Langrovi, F. J. Rubešovi, J. K. Tylovi aj.)
s historicky zajímavými informacemi o před-
březnové cenzuře, o tehdejších vztazích mezi
autory a nakladateli české literatury apod.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Antonín Rubeš Hajniš,
František Zdobnický (podle Zdobnice, říčky a vesnice
blízko H. rodiště), Paleček První, Starý švingulant;
Hš., H-š, H...š, -n-, -š, -š-, -ý-. ■ PRÍSPĚVKY in:
Beseda (1863–64); Besedník (red. J. R. Vilímkem); Čes.
včela (1845–46); sb. Čtení besední (1847); Dalibor
(1859); Květy české, pokr. Květy (1834–47; 1834 prv-
ní čas. příspěvek, P Mlýnský krajánek nevěrné své
milence); Lumír (1851–59); sb. Merendy (od 1871);
Paleček (1841–47); Paleček (red. R. Pokorný, 1885
poslední čas. přísp., P Naši formánové); sb. Po desíti
letech (1863); Poutník od Otavy (Písek, 1859); Praž-
ské noviny (1858); Slovenské noviny, příl. Světozor
(1861); Světozor (1868); Šotek (1849); alm. Vesna
(1837); Vlastenský kalendář na r. 1854. ■ KNIŽNĚ.
Beletrie: Trnky (BB 1841); *Kopřivy* (BB, D 1853);
Štěbetálek čili Sto žertovných anekdot ... (PP 1853,
pseud. Paleček První); *Povídálek*, Štěbetálekův kama-
rád, čili Ještě sto žertovných anekdot ... (PP 1853,
pseud. Paleček První); *Krotké znělky* didaktic-
ko-humoristického obsahu (BB 1859, pseud. František
Zdobnický); *Slavná apologie čili dišputace*
v samomluvě ku obhájení čestného jména všech An-
tonínů ... (P b. d., 1871, pseud. Antonín Rubeš Haj-
niš). ■ SCÉNICKY: *Chórsta aneb Čtverakovský*
z Žertovic (1862, podle franc. vaudevillu). ■ REDI-
GOVAL časopis: Paleček, milovník žertu a pravdy
(1841–47, 19 sv., s F. J. Rubešem, V. Filípkem). ■

LITERATURA: J. Neruda: ref. *Krotké znělky*...,
Obrázky života 1859 → *Literatura* 1 (1957); K. Sabina:
Paleček a jeho doba, *Světozor* 1869; Bačkovský–Svo-
boda–Budinský–Záhořík: Črty ze života slavných
mužů a žen československých, *Studentské listy* 3,
1882/83; J. Neruda: F. H., *Humoristické listy* 1885
→ *Podobizny* 3 (1954); ● nekrology: an., *Zlatá Praha*
1886, s. 63; an., *Světozor* 1886, s. 141 ●; F. Čenský:
F. H., *Osvěta* 1886; K. V. Rais: K mladým srdcím,
Jarý věk 1887; A. Novák: F. J. Rubeš a počátky
novočeské literatury humoristické, sb. *Literatura čes-
ká* 19. stol. 3/1 (1905); R. J. K. (Kronbauer): Humo-

resky pana poštovního rady, *Máj* 6, 1907/08; F. Strej-
ček in *Humorem k zdraví a síle národa* (1936) + in
Humorem a ironií k vítězství národa (1937); M. Vuč-
ka: *Vyprávění o Palečkovi*, *Dějiny a současnost* 1963;
(pz): *Zapomínáný humorista*, *Pochodeň* 20. 12. 1985.

mo

Bohumil František Haki

* 10. 9. 1827 *Branná* (Horní B.) u Jilemnice
† 12. 9. 1904 *Hořice*

Katolicky orientovaný autor básnických knih, cesto-
pisu do Itálie a dramatických a prozaických prací pro
mládež.

Syn mistra v textilní továrně. Gymnázium vy-
studoval 1839–47 v Jičíně a v Litomyšli, teologii
1847–51 v Hradci Král., kde byl vysvěcen na
kněze. 1852 se zde stal katechetou a učil na
učitelském ústavu, na reálce a na hlavní škole.
Na konci 1854 přešel jako katecheta na výchov-
ný vojenský ústav v severoitalské Belluni (tehdy
v tzv. rakouském Benátsku). Od března 1861
učil náboženství na vyšším gymnáziu v Hradci
Král. 1870 se stal farářem, 1882 děkanem a vi-
kářem v Hořicích. Ze svých cest literárně zpra-
coval zájezd do Itálie 1877. Podnikl též cesty do
Berlína a Drážďan (1891), Bavor a Istrie (1892).

H. literární činnost těsně souvisela s jeho
kněžským povoláním. Byl autorem učebnic ná-
boženství pro vyšší třídy gymnázií a psal nebo
překládal knížky pro potřebu kněžstva i laiků.
Vydal též sbírku veršovaných náhrobních nápi-
sů *Hrobní kvítí*, které sebral a upravil, zčásti
i sám napsal. Jeho vlastní básnické sbírky obsa-
hují veršování o Bohu, křesťanských ctnostech,
školské píli a vytrvalosti i školní modlitby a pří-
ležitostné verše (např. k Jungmannově oslavě,
k návštěvám církevních hodnostářů). Také
v tvorbě pro děti, kterou na sebe upozornil
nejvíce, si H. kladl především výchovné cíle.
Jsou to jednoduché scénky pro besídky se závě-
rečnou písní, kárající mlstotu (*Mlsný Jaroš*),
upozorňující na škodlivost vybírání ptačích
hnízd (*Ptačí hnízdo*) apod., a rozsáhlejší vyprá-
vení o životní cestě syna krkonošského tkalce
Chudé dítě, ilustrující poctivost, pracovitost,
vděčnost a krajní obětavost jako základní
ctnosti člověka. H. vlastenectví a slovanství se
výrazně projevilo v knize o životě Cyrila a Me-

toděje, která byla prohlášena za závadný spis a o níž bylo jednáno ve vídeňském parlamentu, a v některých částech popisu cesty do Itálie.

ŠIFRY: B. Hkl, Bohumil H., B. H., Hkl. ■ PŘÍ-
SPĚVKY in: Anděl strážný; Beseda (Brno, 1875);
Blahověst; Budivoj (Čes. Budějovice, 1875); Cyril
a Metod (Olomouc); Časopis pro katol. duchoven-
stvo; Komenský; Posvátná kazatelna; Pražské noviny;
Světozor (1878–79); Školník (1852); Učitelství věst-
ník; Vlast (1892–94 cestopisné články); Vychovatel.
■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Klidné chvíle (BB 1874); Mlsný
Jaroš (D pro ml., 1875); Ptačí hnízdo (D pro ml.,
1875); Chudé dítě čili Kaple anděla strážce na Vrchol-
ci (P pro ml., 1875); Hrobní kvítí (BB 1878, 1886 s tit.
Slzy bolu, útěchy i naděje); Cesta do Říma a dále do
Neapole a Pompeje (cestopis, 1881); Z jeseň mého
života (BB 1883). – *Ostatní práce*: Pobožnost jinocha
studujícího (1863); Život svatých apoštolů slov-
anských Cyrila a Methodia (1870); Dětské hry (pojed-
nání, 1872); Stručná nauka o těle lidském (1874); Řeči
postní ... 1–3 (1878, 1887, 1890); Osnovy, výklady
a řeči duchovní na všechny neděle a svátky roku
církvního 1–3 (1878–79); Řeči duchovní ku mládeži
studující (1881); Výklady a řeči duchovní na všechny
neděle a svátky ... 1–3 (1883–86); Místa utrpení Pána
a Spasitele našeho Ježíše Krista ve Svaté zemi (1884);
Řeči liturgické o slavnostech a svátcích ... 1,
2 (1885–86); Krátké řeči při oddávkách a pohřbech
... (1889); Exerciie čili Duchovní cvičení kněžské ...
(1889); Májová pobožnost k uctění Panny Marie
(1895); Liturgika o posvátných dobách svaté kato-
lické církve (1895); mimoto několik učebnic katolické
mravouky podle K. Martina. – *Překlady*: K. Martin:
Katolická věrouka pro vyšší učební ústavy rakouské
(1865); D. Bouhours: Křesťanské myšlenky na každý
den v měsíci (1869). ■ REDIGOVAL *knižnici*: Kni-
hovna kazatelská (od 1877, s F. A. Divišem, J. E. Hu-
lakovským). ■

LITERATURA: an.: ref. Z jeseň mého života,
Světozor 1883, č. 47, příloha; J. Ježek: B. F. H., Světo-
zor 1887, s. 270; V. Špaček: B. F. H., Vlast 8, 1891/92,
s. 1; F. V. Vykoukal: nekrolog, Osvěta 1904, s. 945;
A. Jilemnický, K. Vik in Kraj slavný kamenem (1961).

dh

František Halas

* 3. 10. 1901 Brno

† 27. 10. 1949 Praha

Básník a překladatel, autor esejů o poezii a malířství,
literárních a výtvarných článků a kulturněpolitických
statí. Vyšel z proletářské poezie a poetismu, jeho dílo
však tragickým životním pocitem představuje reakci
na optimistické vidění světa poetistů. Intenzivním
soustředěním k básnickému vyjádření několika zá-

kladních motivů stalo se protikladem k extenzitě
tvorby nezvalovského typu a napětí obou těchto pólů
tvořilo vývojovou pružinu české meziválečné poezie.

Oba rodiče F. H. byli textilní dělníci; otec, děl-
nický funkcionář, byl pro svou politickou čin-
nost často vězněn. V osmi letech H. ztratil mat-
ku, trpící po léta srdeční nemocí; tehdy se spolu
s otcem přestěhovali do Svitávky u Boskovic.
Tamější krajina s údolím kolem Zbožňku se stala
krajinou H. dětství a blízký Kunštát od konce
30. let místem stálých návratů ve volných chví-
lích (próza *Já se tam vrátím*). 1913 se vrátili do
Brna (Husovic), kde H. dokončil měšťan. školu
a vstoupil do učení u knihkupce A. Piší
(1916–19). Po vyučení pracoval jako příručí
v Kočího knihkupectví (1919–21). Horlivou
četbu, již nahrazoval chybějící vzdělání, prová-
zela činnost v dělnickém hnutí. Od 1921 organi-
zoval Komunistický svaz mládeže na Brněnsku,
vystupoval s kulturní úderkou Modré blůzy,
přispíval články do Rovnosti, kde krátce řídil
rubriku Mládež – naše budoucnost (v prosinci
1922 si odbyl pětidenní vězení). Po kratší neza-
městnanosti působil 1922–23 jako pomocný
úředník v brněnské Úrazové pojišťovně. 1923 se
spřátelil s B. Václavkem, s nímž spolupracoval
při zakládání Brněnského Devětsilu; společně
s A. Černíkem redigovali také první ročník de-
větsilské revue Pásmo. Od října 1923 do února
1925 vykonával H. vojenskou službu v Brně; po
jejím skončení půl roku pobýval v Paříži. Po
návratu bydlel 1925–26 u B. Václavka v Žideni-
cích; spolu redigovali komunistický časopis Šle-
hy. V létě 1926 přesídlil H. do Prahy, kde na
doporučení J. Mahena a na přímělu J. Johna
získal místo v nakladatelství Orbis (kromě jiné-
ho zde redigoval časopis Rozhledy, později Čte-
me). 1931 podnikl se svou budoucí ženou, histo-
ričkou umění Libuší Rejlovou (1908–1958,
autorkou monografie A. Procházka, 1949) cestu
do Itálie, Monaka a jižní Francie, 1936 s ní
uzavřel sňatek. 1932 obdržel státní cenu za sbír-
ku Tvář a věnoval ji stávkujícím kovodělníkům.
1936 se účastnil s delegací kulturních pracovní-
ků cesty do bojujícího Španělska a po návratu
vystupoval na obranu španělské demokracie.
Mobilizaci 1938 strávil jako voják na jižní Mor-
avě. Za okupace se podílel na protifašistickém
odboji v Národním revolučním výboru spisova-
telů, tiskl verše v ilegálních domácích i zahra-
ničních tiskovinách (Hlasy domova, Rudé prá-
vo, V boj). Heydrichiádu prožil v Kunštátě

a před zatčením gestapem ho zachránil pobyt v sanatoriu v Tišnově. Často tehdy pobýval i v Petrovicích na Jihlavsku a v Jílovém. Po válce pracoval jako přednosta publikačního odboru min. informací, byl členem prvního Národního shromáždění a předsedou Syndikátu českých spisovatelů. 1945 provázal urnu s popelem R. Desnose do Francie. 1947 navštívil Polsko a pak SSSR. Již za války si léčil srdeční chorobu (v sanatoriu ve Vrážích 1940, v pražské nemocnici a v Poděbradech 1941, pak v Tišnově 1942, koncem 1945 znovu v Poděbradech, 1948 v Jeseníku a v nemocnici v Brně), jejímuž náporu nakonec podlehl. Pohřben byl v Kunštátě. – Synové František X. H. (nar. 1937), historik a překladatel, spoluvydavatel H. díla, Jan H. (nar. 1945), rozhlasový pracovník.

Ve své rané poezii prošel H. intenzívním obdobím proletářské a poetistické tvorby. Tato tvůrčí etapa zůstala skryta v časopisech a v rukopisech, takže prvotina *Sépie* ve svém jádru přináší již odlišné vidění světa i básnický výraz. Znepokojivé otázky po vztahu života a smrti i po poslání poezie a pochyby o vlastní tvorbě provází celková nedůvěra ke smyslům. Ve sbírce *Kohout plaší smrt* je nutkavé vědomí existence smrti zároveň spjata s mobilizací sil k zápasu s ní a vtiskuje tomuto napětí rysy básnické monumentality. Rodí se pocity tíhy života a deziluze, jež mají svou motivaci v prožitku válečné depersonalizace a v předčasné smrti matky. Tragický životní pocit proměňuje postupně i básníkův výraz. Uchovává si sice poetistickou obraznost i prvky básnické spontaneity (záliba v kontrastech, paradoxech, oxymorech), zároveň však básníková obraznost opouští asociativní princip, stává se dostředivá, směřuje k odhalování vnitřních stavů a pocitů, přičemž se v ní spojuje silná smyslovost s abstrakcí. Zároveň se v ní projevuje prvek dialektiky, jež v kladu hledá neustále i zápor, kdy každý jev nese v sobě i své popření. Proti přirozené hovorové plynulosti poetistické věty staví H. složitě konstruované větné celky s četnými novotvary a archaismy. Jeho verš je přerývaný, rytmiicky nepravidelný, přitom zvukově výrazný. Tato výraznost je založena na rozrušování libozvučnosti, na zvukové drsnosti a zadrhlosti (kakofonie). Ve sbírkách *Tvář* a *Hořec* se H. přiklonil k melodickému útvaru kratších básní a citově zvroucnil svou poezii, vyznal se z milostných prožitků a znovu ze vztahu k vlastní tvorbě a k dětství. S tímto obratem k vnitřnímu

světu pak záměrně kontrastují závěrečné básně obou sbírek, jež jako by měly bagatelizovat toto zintimnění poezie a proti němu vyzdvihnout společenské dění; zájem o ně se v další H. tvorbě zesiluje. Odvrat od reflexivnosti a introspekce směrem k předmětnému vidění se projevil v pětidílné skladbě *Staré ženy* (inspirací byla babička), apostrofující v rozsáhlém litanickém pásmu přirovnání jednotlivé části stárnoucího ženského těla: oči, ruce, vlasy, klín a tvář. Tyto apostrofy soucítící s lidským stářím, z něhož vykoupení představuje smrt, mají svůj básnický pandán v menší skladbě *Dělnice* (podnět k ní zavládl osud básníkovy matky), v níž H. uplatněním orálního projevu směřuje opět k monumentalizaci, tentokrát každodenních strastí dělnických matek. Nástup fašismu a zejména španělská občanská válka dále zesílily pronikání společenského a politického dění do H. poezie. Písňová intonace verše se ve sbírce *Dokořán* proměňuje v úsečnou pádnost, mužný tón proniká do všech základních motivů sbírky (poslání poezie, víra, smrt) a reviduje jejich dosavadní pojetí. Zároveň v reminiscencích na Máchu i v travestické litanické skladbě *Nikde* sbírka prokazuje vzájemnou propojenost skepse a víry, pochyb a jistoty, tragická a monumentality a zejména nicoty a heroismu. H. sklon k monumentalizaci dějů prostřednictvím jejich tragického vidění vyvrcholil ve sbírce *Torzo naděje*, reagující na mnichovské události. Toto vidění se tu setkal s velkým tématem národního osudu a z tohoto setkání vzešla poezie, jež v plné naléhavosti postihla tragičnost událostí a zároveň se stala zdrojem jistoty. Na jedné straně básník hyperbolicky stupňuje obraz hrůz valících se na Evropu až k biblickým deseti egyptským ranám, na druhé straně bolest a hněv zesilují vnitřní patos jeho poezie, obracející se proti malosti a ztrátě perspektivy. H. se přitom opírá o celonárodní tradice tkvící hluboko v lidovém povědomí (narážky na svatováclavský chorál a Nerudovy Zpěvy páteční) a zároveň jim vtiskuje bojovnou, nerezignující podobu. V mnichovských událostech shledává začátek nové epochy, v níž „chudí vlast pro sebe zaberou“, a v biologickém zákonu zrodu a zanikání hledá hodnoty schopné čelit národní tragédii. Tehdy také H. objevuje další jistoty: domov, kraj dětství, tradice národní kultury. Ve skladbě *Naše paní Božena Němcová*, inspirované 120. výročí spisovatelčina narození, Němcová – vzývaná a monumentalizovaná litanickými

apostrofy – vyrůstá v symbol mateřštiny a svými životními strastmi i v symbol odkazující k současnému utrpení národa. Ve sbírce *Ladění*, zvláště ve verších pro děti, nachází H. možnosti, které nabízejí poezii pronikání ke smyslově konkrétnímu, dětsky naivnímu vnímání světa. Návratem do kraje dětství se pak stává básnická próza *Já se tam vrátím*, v níž básník vykouzíl obraz domova tak, jak může v plné naléhavosti znovu ožít jen tehdy, jestliže člověk neztratil schopnost vidět věci bezelstným dětským zrakem. Vedle veršů, které až do roku 1942 ještě mohly vycházet tiskem, psal H. i básně pro ilegální protinacistické tiskoviny. Vytvořily první část poválečné sbírky *V řadě*. Měly působit především jako mobilizující nástroj boje, silně je v nich vyvinut pocit mravní odpovědnosti vůči těm, kteří již v boji položili své životy. Toto vědomí se objevuje i v dalších poválečných částech sbírky, v nichž básník znovu připomíná padlé a dluhů živých vůči nim a znovu si vybavuje hrůzy nacismu. V této poválečné části sbírky se začíná uplatňovat básníkův nový výraz (podobně jako v nedokončené skladbě z války *Potopa*), v němž se prolínají hovorové prvky a prvky obecné češtiny s naturalisticky drsnými, expresivními výrazy. Proces hledání nové poetiky vyvrcholil v posmrtně vydané a nedokončené sbírce *A co?*, v níž se znovu se značnou naléhavostí ozývají prožitky společenských dějů a zejména obavy z poválečného rozpolcení světa s hrozbou atomové války; hlásí se i pocit odpovědnosti za osudy poezie v nové situaci. H. tu opět pracuje s hovorovou i obecnou češtinou, intenzivně uplatňuje novotvary, archaismy i vulgarismy, bohatě využívá (i ke zklamání očekávání) střípky přísloví, sentencí a lidových písní, zvýrazňuje analytickou úlohu metafory, přičemž neváhá přistoupit i k narušování vztahu mezi větnou výstavbou a významem. – Obsáhla je H. účast na redigování časopisů, almanachů, sborníků i edic. Mimořádnou péči, která mu také získala mnoho přátel v mladší básnické generaci, věnoval zejména začínajícím básníkům, když řídil edici První knížky v nakladatelství V. Petra. H. básnickou tvorbu provázely i četné teoretické statí o literatuře, z nichž nejvýznamnější je řada let vznikající esej *O poezii* (jeho protějškem o výtvarném umění je esej *Obrazy*), v němž zásady vlastní tvorby jsou přetaveny v zobecňující úvahy o charakteru a poslání poezie, dále statí, recenze, intimní vzpomínky i několik literárněhistorických exkurzů

(J. Vrchlický, F. X. Šalda). Spor o autorství vyvolala tzv. H. závěť, kterou 1971 otiskl J. Čep v exilovém časopise Svědectví a která odsuzovala systém i praktiky komunistické vlády v zemi. J. Chalupěcký později zveřejnil, že ji sepsal sám na základě H. výroků ve vzájemných rozhovorech. Také výtvarnému umění věnoval H. řadu úvah, kritik (1926–27 psal výtvarné recenze do Práva lidu), proslovů k vernisážím i úvodů ke katalogům výstav. Takřka neznámá zůstala dlouho H. spolupráce s filmem. Vedle textů písní (např. pro film Extáze), raného libreta *Mixér* napsal několik průvodních textů k realizovaným i nerealizovaným filmům, mj. k dílu K. Plicky Živá píseň a V. J. Staňka Vodníkova zahrada. H. překladatelská činnost se až na drobnosti (O. Sonnenfeld, O. Kanehl, J. R. Jiménez, G. Gamkrelidze, Mao Ce-tung, Aj Čching) plně rozvinula až za války. Zato jeho překlady A. Mickiewicze a J. Slowackého, vstupující do kontextu H. protiokupační tvorby, představují po lumírovcích úsilím o vytvoření ekvivalentních básnických hodnot a důrazem na folklórní osnovu polského romantismu nové období v českém převádění jejich díla a došly mimořádného ocenění doma i v Polsku. Překládal i jihoslovanskou hrdinnou lidovou epiku, verše A. S. Puškina a maďarského básníka E. Adyho.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: F. J. Džbánek, F. J. Pultík, Jiří Škamna, T. Šerif (vesměs s J. Dvořákem), Jan Vira (čas. V boj, asi hromadný pseud.); -a-, -al (Plán), -ala-, F. H., -fh-, F. Hlz (s B. Fučíkem, P. Levitem, V. Závadou v Listech pro umění a kritiku 1934), H., -H., -H-, -H-, S., -S-, -s-, §§§. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akord (1939–42); Almanach Kmene (1931–48); Antologie protifašistických umělců (1936); sb. Básníkovi (1947); sb. Básníku Karlu Tomanovi (1937); sb. Básníkův rok (1936); sb. Bezručův hlas (1940); Blok (1931); Blok (1946–48); sb. Čes. jaro (1940); Československé epistoly (1946); sb. Československo Sovětskému svazu k 20. výročí (1937); Čin (1931–35); Čteme (1938–41); Dělnická osvěta (1940); sb. Dík a pozdrav Josefu Horovi k padesátinám (1941); sb. Dík bojovníku (1945); Dílna (1938); Disk (1925); Divadlo (1939); sb. E. Lešehradovi k 15. listopadu 1937 (1937); ELK (1936–41); Eva (1938); sb. F. Halas a J. Mahen malíři A. Procházce (Prostějov 1938); sb. F. X. Šaldovi (1932); sb. Fronta (1927); Haló noviny (1934–38; 1938 Dělnice); sb. Hlasy domova (Paříž 1940); Hollar (1940); Host (1924–29); Hovory o knihách (1938–39); roč. Chudým dětem. Máchovy ohlasy (1936); sb. In memoriam (1947); sb. In memoriam B. Heinze 1940 (Kroměříž 1942); sb. In memoriam Vladimíra Tůmy (1946); Index (1929–39); sb. J. Králvi k padesátinám

- (1934); J. Mánes: Květiny (1941); Jas (1940); sb. Jeden život (1948); K. Michl: Vlastovičky (1948, úvodní verše); sb. K padesátinám soudruha Gottwalda (1946); Klub umělců členům a svým přátelům k Novému roku 1940 (1939); Kmen (1926–28); Kolo (1939); Korálky (1949); sb. Kouzlo hraček (1945); Kritický měsíčník (1938–42, 1945–47); Kruh krásné knihy (1941); Kultura doby (1937); Kulturní politika (1946); Kvart (1930–37, 1946–48); Kytice (1945–48); sb. Kytka na hrob Vladimíra J. Průši (1933); Lidová demokracie (1948); Lidová kultura (1936, 1945–47); Lidové noviny (1930–40); List mladých (1939); List Sdružení moravských spisovatelů (1946); Listy pro umění a kritiku (1933–37); Literární noviny (1928–41); Literární rozhledy (1929–30); Lumír (1939); Magazin Družstevní práce (1935); Magazin Trnu (1926, 1929); sb. Mahenovi (1933); Májový list KSČ (1937); Matěřidouška (1946); sb. Milión pracovních hodin darem republiky (1946); Mladá fronta (1946); Mladá kultura (1935); Mladé archy (Ml. Boleslav, 1946–48); Most k lepšímu zítřku (1936); sb. Můj poměr ke KSČ (1946); sb. Nad Tatrou sa blýska (1946); Nár. deník (1938); Nár. osvobození (1937); Nár. práce (1939–41); Naše cesta (1932–34); Naše vojsko (1938); sb. No passaran! (1937); Nová scéna (1929–30); Nová svoboda (1939); sb. Nový realismus (1940); Odeon (1929–31); Památník Srdce vlasti (1940); Panoráma (1929–41); Pásmo (1924–26); Pestré květy (1933); Písň nově čl. armády 3 (1945); Plán (1929–30); Podkrkonošské rozhledy (1935); Poezie (1931–33); sb. Poezie (1934); sb. Práce zpívá (1949); Praha–Moskva (1947); Právo lidu (1926–27); Program D (1936–41, 1945–48); Prospekt (1931); ReD (1927–29); sb. Reklama to dokáže (Brno 1947); Ročenka Kruhu přátel J. Vrchlického (1938/39); Ročenka Rozhledů (1935); Rok (1931); Rovnost (1921–22, 1929); Rozhledy po lit. a umění (1932–34); Rozhledy (1936); Rozpravy Aventina (1929); Rudá zář (1935–36); Rudé právo (1929–37, 1942 ilegální, 1945–47); Sborník 1935; Sborník Jih (1934); sb. Sestry v kráse (1941); Simplicus (1934); Slavoj (Dvůr Králové 1940); Slovanský svět (Přerov 1945); Slovenské smery (1937); Slovo a slovesnost (1936); Směry (1939); Sršatec (1923–24); Středisko (1934); Studentský časopis (1936); sb. Svatopluku Klírovi k padesátým narozeninám (1946); Svět práce (1933, 1935); Svět v obrazech (1938, 1945); Světozor (1940); Svítání (1922); Svobodné Československo (1945); Svobodné noviny (1946); Šlehy (1925–27); sb. Španělsko v nás (1937); sb. Španělsku (1937); Tribunál (1935); Trn (1927); Tvar (1928–31); Tři týdny u Topiče (1941); Tři týdny v umění (1941); Tvorba (1927–37, 1946–47); U (1936–37); sb. U vrbiček (1934); sb. Účtování a výhledy (1948); V boj (illeg. čas., 1939); sb. Václav Honěl in memoriam (1946); sb. Václav Vydra – k 70. narozeninám (1946); sb. Věčný Mácha (1939); sb. Věčný Puškin (1937); sb. Verše na zeď (1937); Volné směry (1933–35); Vpřed (1945–46); Vysočina (1946); Vyšehrad (1947); Vzkaz Sovětskému svazu k 7. 11. 1945 (1945); sb. Vzpomínky na Petra Bezruče (1947); sb. Zborov 1917–1937 (1937); Zprávy pro češtináře (1948); Život (1934–38); Živý tanec (1937); – posmrtně: Česká literatura (1973); Host do domu (1961–69); Listy Památníku Petra Bezruče (1956); Literární archiv (1966); Meandry (1968–69); Obroda (1968); Plamen (1965–67); Rovnost (1949–79); Sborník NM (1962); Slezsko (1970); Student (1966); Svědectví (Paříž, 1956); sb. Španělský podzim F. H. (1954); Taneční listy (1949); Tvář (1964); Výtvarná práce (1965); Zlatý máj (1961). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o umění*: Sěpie (BB 1927, defin. vyd. 1948); Kohout plaší smrt (BB 1930, defin. vyd. 1948); Tvář (BB 1931, defin. vyd. 1946, od 1940 rozšíř. o oddíl Hořec); Hořec (BB 1933, od 1940 in Tvář); Staré ženy (B 1935); Linka Procházková (E 1935, 1948 rozšíř. s tit. Malířka L. P.); Dokořán (BB 1936, rozšíř. vyd. 1946); Torzo naděje (BB 1938, dopln. vyd. 1945); Obrazy (E 1938); Naše paní Božena Němcová (BB 1940, defin. vyd. 1946); Ladění (BB 1942, dopln. vyd. 1947); Dělnice (B 1945, čas. 1938, psáno 1934); Já se tam vrátím (P 1947); řadě (BB 1948); Počítadlo (BB pro ml., 1948); – posmrtně: H. dětem (BB 1954, 1972 rozšíř. s tit. Před usnutím); Potopa (BB, New York 1956); A co? (BB 1957, psáno 1945–49, ed. L. Kundera); Potopa – Hlad (BB torza, 1965, ed. J. Chalupský); Tvář rodné země (1972, ed. F. X. Halas, obs.: Já se tam vrátím, průvodní slovo k filmům V. J. Staňka České kvítí a Vodníkova zahrada, komentář Zpevanky, zpevanky k filmu K. Plicky Věčná píseň, text k cyklu fotografií J. A. Palouše Tvář Československa). – *Překlady*: O. Sonnenfeld: Pohádka lásky (1926); Báseň Michela Angela (b. d., Pardubice 1945); Bán Strachinič (1946, s O. Berkopcem); A. Mickiewicz: Gražina, Konrád Wallenrod (1947, s J. Matoušem) + Dziady (1947, s J. Matoušem); A. S. Puškin: Pohádky (1949, s L. Fikarem, F. Hrubínem, P. Eisnerem); – posmrtně: J. Słowacki: Ballady (1950, s J. Matoušem) + Lilla Weneda (1950, s J. Matoušem); E. Ady: Krev a zlato (1950, s V. Závadou a M. Mittelmanem Dedinským); Zpěvy hrdinství a lásky (výbor výpravných básní jižních Slovanů, 1954, s O. Berkopcem, 1958 rozšíř. s tit. Jugoslávské zpěvy, s O. Berkopcem, V. Závadou). – *Výbory*: Španělský podzim F. H. (1954, i dokumenty, ed. L. Kundera); Magická moc poezie (stati, 1958, ed. J. Grossman, V. Justl); Sbohem múzy (1963, ed. L. Kundera); Hlad (1966, ed. L. Kundera); Čtyři máje F. H. (1967, ed. L. Kundera, B. Marčák); Doznání (1972, ed. F. X. Halas); Hlas domova (prózy, 1979, ed. F. X. Halas); Milostí mi buď tělo tvé (intim. lyrika, 1986, ed. J. Žáček); Životum umřít (1989, ed. A. Stich, L. Kundera). – *Souborná vydání*: Básně (1957, ed. J. Grossman, V. Justl); Dílo F. H. (Čs. spisovatel, 1968–83, 5 sv., ed. J. Brabec, F. X. Halas, L. Kundera); Básnické dílo (1978, ed. B. Štorek). ■ SCÉNICKY. *Úprava*: J. Laforgue: Čtverák Pierrot (1929). ■ KO-RESPONDENCE: Z dopisů F. H. (J. Mahenovi, J. Pojarovi z 1938, K. Michlovi z okupace, O. Nouzovi z 1945), HD 1961, s. 462; Z korespondence F. H. (ne-

známému adresátu, H. Schulzové z 1943, M. Hanušovi po 1945, J. Sobotkovi z 1945, J. Jelínkovi z 1947, V. Kopeckému z 1949, HD 1964, č. 11; Listy z mobilizace (L. Halasové z 1938), Tvář 1964; Františku, dobrý den (L. Rejlové z 1932–34; 1965, ed. F. X. Halas, L. Kundera); J. Hek (Hájek), Š. Vlašin: Vzájemná korespondence básníků J. Mahena a F. H. (z 1929–38), Sborník NM, řada C, 1966; F. X. Halas: Hovory básníků (J. Zahradnickovi z 1930–44, úryvky), HD 1967, č. 1; Dopis F. H. (L. Halasové z 1947), HD 1968, č. 5; Dopis Hlasu mladých (z 1939), in F. H.: Imageni (1971); in F. H.: Výběr poezji (J. Tuwimovi z 1928–29, J. Przyboszovi z 1947–48, A. Włodkovi z 1947–49, manželům Gałczyńským z 1949; Krakov 1975, ed. J. Baluch); Setkání s F. H. (K. Michlovi z 1935–49), in K. Michl: Chvilé setkání... (1976); in Depeše z konce tisíciletí (V. Nezvalovi z 1927; 1981, ed. M. Krulichová, M. Vinařová, L. Tomek); Polohy srdce (vzájem. koresp. s J. Johnem z 1927–49; 1982, ed. M. Krulichová, M. Vinařová). ■ **REDIGOVAL časopisy:** Pásmo (1924–25, s A. Černíkem, B. Václavkem), Šlehy (1926 asi od května, an., s B. Václavkem), Orbis (1927–28), Rozhledy (1935–38, s red. kruhem), Čteme (1938, do č. 5, s red. kruhem); *sborníky:* Fronta (Brno, 1927, s V. J. Průsou, Z. Rossmannem, B. Václavkem); Almanach Kmene 1932/33 (1932, s L. Vokrovou); Mahenovi – sborník k padesátinám (1933, s J. Žantovským); Věčný Puškin (1937, s F. Kubkou); Dík a pozdrav J. Horovi k padesátinám (1941, s B. Novákem); *knížnice:* Mys dobré naděje (1929–35, s A. Vaněčkem); První knížky (1936–42), ARS, řada 2, Literárněhistorické studie (1940, s A. Pražákem, K. Krejčím). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Naše maminky (1933, s J. Fischerem; přeprac. vyd. 1938, ed. F. H.); Nový průvodce dnešního čtenáře (1934); Průvodce čtenářů 1936 (1935); Trampský smích (1937, s J. Dvořákem, společný pseud. T. Šerif); Lásky a smrti (výbor z lidové poezie, 1938, s V. Holanem, rozšíř. vyd. 1946); Třída se směje (školní humor, 1938, s J. Dvořákem, společný pseud. Jiří Škamna); Jídlo, pití, základ všeho živobytí (anekdoty, 1939, s J. Dvořákem, společný pseud. F. J. Džbáněk); Obchod je obchod (anekdoty, 1939, s J. Dvořákem, společný pseud. F. J. Pultík); J. Mahen: 7 vybraných básní (1940). ■

BIBLIOGRAFIE: B. Marčák: Soupis příspěvků F. H. ve šlezech, in Z časů boje (1962); L. Kundera: Bibliografie díla F. H. in Hlad (1966); S. Mouchová: Soupis knižního díla, in F. H. (1971, prospekt nakl. Čs. spisovatel); Básník úzkosti a naděje F. H. (Knihovna J. Mahena Brno, 1986); J. Kubiček: F. H. Personální bibliografie o životě a díle, sb. F. H. Spolutvůrce pokrokové kulturní politiky (1987). ■ **LITERATURA:** B. Václavek: O F. H. (Bratislava 1934, rozšíř. in Tvorbou k realitě, 1937, s tit. Svár básníka a díla); sb. Kunštátské akordy (vzpomínky a vyznání, 1966, ed. L. Kundera); T. Hejl: Dětství s F. H. (Adamov 1968); M. Koukalová: F. H. o dětech a pro děti (Olomouc 1970); Pamiętnik Słowiański 22 (1972, při-

sp. J. Hrabák → Jedenáct století, 1982; dále B. Marčák, A. French, J. P. Locher, E. Madany, K. Krejčí, O. Králík, J. B. Čapek, J. Kolbuszewski, L. Kundera, J. Baluch, P. Winczer, J. Śliziniński, O. Bartoš, S. Šerlajmová, I. Csapláros, T. Gasínski); J. Waczków: F. H. (Varšava 1980); sb. F. H. Spolutvůrce pokrokové kulturní politiky (1987). ■ ● ref. Sěpie: B. Václavek, Kmen 1, 1926/27, s. 303; J. Vodák, Čes. slovo 17. 12. 1927; F. Götz, NO 25. 12. 1927; J. Hora, RP 25. 12. 1927; A. M. Piša, Host 7, 1927/28 → Dvacátá léta (1969); V. Nezval, ReD 1, 1927/28 → Dilo, sv. 24 (1967); A. N. (Novák), LidN 6. 5. 1928; A. Černík, Gentleman 1928, s. 261; M. Dvořák, Tvar 1928, s. 197 ●● ref. Kohout plaší smrt: B. Václavek, ReD 3, 1929/30, s. 282; P. Fraenkl, Čin 1, 1929/30, s. 994; A. N. (Novák), LidN 5. 10. 1930; -a (J. Hora), Plán 2, 1930/32, s. 192; F. Götz, NO 10. 7. 1930 → Básnický dnešek (1931); AMP (A. M. Piša), PL 27. 7. 1930 → Dvacátá léta (1969); V. Nezval, Zvěrokruh 1930, č. 1 → Dilo, sv. 24 (1967); F. X. Šalda, ŠZáp 2, 1929/30, s. 311 ●; ● ref. Tvář: F. X. Šalda, ŠZáp 4, 1931/32, s. 312 → Kritické glosy k nové poezii české (1939); G. (F. Götz), NO 2. 1. 1932; AMP (A. M. Piša), Čin 3, 1931/32 → Třicátá léta (1971); J. Mahen, Panoráma 9, 1931/32, s. 138; P. F. (Fraenkl), Naše doba 39, 1931/32, s. 640; jh (J. Hora), LitN 1932, č. 6 → Poezie a život (1959); V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 1932, s. 339; M. Rutte, NL 29. 1. 1932; F. Hrubín, Student. časopis 11, 1931/32, s. 101; Nk (B. Novák), RA 7, 1931/32, s. 143 ●; B. Fučík: F. H., LUK 1933; ● ref. Hořec: F. X. Šalda, ŠZáp 6, 1933/34, s. 20 → Kritické glosy k nové poezii české (1939); AMP (A. M. Piša), Panoráma 1933, s. 140 → Třicátá léta (1971); A. Černík, Čin 1934, s. 417; Nk (B. Novák), Rozhledy 1933, s. 55; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 60, 1933/34, s. 328; F. Soldan, RA 9, 1933/34, s. 85; A. N. (Novák), LidN 1. 4. 1934; jh (J. Hora), Čes. slovo 10. 6. 1934 → Poezie a život (1959); P. Fraenkl, Naše doba 1934, s. 506 ●● polemika k článku (podp. F. Hlzl) J. Wolker po deseti letech, LUK 1934 (uvádíme jen věci týkající se F. H.): S. K. Neumann: O mrtvém a živých, Rozhledy 1934; Halas Neumannovi, LUK 1934; V. Nezval, K. Teige: Básník F. H. věří v komunismus, v Melantricha a v jedinou poezii, Doba 1934, vše in V. Nezval: Jiří Wolker (Ostrava–Brno 1964) ●● ref. Staré ženy: F. X. Šalda, ŠZáp 7, 1934/35, s. 375; K. Konrad, Tvorba 1935, s. 834 → Ztvárněte skutečnost (1963); G. (F. Götz), NO 19. 9. 1935; -a (J. Hora), Čes. slovo 3. 11. 1935 → Poezie a život (1959); A. N. (Novák), LidN 21. 10. 1935; AMP (A. M. Piša), PL 23. 10. 1935 → Třicátá léta (1971); R. Brtáň, Slovenské smery 1936, s. 152; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 62, 1935/36, s. 343; Nk (B. Novák), Magazín Družstevní práce 3, 1935/36, s. 123; m. n. (M. Novotný), LidN 7. 10. 1935; M. Dvořák, LUK 1935, s. 561 ●; V. Černý, O F. H., Život 13, 1934/35 + Jak jsou udělané Staré ženy, LitN 8, 1935/36, č. 8; T. Vodička: Od Sěpie k Starým ženám, Rozhledy 1935; B. Václavek: K. H. Mácha a F. H., Chudým dětem. Máchovy ohlasy (1936) → Literární stu-

die a podobizny (1962); J. Strnadel: Nad verši F. H., Čin 1936, s. 403; K. Jiříček: F. H. aneb Proč právě smutek, U 1936, s. 152; V. Holan: Na okraj, Magazin Družstevní práce 4, 1936/37, s. 162; ● ref. Dokořán: jh (J. Hora), Almanach Kmene 1936/37 → Poezie a život (1959); G. (F. Götz), NO 15. 10. 1936 → Literatura mezi dvěma válkami (1984); AMP (A. M. Piša), PL 20. 10. 1936 → Třicátá léta (1971); B. V. (Václavek), U 1936, s. 374; M. Rutte, NL 4. 11. 1936; P. Fraenkl, Rozhledy 1937, s. 3; B. Polan, LitN 9, 1936/37, č. 7–8 → Život a slovo (1964); Nk (B. Novák), Panoráma 1936, s. 150; M. D. (Dvořák), Akord 1936, s. 111; V. Černý, LidN 2. 11. 1936; s (F. Soldan), Kultura doby 1936, s. 32; -á- (J. Rybák), RP 3. 1. 1937; J. Janů, Lumír 63, 1936/37, s. 162; J. B. Čapek, Naše doba 44, 1936/37, s. 184; B. Fučík, LUK 1937, s. 18 ●; J. Chalupický: Kohout plaší smrt, LUK 1937, s. 375; S. K. Neumann: Básníku F. H., U 1937, s. 207 → Umění a politika (1953); J. Taufer: F. H. a poezie, Index 1938, s. 59; ● ref. Torzo naděje: B. V. (Václavek), U 1938, s. 333; a (J. Hora), Hovory o knihách 1938 → Poezie a život (1959); AMP (A. M. Piša), PL 25. 12. 1938 → Třicátá léta (1971); G. (F. Götz), NO 25. 12. 1938; V. Černý, KM 1939, s. 30; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 65, 1938/39, s. 236; J. B. Čapek, Naše doba 46, 1938/39, s. 184; J. Pilař, Čtème 1, 1938/39, s. 136; J. V. Sedlák, Venkov 9. 2. 1939 ●; ● ref. Naše paní Božena Němcová: AMP (A. M. Piša), Nár. práce 11. 2. 1940; B. Jedlička, LidN 12. 2. 1940; B. Václavek, LidN 19. 2. 1940; jh (J. Hora), Čes. slovo 20. 2. 1940; G. (F. Götz), Čtème 2, 1939/40, s. 104; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 47, 1939/40, s. 375; V. Černý, KM 1940, s. 126; M. Rutte, NL 24. 3. 1940; B. Fučík, Akord 7, 1939/40, s. 279; B. Březovský, Panoráma 1940, s. 66 ●; A. M. Piša in Poezie své doby (1940); K. Polák: Nová literatura máchovská 3, Naše věda 1941; O. Králík: Slovo na posledním soudě, Vyšehrad 1945; ● ref. Ladění: Nk (B. Novák), Svob. noviny 11. a 13. 10. 1945; vbk (V. Běhounek), Práce 15. 8. 1945; J. Pilař, Zeměděl. noviny 9. 9. 1945; J. Linhart, PL 30. 9. 1945 ●; V. Černý in F. H.: Nikde (1946); G. (F. Götz): Kde stojí mladá česká lyrika? 3, NO 27. 1. 1946 + Lyrický portrét B. Němcové, NO 24. 9. 1946; B. N-ý: Rod básníka F. H., Vysočina 1946; M. Dvořák: H., Holan, Deml, Akord 13, 1946/47, s. 306; J. Morák: Kudy jde poezie F. H., My 46, č. 15 + Poznámky k poslední básnické sbírce F. H., Mladá fronta 5. 9. 1947; G. (F. Götz): H. Ladění, NO 15. 7. 1947; J. Grossman: Na okraj H. Ladění, Svob. noviny 27. 7. 1947; Kbk (R. Kubík): Dvě první vydání H. Ladění, Marginalie 1947, s. 48; T. Vodička: F. H. in Stavitelé věží (1947); ● ref. Já se tam vrátím: JP, Svob. noviny 25. 1. 1947; lk (L. Kundera), Rovnost 2. 2. 1947; -ta (E. Frinta), LD 19. 2. 1947; J. Červinka, Svob. slovo 23. 3. 1947 ●; L. Kundera: Dvoji zamyšlení nad F. H., List Sdružení moravských spisovatelů 2, 1947/48 + Znáte H. počátky?, Rovnost 16. 12. 1948; ● ref. překlady A. Mickiewicze: M. Szykowski, Slovenská věda 2, 1948/49; J. Pilař, Zeměděl. noviny

18. 2. 1948; A. M. Piša, PL 28. 3. 1948; J. Karník, LD 27. 4. 1948; S. Wierczyński: Nowe przekłady dzieł Mickiewicza + Nowy czeski przekład Dziadów Mickiewicza pióra F. H., Przegląd Zachodni 1948 ●; J. B. Čapek: H. o slově básníkův, LitN 1949, č. 1–2; ● ref. V řadě: jvs (J. V. Svoboda), Mladá fronta 4. 3. 1949; L. Kundera, Rovnost 20. 3. 1949; O. Kryštofek, Mladá fronta 10. 4. 1949; I. Skála, RP 24. 4. 1949; stop (V. Lissák), Ľud 16. 12. 1949; M. Vacík, Kult. politika 1949, č. 17 ●; ● nekrology: E. B. Lukáč, Tvorba 1949, s. 153; J. Pilař, Slovenské pohľady 1949; J. Lang, Var 1949; P. Bojar, Slovanský přehled 1949; F. Buriánek, Zeměděl. noviny 29. 10. 1949 → O současné české literatuře (1982); J. Rybák, RP 30. 10. 1949; J. Kopta, Věstník ČAVU 1949; J. Hájek, LidN 4. 11. 1949 ●; A. Włodek: F. H., Twórczość 1949; M. Szykowski: Rodowód poezji H., Przegląd Zachodni 1950; L. Štoll in Tricet let bojů za českou socialistickou poezii (1950); F. Kautman in S. K. Neumann: Staří dělníci (1950); J. Magnuszewski: Słowacki w przekładzie F. H., Przegląd Zachodni 1951; J. Pogonowski: Przekłady F. H. z A. Mickiewicza, Pamiętnik Słowiański 1952; V. Závada in F. H.: Torzo naděje (1953); L. Kundera: Šlehy – zapomenutá kapitola z činnosti F. H. a B. Václavka, ČMM 1953 + F. H. prehistorický, ČMM 1954; K. Oliva: České překlady Mickiewiczových Dziadů, Slavia 1954; K. Bednář: H. setkání s B. Němcovou, NŽ 1954; J. Janů in F. H.: Ladění (1955); J. Horák: Zpěvy hrdinství a lásky, ČL 1955; V. Justl: Básnická próza F. H., NŽ 1956; M. Ivanov: O neznámých satirických verších F. H., HD 1956, s. 359; V. Nezval: O některých problémech soudobé poezie, LitN 25. 4. 1956, též samostatně jako ref. na 2. sjezdu Svazu čs. spisovatelů; ● k tomu diskuse: F. Hrubín, LitN, č. 18; L. Štoll, J. Taufer, LitN, č. 19; L. Kundera, LitN, č. 22 ●; L. Kundera in F. H.: A co? (1957) + Václavek a H., NŽ 1957; J. Trefulka: Problematika H. dědictví, NŽ 1957; J. Brabec: A co básník, Květen 1957; ● ref. A co?: ma (J. Machoň), Svob. slovo 29. 11. 1957; V. Pazourek, LD 1. 1. 1958; kt, Mladá fronta 22. 1. 1958 ●; J. Grossman in F. H.: Básně (1957); ● k tomu diskuse: F. Kautman: F. H. a mladá česká poezie, Kultura 1958, č. 4; F. Vrba: Znovu o H., LitN 1958, č. 5; J. Brabec: Jeden případ, Květen 1958; J. Petrmichl: Pravdy a nepravdy nad dílem básníkovým, RP 16. 3. 1958; J. Čisarovský: Dým kolem H., Kultura 1958, č. 10; F. Vrba: Dým aneb Čisarovského nové šaty, LitN 1958, č. 11; red.: Rozsáhlý útok proti kultuře, Kultura 1958, č. 12 ●; J. Brabec in F. H.: Magická moc poezie (1958); K. Michl: Vzpomínám F. H., Hradecký kraj 1958; V. Justl: F. H. a lidová poezie, ČL 1958, s. 190; A. Piotrowski in F. H.: Ocze-kiwanie (Varšava 1959); F. Hrubín: Trojská válka srdce s mozkem, LitN 1959, č. 43; L. Kundera: Čtyři nenapsané sbírky F. H., HD 1959, s. 453; V. Kopecký in ČSR a KSČ (1960); L. Kundera: Z halasovských kapitol, HD 1961, s. 461 + Z halasovských kapitol, Plamen 1961, č. 10 + Pevnina dětství, ZM 1961, s. 433 + A levou chci jen psát, Kultura 1961, č. 59;

J. Śliżiński: Z kontaktów F. H. z Polakami, Przegląd humanistyczny 1961; J. Petrmičhl: Básník nedokončených zápasů, RP 3. 10. 1961 → Literatura mého srdce (1979); J. Rybák: K vrcholům poezie – k velikosti básníka, LitN 1961, č. 40; L. Linhart: Člověk a básník F. H., Tvorba 1961, s. 944; O. Bartoš: H. a Tuwim, Slovanský přehled 1962, s. 13; L. Kundera in F. H.: Sbohem múzy (1963); K. Konrád in Nevzpomínky (1963); M. Uhde: Juvenilia F. H. v Rovnosti, Sborník Matice moravské 1963; Z. Pešat in sb. Jak čist poezii (1963, 2. vyd. 1969); J. Chalupický: Cesta F. H., Plamen 1964, č. 10 + Básnická pozůstalost F. H., Tvář 1964, č. 1; J. Grossman: H. esejista, HD 1964, č. 11; F. X. Halas: H. a výtvarné umění, LitN 1966, č. 37; M. Červenka: Stylistika H. variant, sb. Struktura a smysl literárního díla (1966); J. Chalupický: Edice Potopy a Hladu, Lit. archiv 1966; Z. Pešat: F. H., ČLit 1967 → Dialogy s poezií (1985); F. X. Halas: H. esej o poezii, V. Justl: Z pozůstalosti F. H., A. Haman: Nezval a H., vše ČLit 1967; J. Palivec: Poezie stále budoucí, HD 1967 → Poezie stále budoucí (České Budějovice 1969); F. Hrubín in Lásky (1967); B. Marčák: J. Seifert a F. H., in Čas hledání a sporů (1967); K. Bochořák: Básník H. na Kunštátsku, VVM 1967; Z. Niedziela: Elementy barokowe w poezji F. H., Z polskich studiów slawistycznych, seria 3 (1968); J. Pelikán: Z problematyki tłumaczeń literatury polskiej na język czeski, Balladyna i Lilla Weneda w przekładach O. Mokrego i F. H., SPFF Brno 1968; F. X. Halas: Problém přátelství, LD 21. 4. 1968; L. Kundera in F. H.: Obrazy (1968) + in F. H.: Krásné neštěstí (1968) + Tři halasovské souvislosti či dotyky, HD 1969, č. 17; Z. Kožmín: Halasův prostor, HD 1969, č. 17; V. Macura: Neologismy v struktuře H. díla, J. Med: H. – Trakl–Reynke, obojí ČLit 1969; Z. Kalista in Tváře ve stínu (Č. Budějovice 1969); B. Doležal: F. H. – Mýtus a skutečnost, Tvář 1969, č. 4, k tomu Z. Pešat: Demytizace H. nebo jednoho kritika, Orientace 1969, č. 6; P. Winczer: Litanická forma a H. Staré ženy, Romboid 1969 → sb. O interpretácii uměleckého textu (Bratislava 1970); F. Valouch in Česká poezie v období Mnichova (Olomouc 1970); F. Tenčík: H. a dětství, ZM 1970, rozšíř. in Umění dětem (1972); J. Čep: F. H. Závět (autor J. Chalupický), Svědectví (Paříž) 1971, s. 120; L. Kundera in F. H.: Imageria (1971); V. Pelíšek: ref. Imageria, Svědectví 1972, s. 358; M. Blahynka: Básníci nejsou prostí, RP 2. 10. 1971 → Denní chléb (1978); Š. Vlašín: Opustit verše tiché pro velké dění, Tvorba 1971, č. 40; B. Švandová: Polská romantická poezie v překladech F. H., SPFF Brno (1971); V. Smetáček (M. Červenka): Růst H. Ladění ve světle rukopisů, Lit. archiv 1972; F. X. Halas in F. H.: Tvář rodné země (1972); J. Baluch: Mickiewicz a Słowacki w przekładach H., Slavia 1972; V. Togner: Novější překlady jihoslovanské lidové epiky do češtiny, AUC Praha 1973, Slavica Pragensia 16 (1975); A. Greineckerová: Poznámky a hypotézy (k H. básnickým počátkům), VVM 1973; M. Grzesczak in F. H.: Poezie

wybrane (Varšava 1973); M. Koukalová: O slovenském překladu H. veršů pro děti, AUP Olomouc, Philologica 35, 1974; J. Pelikán in J. Słowacki vsrůd Czechův (1974, Spisy fil. fak. ÚJEP Brno); V. Nezval: F. H., Tvorba 1974, č. 45 (projev z r. 1954); O. F. Babler: H. v polštině, LD 4. 9. 1974; J. Baluch in F. H.: Wybór poezji (Krakov 1975); L. Štoll in Básník a naděje (1975); ● k tomu diskuse: S. Šabouk: Bloudění kolem skutečnosti básníka 1, 2, Lit. měsíčník 1976, 1977; fjk (F. J. Kolár): Obnovený spor o orientaci české socialistické poezie, Praha–Moskva 1977; J. Taufer: Tápání estetikovo, Tvorba 1978, č. 12 ●; J. Šimůnek: Básník dětské konkrétnosti, ZM 1976; K. Michl in Chvilé setkání ... (1976); F. Buriánek: F. H., básník, Český jazyk a literatura 27, 1976/77; M. Blahynka in Básnické dílo F. H. (1978); K. Michl in F. H.: Naše paní Božena Němcová (1978); F. Buriánek: Poezie bojující, in Ohlédnutí (1978); L. Kundera: F. H. Zusammenhänge und Berührungspunkte, in F. H.: Und der Dichter? (Düsseldorf 1979); F. Buriánek in F. H.: Dokofán, Torzo naděje → Z moderní české literatury (1980); O. Vyhřídál in F. H.: Torzo naděje (1980); B. Fučík: Báseň ze stohu, Zprávy Spolku českých bibliofilů 1980, č. 1; L. Stehlík: Tvář přívábena vzpomínkami, Lit. měsíčník 1980, č. 8; L. Kundera in F. H.: Časy (1981); S. Šmatlák: Vývojové súvislosti českej a slovenskej poezie pre deti, ZM 1981; Z. Pešat: F. H. a ilegální časopis V boj, ČLit 1982; L. Kundera in F. H.: A co básník (1983); F. Fühmann: Versuch eines Zugangs zu F. H., in Essays, Gespräche, Aufsätze 1964–81 (Rostock 1983); M. Motlová: F. H. a lidová slovesnost, Národop. aktuality 1983; F. Buriánek in F. H.: Naše paní Božena Němcová (1984); J. Chalupický: Poezie a politika, Rozmluvy 5, 1985, s. 162; V. Kolár: Torzo naděje, sb. Rozumět literatuře 1 (1986); B. Fučík in Sedmero zastavení (Mnichov 1986), rozšíř. in Čtrnáctero zastavení (1992); S. Richterová: Kontury ticha: Oxymoron v moderní české poezii, in Slova a ticho (Mnichov 1986); J. Svoboda: Občan F. H., Lit. měsíčník 1987, č. 1; Z. Rotrekl in Skrytá tvář české literatury (Toronto 1987, s. 189); L. Hejdánek: Básník a slovo. K otázce filozofické závažnosti básnickovy zkušenosti, sb. Czech Studies – České studie (Amsterdam – Atlanta 1990).

zp

František Halas starší

- * 15. 4. 1880 *Sasina* (Svitávka) u Boskovic
- † 2. 11. 1960 *Brno*

Autor vzpomínkových knih, zrcadlících prostřednictvím jedinečného proletářského osudu půlstoletí bojů dělnické třídy.

Narodil se v chudé tkalcovské rodině jako třetí z šesti dětí; 1885–86 žila rodina v Letovicích,

potom v Březové nad Svitavou, od 1887 v Brně, kde se 1894–97 H. vyučil tkalcem. Pak pracoval jako textilní dělník hlavně v Brně, ale též ve Svitávce (1900, 1902–04, 1909–13) a v německém Cvikově (1900), 1901–02 vykonával vojenskou prezenční službu. Jako dělnický důvěrník a sociálně demokratický odborářský pracovník se účastnil zápasů dělnické třídy, a to zvláště ve stávkovém hnutí (poprvé vězněn 1899). 1900 se mu narodil syn František, pozdější básník, 1909 ovdověl, 1910 se znovu oženil. V srpnu 1914 narukoval, už v říjnu byl na haličské frontě zajat; prožil tři roky v zajateckých táborech na Sibiři i v evropském Rusku, v létě 1917 vstoupil do legií a stal se příslušníkem 1. pluku. Prodělal sibiřskou anabazi, jako rotní důvěrník bojující za demokraticky organizované a do místních záležitostí se nevměšující legie byl z nich v červnu 1919 vyloučen, pět měsíců vězněn a s trestaneckou rotou poslán do uhelných dolů Anžerskaja; odmítl však nastoupit práci a brzo byl poslán s transportem přes Vladivostok a Japonsko do vlasti, kam se vrátil v březnu 1920. Jeho život mezi válkami byl neklidným pásmem složeným z kratších pracovních poměrů, věznění za politickou činnost (od 1921 byl členem KSČ) a období nezaměstnanosti. Zprvu pracoval jako prodavač Včely ve Svitávce, od 1922 v Brně jako dělník v různých profesích (1926–28 bydlel znovu ve Svitávce, 1928 mu zemřela žena, téhož roku se potřetí oženil a přestěhoval do Obřan u Brna), 1936–37 (na silnici) v Brankovicích, 1937–38 ve Žďáru nad Sázavou (na stavbě vodovodu), 1938–49 (s přestávkami) ve Střílkách. Na odpočinku připravoval své vzpomínky.

Cena vzpomínek F. Halase st., rázovitě postavy brněnského dělnického hnutí, tkví v tom, že půlstoletí bojů dělnické třídy je tu podáno zevnitř, prizmatem jedinečného proletářského osudu. Slovesná osobitost těchto pamětí roste z autorovy programové „neliterárnosti“ a z opory v deníkovém záznamu: dominuje přímé, jadrné a stručné pojmenování, jehož cílem je odhalit pravdu pod nánosem legend. *Kemka* evokuje období 1880–1914, svazek *Bez legend* léta 1914–20, *Máje a prosince* léta 1920–39 (4. díl o zbytku života zůstal v rukopise); 2. a 3. díl (připravil L. Kundera) ve srovnání s 1. dílem (připravil H. ideový spolubojovník z legií V. Kaplický) posílily roli dokumentu zamontovaného do vyprávění.

PŘÍSPĚVKY in: Rovnost (Brno); Tvorba. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Kemka (vzpomínky, 1950); Bez legend (vzpomínky, 1958); Máje a prosince (vzpomínky, 1959). ■

LITERATURA: J. Krejčí: Čtyři hodiny s F. H., Tvorba 1932 → F. H. st.: Bez legend (1958); V. Feldstein in F. H. st.: Kemka (1950); L. Kundera: Bojovník z Kemky, Rovnost 16. 4. 1950; V. Forst: ref. Bez legend, Tvorba 1958 + ref. Máje a prosince, Tvorba 1959; L. Kundera: Osmdesátiny F. H. staršího + Básníkův otec, HD 1960; J. Skácel: Za Frantou H., básníkovým otcem, Kultura 1960, č. 45; V. Válek: Nad třemi knihami vzpomínek F. H. staršího, sb. Brno v minulosti a dnes, sv. 6 (1964).

jo

Ivan Hálek

* 11. 11. 1872 Praha

† 17. 2. 1945 Praha

Autor črt, fejetonů a vzpomínkových úvah, zabývajících se převážně sociální a zdravotní problematikou slovenského lidu; lékař a zdravotnickoosvětový publicista; překladatel z ruštiny a němčiny.

Syn básníka V. Hála. Po otcově smrti (1874) žil několik let s matkou u příbuzných ve Skrchlebech u Nymburka. Po několika letech po návratu do Prahy začal poslouchat studovat na klasickém gymnáziu v Žitné ulici (mat. 1890). Vystudoval fakultu všeobecného lékařství v Praze (doktorát 1896). Ještě za gymnazijních studií se seznámil s dílem L. N. Tolstého, jehož etické zásady jej hluboce ovlivnily. Na univerzitě se sblížil se slovenskými studenty, kteří založili spolek Detvan a propagovali Tolstého názory; poznal také T. G. Masaryka, jehož program politického realismu jej přitahoval (důrazem na drobnou práci mezi lidem a propagaci česko-slovenské vzájemnosti). Masarykův vliv přivedl H. do okruhu mladé slovenské inteligence kolem čas. Hlas, působící v intencích politického realismu. Po jednoroční vojenské službě a krátké praxi na pražských klinikách se 1901 usadil jako praktický lékař v Čadci na Slovensku. 1905 převzal lékařskou praxi v Žilině (po příteli D. Makovicem, osobním lékařem L. N. Tolstého). Sociální poměry, jak je poznal za své lékařské praxe, otřásl H. tolstojovstvím a přivedly jej k hlubšímu studiu sociální problematiky. V Žilině se začal stýkat se slovenskou inteligencí; zde také začala H. přednášková činnost v oblasti zdravotnické osvěty, která jej sblížila s dělnickým

prostředím. Pro tuto činnost byl H. vypovězen ze Slovenska; po odvolání mu bylo dovoleno setrvat v Žilině, byl však pod neustálým dohledem uherské policie. První světovou válkou prošel jako vojenský lékař, vyhlášení ČSR jej zastihlo na dovolené v Žilině, kde začal ihned spolupracovat se Slovenskou národní radou. 1918 se stal členem Revolučního národního shromáždění v Bratislavě a vládním referentem pro veřejné zdravotnictví na Slovensku. Od 1919 byl členem ústředního výboru Čs. červeného kříže. 1920 byl zvolen do Národního shromáždění za Slovenskou stranu národní a rolnickou, koncem t. r. odjel na čtyřměsíční cestu do Anglie a USA, kde studoval organizaci zdravotnictví. Pro nespokojenost se současnými poměry na Slovensku se vzdal (1923) poslaneckého mandátu a vystoupil ze Slovenské strany národní a rolnické. Rezignoval i na ostatní veřejné funkce a odešel z Bratislavy do Bytčice (Žilina-B.), kde se stal primářem dětské nemocnice. 1925 vstoupil do soc. demokratické strany a začal studovat marxismus. Byl velmi aktivním členem sdružení Robotnícka akadémia v Žilině, kde přednášel a propagoval marxismus, 1934 založil v Žilině odbočku Svazu přátel SSSR. V této době se důvěrně spřátelil s P. Jilemnickým. V červnu 1939 byl vypovězen ze Slovenska a až do své smrti žil v Praze-Modřanech. Dcera Elena H. (1907–1985) působila jako herečka v několika pražských divadlech.

Jako lékař, působící na počátku století v nejzanedbanějších částech Slovenska, poznal H. fyzickou i duchovní bídu a útisk slovenského vesnického i městského proletariátu. Z tohoto poznání pak vyrůstala veškerá jeho literární publicistická tvorba, v níž se téměř výhradně zabýval sociální a zdravotní problematikou nejchudších vrstev slovenského lidu (*Kysúce, Zápisky slovenského lekára*). Snažil se jednak sociologickou analýzou odhalovat příčiny lidské bídy a utrpení, jednak propagovat elementární zásady zdravotní osvěty (boj proti alkoholismu, šarlatánství apod.). Ve svých počátcích byla H. tvorba velmi silně ovlivněna názory L. N. Tolstého a etickými principy Masarykova humanismu. Nespokojenost se společenskými a sociálními poměry ve 20. letech na Slovensku však H. přivedla k intenzivnímu studiu marxismu, což se projevilo v jeho publicistické činnosti podporou politických snah KSČ. Tento osobní i politický vývoj zachytil I. H. v posmrtně vydané knize *Vzpomínám na TGM*.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Ivan, Ivan H-k, Žilinský; Dr. H. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Besedy Času (od 1903; 1903–04 Ze zápisů slovenského lékaře); Boj o zdraví (1928–32); Čas; Hlas (od 1902); sb. Kulturní spolupráce ČSR a SSSR (1936); Kysucké hlasy (1926–33); Ludový denník (1935–36); Náš ľud (od 1930); Naše Slovensko; Nedele; Nové časy (od 1913); Novina; Praha–Moskva; Praktický lékař (1919–38); Pravda chudoby (od 1923); Právo ľudu (Žilina, od 1918); Prúdy; Rudé právo (od 1936); Sborník Slovenskej mládeže (1909); Slovák; Slovenské pohľady; Slovenské zvesti (1936–39); Slovenský denník (od 1918); Slovenský týždenník; Svět sovětů (1932–38); Tvorba; Zdravý lid; Zdravý život (od 1932). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* Zápisky slovenského lekára (črty, 1932, přeprac. vyd. 1956 s tit. Zápisky lekára; česky Zápisky lékaře z Horní Trenčanské, 1955); – posmrtně: Vzpomínám na TGM (1948). – *Překlady:* L. N. Tolstoj: Kruh četby 1, 2 (1906, s jinými) + Kornej Vasilev a jiné povídky (1906, s K. Veleminským); F. Engels: Pana Eugena Dühringa převrat vědy (1933); M. J. Lermontov: Dobrodružství Grigorije Alexandroviče Pečorina (1941, Dobrodružství G. A. Pečorina přel. B. Ilek, Kněžna Ligovská přel. I. H.); – posmrtně: A. A. Bogomolec: Prodloužení života (1946); I. A. Krylov: Bajky (1947). – *Ostatní práce:* Claudatio intermittens. Sbirka přednášek z oboru lékařského (1899); Ako ozdraviť našu dedinu (úvahy, 1929); Kysúce (sociologické úvahy, 1937, přeprac. vyd. 1950 s tit. Moje cesta od Tolstého k Marxovi). ■

LITERATURA: J. Tkadlečková: MUDr. I. H. (1959). ■ ● k šedesátinám: an., PL 11. 11. 1932; M. Nečasová, PL 15. 11. 1932; an., Náš ľud 15. 11. 1932 ●● ref. Kysúce: V. P., Čin 1937, s. 105; vchb (V. Cháb), NO 19. 6. 1937; á (J. Rybák), RP 4. 7. 1937; L. Sv. (Svoboda), U 1937, s. 303; St. K. Neumann, Lid. kultura 1937, s. tit. Příznaky obratu → Umění a politika 1 (1953) ●; A. Nedvěd in I. H.: Moje cesta od Tolstého k Marxovi (1950); J. Noha: Člověk dělného zítřka, RP 17. 2. 1946 + O člověku vypravuji, Lid. kultura 1946, č. 11 + in I. H.: Vzpomínám na TGM (1948); vbk (V. Běhounek): ref. Vzpomínám na TGM, Práce 25. 8. 1948; M. Matoušek: I. H., Časopis lékařů českých 1953; J. Noha in I. H.: Zápisky lékaře z Horní Trenčanské (1955); ● ref. Zápisky lékaře z Horní Trenčanské + Zápisky lekára: A. Trýb, LitN 1955, č. 20; F. Tenčík, HD 1955; J. Blažková, Kulturní život 1955, č. 35; -rg-, Lud 29. 4. 1955; B. Choma, Pravda 30. 7. 1955; T. Ivanka: Mladost 1955, č. 11; J. Špitzer, Slovenské pohľady 1955, s. 971; R. Skukálek, Život 1955, č. 44 ●; B. T. (Truhlář): Pamiatke I. H., Pravda 17. 2. 1960; J. Brdlík: I. H., Časopis lékařů českých 1962; L. Szántó: Pamätajme na dr. I. H., Kulturní život 1965, č. 7; V. Forst: Kdo to byl I. H., Tvorba 1971, č. 31 + Spisovatel I. H., sb. KSČ a literatura (1971); M. Bokesová-Uherová: I. H., Vlastivedný časopis 1972, s. 24; R. Gerát: Zamyslenie nad zápiskami, Osvetová práca 1972, č. 20; ● k stým narozeninám: F. Kutlík, Práca 11. 11. 1972; V. Pišha, Matičné

čítanie 1972, č. 5; J. Michaličová, Čs. pediatrie 1972, s. 601; M. Štepita-Klaučo, M. Jurčíková, Matičné čítanie 1972, č. 23; R. Gerát, Matičné čítanie 1972, č. 25 ●; ● k 30. výročí úmrtí: Š. A. Brezány, Rolnické noviny 28. 2. 1975; J. Szántó, Matičné čítanie 1975, č. 4; -vsl-, Smer 17. 2. 1975 ●; D. Štětínová: Syn českého básníka na Slovensku, LD 10. 11. 1977; M. Kraus: Literárny odkaz I. H., in Zábery (1980); ● k 110. narodeninám: R. Gerát, Nové slovo 1982, č. 48; V. Kristínová, Sloboda 1982, č. 50 ●; F. K.: I. H., Zápisky lekáre, ČsČH 1984, s. 771.

jm

Vítězslav Hálek

* 5. 4. 1835 *Dolinek* (Odolena Voda-Dolínek)
† 8. 10. 1874 *Praha*

Básník, prozaik a dramatik, literární a divadelní kritik, fejetonista a novinář. Spolu s J. Nerudou vůdčí představitel generace májové, organizátor kulturního života a redaktor několika literárních časopisů. Tvůrce milostné a přírodní lyriky, veršované epiky ze života vesnice, romantických lyrickoepických povídek byronského typu a dramát vyjadřujících ideály soudobého národního zápasu. Svými prózami, hlavně konfliktním zobrazením života vesnice, přispěl ke konstituování realismu v české literatuře, již chtěl uvést na světové cesty i jako kritik.

Vl. jm. Vincenc H., rané práce podepisoval Vítězslav J. Hálek. – Dětství prožil v rodišti a v dalších obcích na Mělnicku (Zátvor, Býškovice, Bukol), kde jeho rodiče najímali hostince. Krátce pobyl v Jestřebí (1845), aby se naučil německy. V Praze navštěvoval německou školu u trinitářů ve Spálené ul., od 1847 Akad. gymnázium, které na něho zapůsobilo živým kulturním a vlasteneckým ovzduším. První básnické pokusy, především vlasteneckou ohlasovou epiku elegického ladění, zveřejňoval ve studentském rukopisném časopise s obměňovaným názvem (Příprava, Varyto a lyra, Varyto; pseud. Vítězslav Dolínek, Vítězslav Dolinský), který sám redigoval. Na sklonku gymnazijních studií začal publikovat v Mikovcově Lumíru (1854 první otiská báseň *Nekřtěncova dušička*). Proti přání rodičů, aby se stal knězem, vstoupil 1855 na filoz. fakultu, studií však po třech letech zanechal. Prostředky na studie si opatřoval soukromým vyučováním. Jako domácí učitel poznal Dorotku Horáckovou, dceru zámožného pražského měšťana a advokáta, jež se stala inspirátorkou jeho milostné lyriky a 1867 jeho

ženou (jejich syn Ivan se stal lékařem a spisovatelem). Sňatkem získal H. i hmotné a společenské zázemí pro tvůrčí činnost. Podílel se na přípravě almanachu Máj (1858), jehož další tři ročníky redigoval sám. Počátkem 60. let se stal profesionálním novinářem, od založení Nár. listů (1861) byl členem jejich redakce a měl na starosti literární a divadelní rubriku a fejeton. Jako organizátor a osvětový pracovník byl mnohostranně činný v Akademickém čtenářském spolku (mj. spoluredigoval almanach vydaný 1874 k 25. výročí jeho trvání), v Divadelní jednotě, vrcholném orgánu českých ochotnických spolků, v Jednotě dramatiků českých, v Matici lidu, ve Sboru pro zbudování Nár. divadla a zejm. v Umělecké besedě (zal. 1863), kde působil zprvu jako člen výboru, pak jednatel a od 1871 předseda celé organizace a zároveň jako jednatel, pak místopředseda, od prosince 1869 předseda jejího literárního odboru. Stál u zrodu několika dobových časopisů a všech významných kulturních projektů své doby. 1862 podnikl s J. Grégrem cestu do Haliče, Krakova a Tater, 1865 s podporou Svatoboru velkou cestu na jih (Benátky, Kraňsko, Charvátsko, Dalmácie, Černá Hora, řecké ostrovy, Cařihrad, Malá Asie), z které se vrátil přes dnešní Bulharsko, Srbsko a Maďarsko. 1871 cestoval do severní Itálie přes Vídeň, Záhřeb a Terst. Pobyl několikrát ve Vídni. Zážitky z cest zpracoval v řadě cestopisných fejetonů a obražejí se i v jeho tvorbě básnické. Jeho nečekaná smrt byla pocítována jako velká ztráta pro národní kulturu.

Mimořádného úspěchu dosáhl H. hned první lyrickou sbírkou *Večerní písně*, v níž prostými, zpěvnými verši opěvoval na pozadí obrazu jarní přírody lásku, harmonické lidské vztahy a vznešený úděl básníka. Pro soudobé publikum se jí stal ztělesněním ideálu národního pěvce, spontánně vyjadřujícího dobové optimistické nálady i s jejich iluzemi. Vrcholem H. lyriky je trojdílně koncipovaná sbírka *V přírodě* z posledního období jeho života, která navazuje na *Večerní písně* radostným optimismem, emocionální bezprostředností i poselstvím o očištění funkcí přírody, lásky a poezie. Vedle milostných básní a přírodní lyriky obsahuje i reflexivní a časové básně. Ústřední téma přírody je zobrazováno v množství variací, jejichž novost a objevnost spočívá v bohatém a vynalézavém využití konkrétních smyslově názných básnických obrazů. Sbírká vyznívá

jako hold stále se obrozující přírodě, s níž je třeba člověku žít v harmonickém souladu. Pod silným vlivem Máchova Máje vznikaly koncem 50. let H. veršované povídky byronského typu (*Alfréd, Krásná Lejla, Mejrima a Husejn*), poplatné svým romantickým vzorům v pojetí postav i v tragice marného hledání lásky. V lyrikoepických skladbách ze 60. let (*Goar, Černý prapor, Dědicové Bílé hory*) se H. inspiroval politickými ideály, patetickými gesty vyjadřoval potřeby národního zápasu a podroboval kritice pasivitu a nalomenost romantických hrdinů. Umělecky úspěšnější byla posmrtně vydaná sbírka drobných epických obrázků *Pohádky z naší vesnice*, jež vycházejíc z podnětů lidové pověsti i pohádky zobrazila soudobou vesnici a vedle kresby rázovitých figurek podala i tragické scény ze života venkovské chudiny. Z důvěrně znalosti české vesnice vyrůstala řada próz, z nichž počáteční, romanticky zabarvené, se pod zorným úhlem ideální představy o přirozeně prožitém lidském životě soustřeďovaly převážně k tragickému konfliktu mezi láskou a předsudky, zlou vůlí rodičů a sociální nerovností (vyšly 1862 pod společným názvem *Spisy prózou*); později prohluboval H. kresbu prostředí, i když základní dějový půdorys zachovával. V 70. letech vyvrcholila jeho vesnická próza povídkami zachycujícími život ve větší šíři a určitosti: byly koncipovány na kontrastu dvou způsobů života (*Pod dutým stromem, Na statku a v chaloupce*) a odhadovaly selskou bezcitnost, krutost a povýšenectví (*Na vejminku, Pod pustým kopcem*). V povídkách z městského prostředí se vedle humoristického i ironického pohledu na soudobého měšťáka výrazně uplatňovala tendence k ostřejší kritice jeho citové prázdnoty a sobectví. H. se pokoušel i o nový typ próz, jež označoval jako „křídové kresby“ a pro něž byla charakteristická prohloubená psychologie jedince a zachycení nálady (*Poldík rumař, „Student“ Kvoch*). V jediném románě *Komediant* se zaměřil na problematiku postavení umělce ve společnosti. – Jako vůdčí příslušník své generace zasáhl do literárních bojů se staromilskou kritikou za program světovosti, pravdivosti a demokratizace literatury (*Básnictví české v poměru k básnictví vůbec*). Ve svých divadelních a literárních kritikách se pokoušel přiblížit umění potřebám soudobého života i principům realistického programu (*Gogola hledám!*). Z jeho fejetonistiky psané pro Nár. listy, jež zabírala široký okruh témat časových a politic-

kých (*Obrázky z českého sněmu, Obrázky z říšské sněmovny*), lokálních (*Drobné obrázky z Prahy, Listy z Prahy*) i cestopisných (zejména z cesty do Benátek, Dalmácie a Cařihradu), vzbudily největší ohlas *Epištoly k našemu studentstvu* apelující na vlastenecké cítění mladé generace. Aktuální otázky národního zápasu sledoval H. i ve svých veršovaných tragédiích s látkami z české nebo cizí historie, které šířily myšlenku svobodného demokratického rozvoje národa i individua. H. dílo šťastně oslovilo současníky, v své době bylo i hojně překládáno a zhudebňováno. Hlasy, které se už od 70. let ozývaly proti jeho bezvýhradnému přijímání, vyvrcholily Macharovým článkem v *Naší době* 1894, kriticky posuzujícím H. tvorbu a zároveň vyzdvihujícím Nerudovo dílo, jež se dotud ocitalo v jejím stínu. Polemika podnícená tímto vystoupením se stala součástí generačních literárních sporů; tendenční vyhocení stanovisek nedovolovalo dospět k věcnému hodnocení H. díla, s nímž se mohla objektivněji vyrovnat až pozdější literární věda.

PSEUDONYM. ŠIFRY: H. Vítěz; -á-, B., H., <H.> (Hlas 1865), [H.], K., -l-, V. H., X, × (NL 1874), #. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach na oslavu 25letého trvání Akad. čtenářského spolku pražského 1849–1874 (1874); Besedník (od 1861); Boleslavan (1861); Budivoj (1868); sb. Cyril a Metod (1863); kal. Českomoravská pokladnice; Dalibor (1858–61); Hlas (1862 a 1865); Květy (1865–72); Lumír (red. Mikovec, Hálek, 1854–63); Lumír (red. Petřík, Valečka, 1865–66); Lumír (red. Hálek, Neruda, 1873–74, posmrtně 1879); alm. Máj 1–4 (1858, 1859, 1860, 1862); Nár. listy (1861–74, posmrtně 1877; 1872 Gogola hledám!); Nár. noviny (1867); Obrazy života (1859–62; 1859 Básnictví české v poměru k básnictví vůbec); Osvěta (1871–74); Posel z Prahy (1858–64); Rodinná kronika (1863); Svoboda (1870); Zlatá Praha (1864–65); Zlaté klasy (1854). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Alfréd (B 1858); Večerní písně (BB 1859); Mejrima a Husejn (B 1859); Carevič Alexej (D 1860, i prem.); Záviš z Falkenštejna (D 1861, prem. 1860); Komediant (R 1861); Muzikantská Liduška (P 1861); Král Rudolf (D 1862); Goar (B 1864); Černý prapor (B 1867); Dědicové Bílé hory (B 1869, rozšíř. vyd. 1870); Tři povídky (Náš dědeček, U panských dveří, Domácí učitel, 1870); Děvče z Tater (B 1871); V přírodě 1–3 (BB 1872–74); Na statku a v chaloupce (1873); Amnon a Tamar (D 1874, prem. 1866); – posmrtně: Pohádky z naší vesnice (BB 1874); Jiné tři povídky (Pod dutým stromem, Poldík rumař, Na vejminku, 1874); Epištoly k našemu studentstvu (FF 1879); Král Vukašin (D 1881, Spisy sv. 4, prem. 1862); Sergius Catilina (D 1881, Spisy sv. 4, prem. 1863);

Z cest (FF 1887, Spisy sv. 11). – *Výbory*: Pět povídek (1882); Písně slavíkovy (1885); Výbor z fejetonův (1898); Výbor z básní (b. d., 1904, ed. A. Škampa, J. D. Konrád); Výbor z poezie (1905, ed. F. Černý); Vybrané básně (1912); Vesnické povídky (1912); Výbor z povídek (1918, ed. V. Marek); Výbor ze spisů (1923, ed. V. Dyk, Š. Jež, F. Skácelík); H. čítanka (1925, ed. J. Soukal); Pod pustým kopcem a jiné povídky (1932, ed. A. Grund, J. Menzel); Básně (1940, ed. J. Seifert); Vesnické povídky (1941, ed. J. Šup); Žeň z díla (1942, ed. M. Novotný); Kovářovic Kačenka a jiné povídky (1942); Sedm pohádek z naší vesnice (1944, ed. F. Bulánek-Dlouhán); Verše a próza (1945, ed. V. Jirátko, B. Novák); Tři obrázky (1949, ed. A. J. Štátný); Výbor z díla (1950, ed. V. Dostál); Povídky (1951, krit. vyd., ed. J. Fořt); Výbor z lyriky (1951, ed. V. Dostál); Na vejníčku (1951, ed. V. Dostál); Bajrama a jiné povídky (1951, ed. J. Špičák); Na statku a v chaloupce (1952, ed. J. Závada); O umění (1954, ed. D. Jeřábek); Básně (1955, krit. vyd., ed. Z. Tyl); Básně (1955, ed. J. Seifert); Muzikantská Liduška (1957, ed. J. Fořt, D. Jeřábek, M. Kopecký); Poldík rumař a jiné povídky (1957, ed. B. Polan, O. Svejkovská); V. H. dětem (1959, ed. B. Polan, O. Svejkovská); Povídky (1968, ed. M. Jelínek, D. Jeřábek, M. Kopecký); Večerní písně (1973, ed. S. Zedníček); Srdce písněmi dotýkané (1974, ed. I. Slavík); Z Amorova deníku (1974, ed. M. Pávek); Kde jsi, má růže spanilá (1982, ed. M. Černík). – *Souborná vydání*: Spisů V. H. sbírka první (nakl. I. L. Kober, 1862, 2 sv.); Spisy H. (nakl. E. Grégr, 1878–87, 11 sv., ed. F. Schulz); Výbor ze spisů (nakl. J. Otto, 1904–05, 11 sv.); Sebrané spisy (nakl. J. Laichter, 1905–20, 11 sv., ed. sv. 1–9 J. Vlček, sv. 10, 11 A. Hartl); Sebrané spisy (nakl. B. Kočí, 1906–07, 4 sv., ed. J. Voborník); Dramatické spisy (nakl. B. Kočí, 1907, 6 sv.); Spisy (nakl. F. Borový, 1924–25, 10 sv., ed. K. Híkl); Spisy V. H. (Legio-nakladatelství, 1929, 3 sv., ed. O. Zemek); Vybrané spisy (SNKLHU, 1955–60, 6 sv., ed. M. Jelínek, D. Jeřábek, M. Kopecký, Z. Tyl, V. Válek, hlav. red. J. Hrabák). ■ **KORESPONDENCE**: M. Novotný: Tři fragmenty z mladých let básníka V. H. (rodičům z 1853, J. Lvovi z 1854), Lumír 61, 1934/35, s. 357; K. Světlá: Z literárního soukromí 2 (K. Světlé z 1860; 1955, ed. J. Špičák); V. H.: Dopisy 1849–1874 (rodičům, D. Horáckové-Hálkové aj.; 1963, ed. F. Bařha); F. Bařha: Ještě několik dopisů V. H. (E. Horáckovi aj. z 1858–74), Sborník NM, ř. C, 1964, s. 215. ■ **REDIGOVAL časopisy**: Lumír (1863), Zlatá Praha (1864–65), Květy (1865–72; 1865–66 s J. Nerudou), Lumír (1873, č. 1–27, s J. Nerudou); *almanachy*: Máj 2–4 (1859, 1860, 1862); *knižnice*: Slovanské besedy (1861), Poezie světová (1871–74, s J. Nerudou, F. Schulzem). ■

LITERATURA: V. Tichý: Básník V. H. (1944); A. Chaloupka: V. H. (1949); Z. Nejedlý: Tyl, H., Jirásek (1950); V. Dostál: H. sociální (1951); D. Jeřábek: V. H. a jeho úloha ve vývoji české literární kritiky 19. století (1959). ■ Č. (J. Čejka): ref. Alfréd, ČČM

1858, s. 130; ● ref. Večerní písně: an., Lumír 1858, s. 1148; J. N. (Neruda), Obrazy života 1859, s. 35 → Literatura 1 (1957) ●; ● ref. Mejřima a Husejn: J. N. (Neruda), Obrazy života 1859, s. 237 → Literatura 1 (1957); F. Pražské noviny 4., 7. a 8. 9. 1859 ●; ● ref. Carevič Alexej: J. N. (Neruda), Čas 2. 10. 1860 → České divadlo 2 (1951); -a., Lumír 1860, s. 258, 281, 305, 954; G. P. (Pfleger), Obrazy života 1860, s. 185; R. (J. Šesták), Pražské noviny 14., 15. a 16. 3. 1860 ●; ● ref. Závěš z Falkenštejna: J. N. (Neruda), Čas 9. a 11. 12. 1860 → České divadlo 2 (1951); -a., Lumír 1860, s. 1196, 1222; R. (J. Šesták), Pražské noviny 11. a 12. 12. 1860; G. Pfleger, Obrazy života 1861, s. 29 ●; St. Šv.: ref. Komediant, NL 30. 4. 1861; ● ref. Král Vukašin: Δ (J. Neruda), Hlas 20. 11. 1862 → České divadlo 2 (1951); B., Lumír 1862, s. 1123; -ř (F. V. Jeřábek), NL 19., 22., 23., 26. a 27. 11. 1862; Hý (K. V. Hof), Rodinná kronika 1862, s. 412 ●; ● ref. Sergius Catilina: J. N. (Neruda), Hlas 10. 3. 1863 → České divadlo 2 (1951); an., Rodinná kronika 1862, s. 609; -ř (F. V. Jeřábek), NL 14. a 15. 3. 1863 ●; ● ref. Goar: Δ (J. Neruda), Hlas 11. 10. 1864 → Literatura 1 (1957); an., Krit. příloha k NL 1864, s. 330 ●; K. Sabina: V. H., Lada 1865 → O literatuře (1953); ● ref. Amnon a Tamar: F. Schulz, NL 25. 2. 1866; knižní vyd.: an., Lumír 1874, s. 476 ●; an.: ref. Černý prapor, Svoboda 1868, s. 23; an.: ref. Dědicové Bílé hory, NL 22. 7. 1869; ● ref. Děvče z Tater: an., Květy 1871, příl. Ženské listy 2; an., NL 25. 4. a 23. 6. 1871 ●; ● ref. V přírodě: an., NL 22. 2. 1872; F. Schulz, Osvěta 1872, s. 441; J. Durdík, Světozor 1872 → Kritika (1874); E. Š. (Špindler), Podřipan 23. 5. 1872; F. Zákrejs, Osvěta 1873, s. 72 a 1874, s. 789 ●; F. Zákrejs: ref. Na statku a v chaloupce, Osvěta 1873, s. 705; ● nekrology: A. Kosina, Beseda učitelská 1874, s. 521; V. Vlček, Osvěta 1874, s. 864; G. E. (Eim), Posel z Prahy 9. a 11. 10. 1874; an., NL 10. 10. 1874; an., Světozor 1874, s. 500 ●; ● ref. Pohádky z naší vesnice: Δ (J. Neruda), NL 18. 11. 1874 → Literatura 2 (1961); F. Zákrejs, Osvěta 1875, s. 869 ●; an.: V. H., Čes. včela 1876, s. 30; E. Krásnohorská: Obraz novějšího básnictví českého, ČČM 1877 → Výbor z díla 2 (1956); an.: V. H., Světozor 1878, s. 325; S. Pinkas: Přehled literatury české za rok 1878, Revue slave (Varšava) 1879; ● k tomu diskuse: E. Krásnohorská: O H. slovo včas, Osvěta 1879, s. 582 → Výbor z díla 2 (1956); S. Pinkas: Známí arci..., NL a Pokrok 6. 6. 1879; E. Krásnohorská: Panu prof. S. Pinkasovi, NL 7. 6. 1879 ●; J. E. Kosina in Hovory olympské (1879); F. Schulz: Listy o novověké poezii české 3, NL 28. 10. 1880; J. Barák: O V. H., in Přednášky 4 (1884); F. Dlouhý: V. H., Vesna 1885; F. Schulz: Život a spisy V. H., in V. H.: Sebrané spisy 11 (1887; sep. 1898); J. Arbes: Bilance původní dramatické literatury české, Lit. listy 1889; Č. Ibl: Antické látky v novověkém dramatu vůbec a českém zvláště (Sergius Catilina), Lit. listy 1890; J. Vlček: Z básnické činnosti V. H., Program čes. realky v Praze (1892) + Z H. redaktorství, Čas 1892 → Několik kapitol z dějin naší slo-

vesnosti (1912), Kapitoly z dějin české literatury (1952), Dějiny české literatury 3 (1960); L. Čech: O povídkách H., Hlídka literární 1892 + Psychologie dramatických básní H., Lit. listy 1893; J. S. Machar: V. H., Naše doba 1894; ● k tomu diskuse: J. Goll: Zasláno, NL 27. 10. 1894; J. Vrchlický: K našim posledním bojům literárním, Hlas národa 4. 11. 1894; an. (F. Schulz): Literární revoluce 1–4, NL 4., 6., 9. a 10. 11. 1894; E. Krásnohorská: V. H., Osvěta 1894 + Na adresu J. S. Machara, Osvěta 1895, oboje → Výbor z díla 2 (1956); J. S. Machar: Několik glosk k Zaslánu, Čas 3. 11. 1894 + K našim posledním bojům..., Čas 10. 11. 1894 + Literární revoluce, Čas 17. 11. 1894 + H., Moderna a Krásnohorská, Čas 1. 12. 1894 + Slečně Krásnohorské, Čas 29. 12. 1894 + Drobtý z literární revoluce, Rozhledy 1895, s. 138, vše → Kniha fejetonů 1 (1901); J. H. (Herben): Literární revoluce proti literárnímu jezuitství, Čas 17. 11.–29. 12. 1894 ●; J. Vlček: V. H. Konec byronismu v Čechách, Světozor 1896 → Několik kapitol z dějin naší poezie (1898); F. V. Krejčí in V. H.: V přírodě (1904); F. Černý in V. H.: Výbor z poezie (1905); J. Vlček: V. H., Lumír 34, 1905/06; S. Heller: Z literárních vzpomínek, Lumír 34, 1905/06 → Z minulé doby našeho života národního, kulturního a politického 1 (1916); J. Goll: Moje vzpomínky na Lumír, Lumír 34, 1905/06; A. Stašek: Z literárních vzpomínek, Zvon 1905/06; J. Vlček in V. H.: Sebrané spisy (nakl. Laichter, 1905–12) + Z počátků naší poezie moderní 2, Lumír 1908 → Nové kapitoly z dějin literatury české (1912; sep. 1933); J. Voborník in V. H.: Sebrané spisy (nakl. Kočí, 1906); F. Střejček: O rozdílech v povaze H. a Nerudově, Osvěta 1911; R. J. K. (Kronbauer): Frajtr Kalina, Máj 10, 1911/12, s. 56; J. Volf: Jak soudil policejní ředitel pražský Sacher-Masoch o studentském časopise Varyto r. 1852–53, Čas 4. 10. 1913, Hlídka Času č. 73; J. Vlček, F. Černý: Z literární činnosti H., PL 8. 4. 1913; A. Hartl in V. H.: Sebrané spisy 10 (1913); V. F. Suk: Účast našich předních spisovatelů nové doby na literatuře pro mládež 5, V. H., Úhor 1917, s. 81; A. Novák: Malířské umění V. H., Cesta 3, 1920/21 → Krajané a sousedé (1922); V. Zelinka: Neruda, Smetana, H., Zvon 24, 1923/24, s. 696; ● jubilejní články: V. D. (Dyk), Lumír 1924, s. 436; -vh- (M. Hýsek), Lumír 1924, s. 446; J. Vodák, Čes. slovo 8. 10. 1924 → Cestou (1946) ●; F. Střejček in Čeští básníci, vůdci studentstva, Zvon 25, 1924/25, s. 705; F. Roubík: Studentské časopisy na Akad. gymnáziu staroměstském v 1. 1851–53 a básnické počátky V. H., Čes. revue 1925, s. 270; K. Híkl in Spisy V. H. 10 (1925); J. Kvapil: Boj o H., LidN 12. 7. 1931 → O čem vím (1932, znovu 1946); A. Grund in V. H.: Pod pustým kopcem a jiné povídky (1932); H. Jelinek: Osudy básníků, Lumír 61, 1934/35, s. 395; J. Mukařovský: V. H., Sas 1935 → Kapitoly z české poetiky 2 (1948), Studie z poetiky (1982); F. X. Šalda: Několik poznámek o V. H., ŠZáp 7, 1934/35 → České medailóny (1959); V. Jirátko: H. Král Vukašin a Kleist, LF 1935, s. 138; J. B. Čapek: Rým v prvních sbírkách

H. a Heydukových, LF 1935 → Záření ducha (1948); ● jubilejní články: K. Polák: H. revoluce, PL 31. 3. 1935 + V. H., PL 5. 4. 1935; J. Procházka s H., Čes. slovo 5. 4. 1935 → Poezie (1959); G. (F. Götz), NO 5. 4. 1935; A. N. (P. LidN 5. 4. 1935; -á- (J. Rybák), Haló novin č. 95 a Tvorba 1935, s. 238 → Doba a umění ●; Hn (I. Herben): Masarykův ironický raport sarykově fejetonu k bojům o H. (1894), 1. 5. 1938; O. Králík: Zabíječi labutí, Řád 1940 ● k tomu diskuse: A. Pražák: Obhájece obhá KM 1940, s. 167; bn (B. Novák): O nové hody V. H., LidN 8. 3. 1940; V. Lišková: Nové hody H. díla, LidN 27. 5. 1940; O. Králík: O pojetí H. zry, Řád 1940, s. 334 ●; F. Bařha: V. H. b prvotiny, Venkov 4. 8. 1940; V. Jirátko: Život a dílo in Báseň V. H. (1940) → Uprostřed století přeprac. verze), Portréty a studie (1978); J. V. H.: Vesnické povídky (1941); M. Hýsek: Dvornosti k V. H., LF 1942, s. 176; V. Jirátko in V. H. a próza (1945) → Portréty a studie (1978); J. Kritik píše básníkovi (dopis J. Durdíka), 1945, s. 90; M. Novotný in sb. Přátelský kruh mčové (1946); Z. Nejedlý: V. H., Var 1948 → Z literatury a kultury (1973); K. Ruiber: V. H. vanstvo, sb. Pocta F. Trávníčkovi a F. Wollm (1948); A. J. Šťastný in V. H.: Tři obrázky ● jubilejní články: F. Buriánek, Zeměd. noviny 1949; J. Rybák, RP 9. 10. 1949; V. Dostál, LidN 1949; J. Trefulka, LidN 9. 10. 1949; B. Slav 9. 10. 1949 ●; K. Svoboda: H. a antika, Slovesn 3, 1950/51, s. 100; J. Thon: V. H. v zrcadle ra policie, Slovesná věda 3, 1950/51, s. 211; V. H. bojovník, Var 3, 1950/51, s. 339; A. Grund kovské povídky V. H., in V. H.: Povídky K. Krejčí: Básník jara a mládí, LD 3. 10. V. Ržounek: Dílo V. H., RP 8. 10. 1954; M. C. Poznámka k H. článku Gogola hledám!, S literatura 1954, s. 260; D. Jeřábek in V. H.: O (1954) + Nedoceněné stránky V. H., HD 1955 + in V. H.: Vybrané spisy 1–6 (1955–60); B. M. Pohorský in V. H.: Báseň (1955); K. O V. H., Literatura ve škole 1955, s. 131; M. ský: Obraz vesnice v H. próze, ČLit 1956; Z. F in V. H.: Večerní písně (1957); H. Matoušová in Muzikantská Liduška (1957); B. Polan in V. H. dík rumář a jiné povídky (1957); D. J. H. a Shakespeare, sb. F. Wollmanovi k sedm nám (1958); J. Thon: Cesta V. H. do Krakova Slavia 1958, s. 102; J. Šližiński: Z kon V. H. z Polakami, Slavia 1960, s. 588; B. Václ Literární studie a podobizny (1962); F. Bařha V. H., ČSPS 1962, s. 224; D. Jeřábek in V. H.: 1849–1874 (1963); V. Závodský: H. Večerní pís jich proměny, Lit. archiv sv. 6 (1971); M. Pol V. H., pěvec citů a nálad své doby, in Portréty blémy (1974) + Opět jednou V. H., Tvorba č. 42; I. Slavík: H. lyrik, in V. H.: Srdece p dotýkané (1974); V. Ržounek in V. H.: Z Ar

deníku (1974); ● jubilejní články: hey (J. Heyduk), LD 8. 10. 1974; P. Kovařík, Svob. slovo 9. 10. 1974; J. Hromádka: Novinář V. H., Sešity novináře 1974, s. 119; E. Ambrož: Poslední dílo V. H., Svob. slovo 28. 11. 1974 ●; M. Čechová: K morfologické stránce povídek J. Nerudy a V. H., NŘ 1975, s. 118; E. Maček: Neznámá báseň mladého H. o K. H. Máchovi, ČLit 1975, s. 358 + Poznámka k H. básni o Máchovi, ČLit 1979, s. 94; M. Řepková: Poznámky k portrétnímu umění tří autorů májovské generace (Poldík rumář), ČLit 1978, s. 43; M. Černík in V. H.: Kde jsi, má růže spanilá (1982); J. Janáčková: Překvapení hálkovská, Lit. měsíčník 1985, č. 3 + Kousavý H., Tvorba 1985, č. 15, příl. Kmen; ● jubilejní články: V. Křivánek, Čes. jazyk a literatura 35, 1984/85, s. 372; -ala-, Mladá fronta 4. 4. 1985; vbc. (V. Vrabec), Svob. slovo 6. 4. 1985; J. Rulík: Zeměd. noviny 6. 4. 1985 ●.

vkř, zp

Jiří Haller

* 1. 1. 1896 *Keblice* u Litoměřic

† 25. 1. 1971 *Praha*

Lingvista, bohemista, zabývající se i literárními rozbory, autor studijních příruček.

Syn učitele, bratr básníka Miroslava H. Studoval od 1906 na reálném gymnáziu v Roudnici (mat. 1914) a 1914–20 na filoz. fakultě UK v Praze češtinu a francouzštinu (doktorát 1929 prací *Popis a rozvoj lidové mluvy v pěti podřipských obcích*) s přerušením 1916–18, kdy konal vojenskou službu v Čechách, Srbsku a Uhrách. Pak učil na středních školách: 1920–23 v Nymburku, dále v Levicích na Slovensku, od 1924 v Ústí n. L.; od 1929 do 1954, kdy odešel do předčasného důchodu, pracoval v Praze v kanceláři Slovníku jazyka českého. Zároveň byl 1930–40 a 1945–49 lektorem českého jazyka na filoz. fakultě UK.

H. byl jazykovědec (jeho největším a nejvýznamnějším dílem je *Český slovník věcný a synonymický*) a také ve svých pracích o literatuře, otiskovaných v časopise *Naše řeč*, si všímal především jazyka. Jeho první recenze se soustředily na vyhledávání jazykových chyb ve smyslu odchylek od normy a vyvolaly polemickou odezvu jak u spisovatelů, tak u členů Pražského lingvistického kroužku, kteří zhodnotili H. brusičství jako výraz mechanického názoru na jazyk. Následující H. recenze beletrie původní (méně významných autorů) i přeložené a prací literárně-historických se víc než jazykovými prohrěšky

zabývaly popisem příznačných jazykových jevů daného díla, který H. bohatě dokládal. Jazykovému rozboru pravidelně předcházela celková informativní recenze, která si všímala především tématu a kompozice. Ke stylistickému rozboru se na řadě míst povznesly podrobné interpretace, jimiž H. doprovodil ukázky z české literatury ve *Slohové čítance pro vyšší třídy středních škol* (užívané od pol. 30. let do prvních let poválečných). Pedagogické nadání zde H. projevil schopností klást nad rozebíraným textem instruktivní otázky stejně jako srozumitelným a přehledně členěným výkladem, kterým se vůbec vyznačují všechny jeho práce. Spolupracoval též na řadě školních učebnic českého jazyka.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: J. Schwarz, Karel Říha, J. H., jh., r. ■ PŘÍSPĚVKY in: Časopis pro moderní filologii (1928); Elektrotechnický obzor (1945 O spolupráci technika s jazykozpytce, i sep.); Elk (1941); Kultura doby (1939); Lid. noviny (1930); Listy filologické (1929–48); Lit. noviny (1931); Nár. osvobození (1935); Naše doba (1941); Naše řeč (1929–48); Nové Čechy (1931); Panoráma (1935); Právo lidu (1934) Přítomnost (1931); Sborník k uctění památky K. V. Raisa... (1936); Sborník prací věnovaných památce P. M. Haškovce (1936, O Jungmannově překladu Ataly); sb. Slovanské spisovné jazyky (1937) Zpráva čes. stát. reformního reálného gymnázia v Ústí nad Labem (1930, 1931). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Slohová čítanka pro vyšší třídy středních škol 1, 2 (1934, 1936). – *Ostatní práce*: Popis a rozbor lidové mluvy v pěti podřipských obcích (1932); Tschechisch durch Gehör und Studium für Schul- und Selbstunterricht (1934, s jinými); Příruční slovník německo-český 1, 2 (1936–38, 1939–40, s jinými); Ein Deutscher besucht die Tschechoslowakei (1938); Ručkově mateřského jazyka 1 (1940); Tschechisch für Deutsche (1949); Kapesní slovník cizích slov (1954 opr. a dopln. vyd. 1956); Jak se dělí slova (1956) Přehled českého tvarosloví (1958); Tschechische Sprachführer für Deutsche (1965, s K. Viškem); Český slovník věcný a synonymický 1–3 (1969, 1974 1977, 1978, s jinými). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL J. Vrchlický, J. S. Machar: Epopeje lidstva (1937) ■ REDIGOVAL *časopis*: *Naše řeč* (1931–48, odp red.). ■

LITERATURA: ● polemické odezvy H. jazykových kritik v NŘ, především prózy V. Nezvala Kronika z konce tisíciletí a esejů O. Fischera Duše a slovo O. Fischer: *Naše řeč*, LidN 3. 4. 1931 + S trochou domněnky jazykové kritiky, Čin 3, 1931/32, s. 243 → Slovo o kritice (1947) + Querelles de language, Čin 3 1931/32, s. 376; K. Erban: *Naše řeč*, LidN 10. 4. 1931 I. Olbracht: Jazykový zmatek, LitN 5, 1930/31, č. 9 12 → O umění a společnosti (1958); P. Eisner: Jazyko

vý zmatek, LitN 5, 1930/31, č. 13, 17; B. Mathesius: Jazyková inflace a zlatý standard Naší řeči, LitN 5, 1930/31, č. 20; F. Křelina: Vojna a spisovný jazyk, Venkov 18. 8. 1931; F. X. Šalda: O té filologické patálii, ŠZáp 4, 1931/32, s. 116; M. Weingart: Slovo o české jazykové kultuře, ČFM 18, 1931/32, s. 113, 239; odpovědi J.H., NŘ 1931, s. 164, 188, 237; J. Weil: Hitlerismus v jazykovědě..., Levá fronta 2, 1931/32, s. 145; V. Mathesius, B. Havránek, R. Jakobson in sb. Spisovná čeština a jazyková kultura (1932; odpověď J. H., NŘ 1933, s. 11; ohrazení se členů Pražského lingvistického kroužku, tamtéž, s. 204); S. K. Neumann: Mezi brusíči a lingvisty, Přítomnost 1932, s. 730 → O umění (1958); V. Nezval: S lingvisty proti brusíčům, Žijeme 2, 1932/33, s. 233 → Manifesty, eseje a kritické projevy z let 1931–1941 (1974) ●; ● ref. Slohová čítanka...: G. (F. Götz), NO 25. 11. 1934; Ka. (Z. Kalista), Lumír 61, 1934/35, s. 61; Š. Jež, Střední škola 13, 1934/35, s. 102; K. P. (Polák), PL 12. 11. 1936 ●; B. Havránek: ref. studie O Jungmannově překladu Ataly, SaS 1936, s. 264.

pb

Miroslav Haller

* 25. 10. 1901 *Libotěnice* (Libotenice) u Roudnice nad Labem

† 31. 1. 1968 *Praha*

Lyrický básník, autor básnických próz, tvořící ve 30. a 40. letech; překladatel.

Syn učitele, bratr filologa Jiřího Hallera. Do obecné školy chodil od 1907 v Bechlině a od 1910 v Libotěnicích. 1913–21 studoval na reál. gymnáziu v Roudnici n. L. a 1921–25 na filoz. fakultě UK světové literatury, filozofii a slovan-skou filologii (doktorát 1928 prací *Doktríny ve francouzském básnictví 19. století*). Učil na středních školách: 1925–26 v Bratislavě, 1927–28 v Liptovském Sv. Mikuláši, tři měsíce v Pelhřimově, pak v Čes. Budějovicích (zde se stal členem Jihočeské Thelémy), od 1938 v Praze. 1941–48 byl profesorem dramatického oddělení stát. konzervatoře v Praze. Založil stále školní studio nejprve v Divadle Na Slupi a 1945 Disk, který vedl do 1948. Od 1950 přednášel na hudebním oddělení stát. konzervatoře v Praze (literatury, čes. jazyk, divadelní teorii a dějiny divadla). Od 1938 byl jazykovým poradcem filmového odboru min. školství.

Abstraktní H. poezie, oživovaná odvážnými přívlastkovými metaforami, nabývá postupně na melodičnosti a hudebnosti. I tam, kde vychá-

zí z přírodních dojmů, se H. soustřeďuje k vnitřním stavům, ke vzpomínkám a snům, k melancholickému „stesku plnému štěstí“. Ústřední motiv mjení času je v milostné tematice prosvětlen pocitem radostného odevzdání. H. překládal verše z němčiny a francouzštiny, přeložil však též drama ze španělštiny.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Petr Halar; drm., mh., mhal. ■ PŘÍSPĚVKY in: Dělnická akademie; Divadelní zápisník; Divadlo; Jih; Jihočech; Jihočeské divadlo; Jihočeské listy; Jihočeský přehled (vše Čes. Budějovice); Kritika; Kultura doby (1937–39); Květy; Linie; Lit. noviny; Nár. osvobození; Nár. politika (od 1921); sb. Nový realismus (1940); Osvěta; Panoráma; Pramen; Právo lidu; Rudé proudy (Roudnice, od 1919); Střední škola; Svět (Chicago); Svob. slovo; Volné směry. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Poutníkova hůl (BB 1927); Plná země (B 1930); Zřícená nebesa (BB 1931); Sršatá promenáda literaturou (epigramy, 1932); Cizinec s bílou holí (B 1935); Tanec palečnic (B 1935); Žně (báseň v próze, 1940); Duše krajiny (báseň v próze, 1940); Okřídlené sandály (BB 1941); Pouť krajem (báseň v próze, 1941); Hovory u krbu (BB 1944); Sedm pohádek (1944). – *Překlady*: F. Rabelais: Gargantua a Pantagruel (1931, verše v 5. dílu); Pašijové hry v Hořicích na Šumavě (1937); H. Heine: Básně (1958, s jinými). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: F. García Lorca: Dům doni Bernardy (1945). ■ REDIGOVAL sborník: Hrajeme divadlo (program k studentskému představení Klicperova Zlého jelena, 1940). ■

LITERATURA: J. H. (Hora): ref. Poutníkova hůl, LitN 1927, č. 16; A. Novák: ref. Sršatá promenáda literaturou, LidN 9. 3. 1933; ● ref. Cizinec s bílou holí: B. Václavěk, Index 1935, s. 112; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 62, 1935/36, s. 492; P. Fraenkl, Naše doba 1936 ●; ● ref. Okřídlené sandály: h (J. Heyduk), LidN 23. 11. 1941; B. F. (Fučík), Akord 14, 1941/42 ●; J. Machoň: ref. Hovory u krbu, LidN 6. 3. 1944; F. Tenčík: ref. Sedm pohádek, List Sdružení mor. spisovatelů, 1946.

pb

Jan Florián Hammerschmidt

* 4. 5. 1652 *Stod*

† 4. 1. 1735 *Praha*

Latinsky a česky píšící historik zabývající se dějiny Prahy, venkovských obcí a klášterů. Autor básnické latinsko-české makaronské satiry.

Psal se též Hammerschmid, Hammerschmied, Hammersmid. – Studoval na jezuitském gymnáziu v Klatovech, tzv. filozofii na jezuitské akademii v Praze, teologii v pražském arcibis-

kupském semináři, 1677 byl vysvěcen na kněze. Působil jako kaplan tři roky v Čes. Budějovicích, 1680–95 jako farář v Kamenném Újezdě, od 1695 v Klatovech jako děkan a superior kaplanského domu, 1696 se v Praze stal rektorem arcibiskupského kněžského semináře. 1697 získal doktorát teologie, 1698 byl jmenován vyšehradským a staroboleslavským kanovníkem, měl i jiné čestné církevní hodnosti a tituly. Od 1710 byl farářem kostela Panny Marie před Týnem, který dal 1713–21 opravit a nově vyzdobit (přitom byly zničeny zbylé památky z utrakvistických dob). Zde byl také pohřben. – Údaj starší literatury, že H. zemřel 4. 1. 1737, je nesprávný.

Převážná část rozsáhlého, latinsky a česky psaného díla H. (asi 100 titulů, počítaje v to i snůšky materiálu) je věnována místní historii a záležitostem topograficko-hagiologickým. S velkou pracovní pílí shromažďoval H. (mj. i pro J. F. Beckovského) ze starších spisů a archivů materiál k dějinám obcí, jejich správy, památek a osobností, k lokální historii církevní (též četné dějiny klášterů) a k podáním o předmětech a místech náboženského kultu. Do dobového proudu populárního dějepisectví se řadí nejen takto orientovaným zájmem předmětným, ale i mechanickým (tj. daným prostou časovou nebo věcnou souvislostí) způsobem zpracování a podání, absencí smyslu pro kritické prověřování shromážděných údajů i tendencí vyzdvihoval spolu s kulturním přínosem katoliců také moment češství. Podrobněji se H. zabýval dějinami Čes. Budějovic, Klatov, Plzně, Kutné Hory, Loun, jeho materiály a průpravná díla se týkají i dalších měst (Čáslav, Kouřim, Vodňany, Tábor, Nový Bydžov, Chrudim, Litoňovice, Něm. Brod, Žatec, Beroun, Ml. Boleslav aj.). Přínos spisů je zejména v dokladech z 15.–17. stol. (např. prepisy dnes ztracených archivních dokumentů nebo biografické údaje). Většina těchto prací zůstala nevydána (např. lat. spis o dějinách Čes. Budějovic odmítla 1715 tamní městská rada vydat, lat. historie augustiniánského kláštera v Třeboni z 1720 nevyšla, ačkoli byla k tisku schválena) a je dodnes rukopisně zachována. Tiskem vyšla česká *Historie klatovská...*, která zčásti po svém zpracovává historicky nevěrohodnou městskou kroniku Jana Klatovského a asi z poloviny je věnována oslavě divotvorného mariánského obrazu. Tématem velkého počtu H. historických prací je Praha. Tiskem z nich latinsky vyšlo rozsáhlé

dílo o kostele a kapitule na Vyšehradě (a z něho brožurkový český *Krátký vejťah slávy... kostela vyšehradského...*), spis o klášteřech sv. Jiří a sv. Ducha a rozsahově největší dílo H., *Prodromus gloriae Pragenae* (Posel slávy pražské), které v popisných pojednáních o kostelech a klášteřech, významných stavbách, světských i duchovních hodnostářích, městské správě, sněmech, kultuře, pozoruhodných událostech, přírodních katastrofách aj. zužitkovává poznatkové výsledky autorových četných rukopisných monografií (mj. o sněmech Království českého a o historii pražské univerzity). Kronikářsky pojatý pandán tohoto díla *Historia Pragensis...* zůstal v rukopise (pouze závěrečná partie o údobí 1691–1733 byla 1891 vydána časopisecy). Drobný český spis s titulem starého přísloví *V Praze blaze, kdo má peníze* seřazuje do chronologického pořadí doklady ze starších autorů o blahobytu v Praze. – Balbínovské historické vlastenectví H. se promítlo do jeho jediné tiskem vydané básně *Protheus felicitatis et miseriae Čechicae, satyra* (Proměnlivost českého štěstí a bídy). Skladba, psaná hexametry v kuriózně pojaté latinsko-české makarónštině, připomíná jednotlivé momenty z české minulosti, mísíc pohled humorný a satirický s elegickým; dílo, později doplňované (podle Jungmanna A. Pařízkem), bylo populární ještě počátkem 19. století.

KNIŽNĚ. *Báseň: Protheus felicitatis et miseriae Čechicae, satyra* (1715). – *Hagiografické a historické spisy: Cruciger apostolicus, id est s. Andreas apostolus...* (1689); *Minimus maximus homo, cui nomen erat Joannes Baptista...* (1690); *Discipulus, quem diligebat Jesus, s. Joannes Evangelista...* (1691); *Historie klatovská v sedm dílu rozdělená* (1699); *Senator apostolicus... s. Matthias apostolus...* (1700); *Gloria et majestas... Wissehradensis ss. apostolorum Petri et Pauli ecclesiae...* (1700); *Krátký vejťah slávy... kostela vyšehradského apoštolův Petra a Pavla* (1700); *Historia... monasterium s. Georgii in castro Pragensi, s. Spiritus... in antiqua urbe Pragensi...* (1715); *V Praze blaze, kdo má peníze* (1715); *Prodromus gloriae Pragenae* (1723); *Notitia de ecclesia sancti Jacobi apostoli Vetero-Pragae...* (b. d., zvl. otisk z *Prodromu*). ■ EDICE: A. Podlaha: *Hammerschmidtova Historia Pragensis (1691–1733)*, *Věstník KČSN*, tř. fil.-hist., 1891; *Allegoria. Proteus felicitatis et miseriae Čechicae...* (1829, ed. J. Hýbl; ukázka in H. Jireček: *Veselé čtení, Videaň 1860; 1891*, ed. F. Bačkovský). ■

BIBLIOGRAFIE: V. Ruffer: *Poznamenání spisů J. F. H....* (rkp. a tisky), ČČM 1834; J. Kadlec: *Ještě o rukopisech J. F. H. (rkp. H. prací v Putzlacherově*

sbírce), ČSPS 1954; Knihopis č. 2 877–2 881. ■ LITERATURA: F. M. Pelzel, A. Voigt in Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler 2 (1775); V. Ruffer in Historie vyšehradská (1861); J. Jireček: Rukověť 1 (1875); J. Vančura: Nejstarší kronikář klatovský a jeho dílo, ČČM 1913; V. Oliva: Příspěvek k životopisu katolického dějepisce, Sborník Hist. kroužku 1914; V. Miškovský: J. F. Hammer-schmidtova Historie kláštera zderazského, ČNM 1927; J. Kadlec: J. F. H., ČSPS 1953; J. Kutnar in Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví 1 (1973).

mo

František Hampel

* 6. 8. 1901 Týnec nad Labem

† 9. 4. 1977 Praha

Literární historik, editor, prozaik, básník a publicista zabývající se především národním obrozením a kulturním děním Polabí a Berounska.

Otec byl inženýrem Strojnické továrny brí Pernerů v Týnci. Obecnou školu navštěvoval F. H. v rodišti, reálku od 1912 v Kutné Hoře, Praze a Pardubicích. Po maturitě (1919) studoval do 1922 na Vysoké škole obchodní v Praze, kde získal titul komerčního inženýra. Půl roku byl zaměstnán v Čes. průmyslové bance, pak vyučoval na Maděrově soukromé obch. škole; 1926 se oženil. 1924–43 byl profesorem na obch. akademii v Berouně (1925–26 a 1929–37 zde spoluredigoval soc. demokratický časopis Berounský obzor), pak byl zatčen a za odbojovou činnost vězněn, naposledy v Bayreuthu. Po návratu vyučoval na Československé akademii obchodní v Praze, 1953 byl krátce úředníkem min. školství, 1953–70 působil na katedře pedagogiky Vysoké školy ekonomické v Praze (od 1954 jako docent, od 1968 jako profesor). V důchodu žil v Berouně. Procestoval řadu evrop. států, nejvýznamnější byla jeho cesta do SSSR 1935. Od 1940 spolupracoval s Čs. rozhlasem.

V počátečních lyrických básních hledal H. harmonizující východisko z mladických nejistot v přírodě rodného kraje; v prózách s bizarními motivy a exotickým prostředím vystupňoval naopak duševní rozpory až do grotesknosti. Koncem 30. let se H. zájem obrátil k historii, především k 19. stol. a v něm k obrození. O autorech, jimž věnoval literárněhistorické monografie, psal H. i povídky, které shrnul

zvláště v souboru *Z bouřného času* (J. J. Langer, J. K. Tyl, L. Stroupežnický aj.). Z větší části se oba druhy navzájem prolínají: biograficky zaměřené monografie jsou beletrizované a povídky spočívají na rozvinutí doložených dobových fakt a poznatků; v poklidně popisovaných scénkách se váha často přenáší na vedlejší souvislosti a postavy. K maloměstsky sousedskému kolořitu těchto naučných a beletristických prací přispívá i zdůrazněný regionalismus, zaměřený k autorovu působišti Berounsku (viz též hist. povídky od třicetileté války po 2. svět. válku *Mezi berounskými branami*) a hlavně k rodnému východočeskému Polabí. Odtud čerpá také románová kronika o rodu podnikatelů, kteří v druhé pol. 19. stol. ovlivnili život celého kraje, *Pernerové*, založená opět na beletrizaci archivních záznamů a na vyprávění pamětníků. – H. vydal řadu děl beletristů zvláště 19. stol. s komentáři a studiemi, jeho nejznámější dílo editorské, antologie básní a próz *Čas trhnul oponou*, je věnováno roku 1848.

ŠÍFRY: fh, FH, F. H. (hl. v Práci 1946–51). ■ PŘÍSPĚVKY in: Berounský obzor (od 1925); Čs. rozhlas; Čes. dělník (1940); Dar (1948–51); Dělnická osvěta (1942); sb. Druza (1932–33); Kytice; Lid. noviny (od 1929); Lit. noviny (od 1937); Nár. osvobození (od 1934); Nár. práce (od 1939); Nová doba (Plzeň, od 1937); Nový večerník; Panoráma (od 1937); Pestré květy; Podbrdská novoročenka (1937); Práce (od 1946); Právo lidu (a Večerník PL, od 1920); Rozhledy (1936); Studentský časopis (od 1926); Svoboda; Zvon (od 1936); Ženské noviny (od 1932). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Nesplněné touhy (BB 1922); Poslední akt (PP 1922); Labe (BB 1923); Podzimní mlhy (BB 1924); Prokletá studně (PP 1926); Ledová nevěsta (P 1926); Nirvána (P 1926); Živá stopa (PP 1929); Nedotknutelná (R 1930, 1947 s tit. Třetí setkání); Těžká noc (PP 1931); Štěstí na křižovatce (R 1933); Země, jež hořela (Rp 1935, s J. Vladýkou); Rudá a černá (PP 1936); Mezi berounskými branami (PP 1937, rozšíř. vyd. 1958); Dvacetiletá (P 1938); Historie věčná o časech a lidech (P 1939); Poznamenání (PP 1940); Dvoji dobrodružství Karla Gabriela (PP 1941); Růže tetínská (P 1941); Červánky (PP 1942); Pernerové (R 1945); Básníkův ztracený život (monografie o J. J. Langrovi, 1946); Sluneční hodiny (PP 1946); J. K. Tyl, buditelský účastník roku 1848 (1948); Ladislav Stroupežnický, český humorista a dramatik (1950); Z bouřného času (PP 1955, přeprac. vyd. 1966); Dobrodružství Jaroslava Seiferta a jiné vzpomínky na známé i méně známé spisovatele (1969); Krátké manželství humoristovo. O Z. M. Kudějovi (P 1971); Stopami prózy a poezie na Berounsku (1973). – *Ostatní práce*: Památce Antonína Bed-

náře. 1889–1940 (1941); Revoluční činnost národní i sociální pomoci za války v okrese kolínském ve válečných letech 1939–1945 (1945); dále učebnice pro střední a vysoké ekonomické školy a jiné práce z oboru ekonomiky a účetnictví. ■ **REDIGOVAL časopisy:** 14. duben (časopis osvobozených čs. vězňů, Bayreuth 1945, s V. Běhounkem, A. Nehasilem), Dar (1948–51); **knižnici:** Profily (1946–51). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Čas trhnul oponou (rok 1848 v české poezii a próze, 1948); Žeň českého humoru (1949, přepřac. vyd. 1952 s K. Bradáčem); M. Špetová: Anna a její lidé (1950); K. Šípek: U nás v Mokrosouši (výbor povídek, 1957) + Pod Kunětickou horou (výbor povídek, 1961); J. Jahoda: Skřiváncí píseň (výbor povídek, 1959); Z. M. Kuděj: Dobrodružné cestování (výbor povídek, 1959) + Mariánská huť (torzo R, 1964); K. Leger: Podivná příhoda inženýra Vladivoje Vejvody a jiné rozsmárné povídky (výbor, 1959); Vidím zemi širokou (výbor veršů J. Seiferta, F. Branislava, F. Hrubína, 1968); R. R. Hofmeister: Uštváný génius a jiné příběhy (výbor, 1971). ■

LITERATURA: J. V. S. (Sedlák): ref. Poslední akt, Tribuna 23. 7. 1922; ● ref. Prokletá studně: A. N. (Novák), LidN 19. 5. 1926; B. Benešová, Tribuna 4. 4. 1926; P. F. (Fraenkl), RA 2, 1926/27 ●; J. Staněk: ref. Ledová nevěsta + Nirvána, LidN 1. 8. 1927; B. Jedlička: ref. Živá stopa, LidN 21. 12. 1929; J. B. Č. (Čapek): ref. Těžká noc, Čin 3, 1931/32; vz. (V. Zelinka): ref. Štěstí na křižovatce, Zvon 34, 1933/34; M. Majerová: Cesty Sovětským svazem (ref. Země, jež hořela), Čin 1936; K. Sezima: ref. Rudá a černá, Lumír 62, 1935/36, s. 481; ● ref. Mezi berounskými branami: b (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1938, s. 31; Cv. (K. Cvejn), Rozhledy 1938 ●; K. Polák: ref. Poznamenání, KM 1940 + ref. Dvoji dobrodružství Karla Gabriela a Červánky, KM 1942; ● ref. Pernerové: J. Linhart, KM 1946; B. Polan, Svob. noviny 15. 5. 1946; K. Polák, PL 12. 6. 1946 ●; J. Š. Kvapil: ref. Básníkův ztracený život, KM 1947; J. B. Č. (Čapek): ref. Sluneční hodiny, Naše doba 1947; Z. Vavřík: ref. Z bouřného času, HD 1955, s. 224; V. Běhounek: Sloupek jubilejní, Práce 6. 8. 1961 + ref. Dobrodružství Jaroslava Seiferta ..., Práce 6. 1. 1970; an.: ref. Krátké manželství humoristovo, Práce 20. 8. 1971.

ab

František Hamza

* 6. 3. 1868 *Kletečná* u Humpolce

† 4. 6. 1930 *Brno*

Autor lidopisných próz a románové kroniky z Humpolce; lékař, organizátor boje proti dětské tuberkulóze.

Pocházel z rodiny mlynáře. Nižší gymnázium navštěvoval v Pelhřimově (1879–83), vyšší v Německém (Havlíčkově) Brodě (mat. 1887), v Praze vystudoval lékařství (promoce 1897). Stal se městským, později obvodním lékařem v Luži u Chrudimi. Od 1893 se zajímal o dětské lékařství, od 1895 studia doplňoval i četnými cestami po ústavech evropských zemí. 1898 založil v Luži léčebnu pro tuberkulózní děti; 1907 koupil tento ústav Zemský výbor království českého, prohlásil jej za zemský a ustanovil v něm H. ředitelem. 1908 byl H. jmenován císařským radou a stal se odborným přednostou min. zdravotnictví, po 1918 přednostou odboru sociálních chorob. Od 1922 působil na brněnské univerzitě, od 1926 jako řádný profesor sociálního lékařství. Vedle své rozsáhlé aktivity lékařské a publikační (odborné i popularizační) byl H. po celý život činný též organizačně; zprvu pracoval v regionálním, studentském a národopisném hnutí (za studií byl starostou Spolku českých mediků, pak předsedou akademického ústředního výboru Národopisné výstavy), později v četných funkcích obce Luže a kraje.

Zájem o národopisnou činnost, podněcený pražskou Národopisnou výstavou 1895, zaměřil H. k poznávání rodného kraje. Materiál, čerpáný z vyprávění pamětníků, uplatnil v obrazech lidových typů a duševního života humpoleckého Zálesí v dokumentárních prózách (*Zálesí, črty v čas. Zvon*), v dramatu *Duše lidská* i v rozsáhlé románové kronice *Šimon kouzelník*. V ní zachytil, pod zřejmým vlivem Le Bonovy teorie rasy, sociální a národnostní zápas českého živlu v první polovině 19. století na vesnici, v městském prostředí (Německý Brod) i v samotném ideověm centru kraje, v premonstrátském klášteře v Želivě. Obrazem strastiplného, ale plodného života řádového profesora a pozdějšího kněze Šimona, který vyšel z lidu a lidu rodného kraje a jeho duchovnímu povznesení obětoval všechny své síly, překročila H. literární činnost regionální hranice. K postavám ze Zálesí se H. vrátil knihou *Želivské romance*, v níž literárně zpracoval materiál své první, národopisně zaměřené knihy. H. dramatické práce postrádaly dramatické napětí, hrány byly jen na ochotnických jevištích.

PŘÍSPĚVKY in: Nár. listy; Učitelské noviny; Zvon (1903–09 črty ze Zálesí); odborné čas. lékařské. ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* Zálesí (PP 1902); Šimon kouzelník latinských škol německobrodských (R b. d., 1920, od 2. vyd. 1923 s tit. Šimon kouzelník); Želivské

romance (PP 1926). — *Ostatní práce*: K dějinám českých mediků (1895); Boj naší doby proti tuberkulóze (1908); K boji proti dětské tuberkulóze (1917); Úvahy o sociální péči zdravotní (1921); O tuberkulóze věku dětského (1923); Sociální práce zdravotná (Praha, Bratislava, 1926). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Starosta (1890); Duše lidská (1905). ■

LITERATURA: ● ref. Zálesí: A. Pražák, Čes. revue 5, 1901/02, s. 744; an., NL 5. 1. 1902 ●; ● ref. Duše lidská: -ap-, Rozhledy 15, 1904/05, s. 861; -π- (J. Vrchlický), Máj 3, 1904/05, s. 503 ●; ● ref. Šimon kouzelník: J. Folprecht, Čes. revue 13, 1919/20, s. 392; O. Sch. (Schäfer), Zlatá Praha 37, 1919/20, s. 243; -btk- (V. Brtník), Zvon 20, 1919/20, s. 433; A. Novák, Venkov 1. 6. 1920; O. Šimek, LidN 3. 8. 1920; J. Vrba, Pramen 1920, s. 230 ●; ● ref. Želivské romance: B. Jedlička, LidN 29. 12. 1927; K. H. (Hikl), Naše doba 34, 1926/27, s. 249; vz. (V. Zelinka), Zvon 27, 1926/27, s. 194 ●; ● k šedesátinám: A. Zelenka, Venkov 8. 3. 1928; L. R., Lit. rozhledy 12, 1927/28, s. 236; drb. (J. Borecký), Zvon 28, 1927/28, s. 364 ●; ● nekrology: an., Lit. rozhledy 14, 1929/30, s. 284; A. Grund, RA 5, 1929/30, s. 471; -och- (F. S. Procházka), Zvon 30, 1929/30, s. 575; A. N. (Novák), LidN 5. 6. 1930; amp. (A. M. Piša), PL 6. 6. 1930 ●; A. Pražák: Univ. prof. MUDr. F. H., alm. 200 let gymnázia v Německém Brodě (1935); J. Tichá: Vztahy F. H. k Humpolci, Zálesí 23, 1946/47, s. 84; F. M. Bartoš in Kniha a zápasy (1948); J. Holubář in F. H.: Šimon kouzelník (1955) + in F. H.: Želivské romance (1957); S. Pohl: H., zakladatel komplexní terapie dětské tuberkulózy, Rozhledy v TBC 1958, s. 386; J. Brdlík: F. H., Čs. pediatrie 1958, s. 265.

dh

Karel Handzel

* 24. 10. 1885 Ostrava

† 11. 4. 1948 Praha

Autor povídek a črt z ostravského prostředí, sběratel slezského a hornického lidového podání, překladatel ze slovanských literatur, novinář.

Psal se též Karel Rafael (R.) H. – Otec, pocházející od polské Věličky, byl strojníkem na ostravské šachtě, matka pocházela ze Šumbaru; H. byl nejstarším ze sedmi dětí. 1898–1906 studoval na matičním gymnáziu v Ostravě, potom češtinu a němčinu na filoz. fakultě UK v Praze; studia nedokončil a věnoval se žurnalistice a původní i překladatelské literární práci. 1912 podnikl cestu do Mnichova a Drážďan, 1914 působil několik měsíců v redakci Studentské revue. Celou válku prožil jako voják, nejdí-

ve v Těšíně a Zábřehu, od dubna 1915 na haličské frontě, kde byl raněn; 1915 byl jako politiky podezřelý zatčen, 1916 odsouzen, degradován a znovu poslán na frontu, zprvu na haličskou, 1917 na italskou. Po 1918 se stal tajemníkem nár. výboru v Ostravě a zároveň spolupracovníkem týdeníku Velká Ostrava a soc. dem. listu Duch času. 1919–23 působil v Praze jako tajemník výboru spolku Národní divadlo moravskoslezské a podílel se na činnosti umělecké obce Koliba; 1923–26 byl jejím jednatelem, 1921 redaktorem jejího měsíčníku Kněhyně. Na počátku 20. let se oženil, ale manželství brzy ztroskotalo. Od 1923 působil jako redaktor vládního listu Československá republika (od 1932 s tit. Pražské noviny), kam psal soudničky, fejetony a sloupky. Od sklonku 1938 pracoval v ČTK, od 1947 v tiskovém oddělení min. informací.

Literární činnost zahájil H. za pražských studií povídkami, črtami, překlady a novinovými články. Těžiště jeho beletrie leží v povídkách z ostravského a hornického prostředí (*Světélka v přitími, Klímek, Chachaři*). H. literární vývoj ovlivnil zejména svérázný myslitel F. Tučný, jeden ze zakladatelů umělecké obce Koliba, jejíž členové (F. Horečka, B. Mathesius, F. Wollman, B. Bartoš, F. Duša, J. Baruch, E. a F. Hlavicové aj.) hlásali proti západní kulturní orientaci romantický příklon k slovanskému Východu, k domnělým tradicím Velké Moravy, ke kolektivismu a k lidovému umění i lidové filozofii. H. působil v tomto sdružení aktivně až do poloviny 20. let a ideje Koliby se u něho promítly hlavně v umělé pohádce z hornického prostředí (*Klímek* a v povídkách o ztroskotancích a tuláčích ostravských ulic *Chachaři*, v nichž vytvořil postavy blízké hrdinům díla J. Uhra, J. K. Šlejhara, K. Hamsuna a M. Gorkého. H. také, podnícen studiem u J. Polívky, intenzívně sbíral, literárně stylizoval a vydával lidové pohádky, pověsti, humorky, přísloví, říkadla atd. ze svého rodiště a stal se jedním z prvních sběratelů českého hornického folklóru. Do doby před první svět. válkou spadá i H. pilná překladatelská činnost, hlavně z polštiny (B. Prus, W. S. Reymont, J. I. Kraszewski aj.), ale i z ukrajinštiny, běloruštiny, slovinštiny a bulharštiny. Od sklonku 20. let převládla v jeho literární činnosti natrvalo každodenní žurnalistika (jedinou výjimkou byla 1933 nová verze „filmového románu“ *Ondruš a Heda* s triviálním milostným námětem a happy endem).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Hakar (Květy, Rudé květy, obojí 1910), Rudyn Mokroš (Rudé květy, Světozor, obojí 1911, podle matčina dívčího jména); -dze-, krh-, -nd- (Čs. republika, Pražské noviny). ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Besedy Času (1911–14); Besedy lidu (1912–13); Cesta (1919); Čas (přil. Hlídka Času, 1911–12); Čes. politika; Čes. slovo; Českosl. republika (1923–32); Čes. lid (1910–11, 1931); Čes. svět (1913–18); alm. Čin a slovo (1914); Dělnický kalendář Českoslovan-ské strany sociálně demokratické v Rakousku; Duch času (Ostrava, od 1919; 1922 R Ondruš a Heda); Kněhyně (1921); Kolo (Brno, 1937); Kopřivy (1919); Květy (1910); Lid. noviny (1914); Moravskoslezská revue (Ostrava 1911–12); Moravskoslezský deník (přil. Moravskoslezské besedy, Ostrava, 1919–20); Moravsko-slezský sborník (přil. Naše země, Ostrava, 1919–20); Nár. listy; Nár. obzor (přil. Besedy Nár. obzoru, 1911–13); Niva (Brno, 1925); Nové směry (1919–20); Novina (1912); Ostravský deník (1914); Osvěta (1912–13); Právo lidu (1912–25); Pražské no-viny (1932–38; 1933–34 přeprac. R Ondruš a Heda); Přerod (1919); Rudé květy (1911–20); Samostatnost (1912–13); Slezan (Opava); kal. Stráž vlasti (1921); Studentská revue (1914); Světozor (1911–12); Těšín-ský kalendář na rok 1923, 1935; Tribuna (1923); Vel-ká Ostrava; Venkov; Zlatá Praha (1913–15); Ženský obzor (1911); – posmrtně: Radostná země (Opava, 1951 Havirske bojky, ed. A. Závodský; 1954 Bezdyna-ka, ed. A. Závodský). ■ **KNIŽNĚ. Beletrie:** Světélka v přitímí (PP 1913); Ovara z vojny (PP 1919); Havirske bojky (PP 1919); Halabačky pro smišky (PP 1919); Klimek (pohádka, 1920); Chachaři (PP 1922). – *Pře-klady:* A. Walewski: Divadlo a jeho oběti (1910); A. Dygasiński: Vlk, psi a lidé (1911); M. J. Jackiv: Hořčičné zrno (1911) + Šikmá věž (1912, in 1 000 nejkrásnějších novel, sv. 14; dále in 1 000...) + Na službě (1914); A. Kallas: Ona a oni (1912); B. Prus: Kolovrátek (1912) + Legenda z dávného Egypta (1912, in 1 000..., sv. 29) + Odkaz srdce (1913); W. S. Reymont: Soud (1912, in 1 000..., sv. 35); Ukra-jinské povídky (výbor, 1913); I. Franko: Polujka (1914, in 1 000..., sv. 69); Š. Ragana: Toník (1914, in 1 000..., sv. 41); J. I. Kraszewski: Psovod (1914, in 1 000..., sv. 45); G. Zapolska: Staška (1914, in 1 000..., sv. 71). ■ **REDIGOVAL časopisy:** Student-ská revue (1914), Kněhyně (1921). ■

LITERATURA: A. Závodský: K. H., spisovatel • Ostravska (1954). ■ F. Tučný in K. H.: Světélka v přitímí (1913); ● ref. Světélka v přitímí: K. Hikl, Přehled 11, 1912/13, s. 605; G. W. (Winter), PL 18. 5. 1913; J. Vodák, Čas 1. 6. 1913; F. V. Vykoukal, Osvěta 1913, s. 543; O. Šimek, Čes. kultura 2, 1913/14, s. 125 ●; J. V. Burian: K diskusi o překládání z cizích jazyků (M. J. Jackiv: Hořčičné zrno), Čas (přil. Hlídka Času) 1. 7. 1911 (odpověď K. H. tamtéž 15. 7. 1911); J. Beč-ka: ref. překl. Odkaz srdce, ČMF 4, 1914/15, s. 467; Š. Jež: ref. Klimek, Cesta 2, 1919/20, s. 810; ● nekro-

logy: an., Svob. noviny 13. 4. 1948; oz, NO 13. 4. 1948; bs (B. Slavík), LD 14. 4. 1948 ●; V. Martínek: K. H., Slsb 1948 → Živné zdroje (1972).

os

Viktor Hánek

* 24. 2. 1891 Žižkov (Praha-Ž.)

† 24. 9. 1954 Terezín

Novinář, básník a prozaik, též literární kritik.

Po maturitě na žižkovské reálce (1911) studoval na Českém vysokém učení technickém v Praze. 1915 narukoval, 1917 byl odvelen na italskou frontu. Po válce se stal asistentem na vyšší průmyslové škole elektrotechnické v Praze, už 1919 však zakotvil v Českomoravských podnicích tiskařských a vydavatelských (později Novina) jako redaktor Cepu (1919–34), Lidového deníku, Zemědělských družstevních listů, Večera a Venkova (od 1934). V březnu 1947 byl odsouzen mimořádným lidovým soudem v Praze pro kolaboraci, z vězení propuštěn 1954.

H. básnické počátky stály pod vlivem J. Vrchlického (po stránce formální) a J. Zeyera (po stránce látkové). V duchu Zeyerových „ob-novených obrazů“ těžil H. z legend a mýtů různých národů (*Biblické fresky*). Rozsáhlá prozaická produkce, tvořená romány a povíd-kami, čerpala svou tematiku milostnou a mravní (vztah k půdě, vztah rodičů a dětí) povětši-nou z venkova.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Artur Nesý, Eries Kra-nich, Ervin Choták, Jan Mašek, Jarmil Hilar, Jaroslav Tůma, Jiří Rovenský, Miloš Olen, Ralf Gut, Viviana Helmichová; Or, -vh-, V. Trs. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Besedy lidu (od 1916); Cep; Čes. svět (od 1916); Květy; Lid. noviny (od 1921); Lumír; Máj (od 1912); Nár. listy; Nár. obzor (od 1912); Nár. politika; Osvěta (od 1911); Rozkvět; Světozor (od 1915); Topičův sborník (1921); Večer; Venkov (od 1924); Vzlet (1918); Zlatá Praha (od 1912); Zvon (1911). ■ **KNIŽNĚ. Beletrie:** Usmíření (BB 1911, výt. nezjišť.); Ohně pod sněhem (BB 1913); Vlasy rozkoše (PP 1916); Víry, které strho-valy (PP 1916); Přeludy věčně krásné (P b. d., 1917); Madonin stesk (P 1919); Rozvátá kouzla (PP 1919); Obláčky mládí (PP 1920); Lavina (P 1920); Zpovědnice (R 1921); Jasmíny pod balkónem (R 1921); Lucy, koketka malá (P pro ml., 1923); Mlčení (R 1924); Hra vln (R 1925); Zaprodané lány (R 1925); Do lesů napadl sníh (R 1926); Růžové jitro (R 1926); Unikají-cí chvíle (BB 1926); Nedostavěná hnízda (PP 1927);

Nepomstěné viny (R 1927); Živé rány (R 1927); Ptáci na odletu (R 1929); Stisky rukou (BB 1930); Za hory, za řeky (R 1930); Biblické fresky (BB 1932); Popelnice (R 1932); Uchvatitel (R 1932); Zapomenutí (R 1933); U zavřených dveří (R 1934); Vitr z našich polí (BB 1934); Království boží (R 1935); Stín na domě (R 1936); Kořist dravců (R 1937); Uhrančivé oči (R 1938); Hadí jazyky (R 1938); Zvony na jitřní (R 1939); Dědictví (R 1940); Požehnaná léta (R 1941); Srdce Garénů (R 1941); Suchý rok (R 1941); V zahradě Petrarkově (BB 1941); Běh světa (BB 1941); Jednoho dne (R 1944); Těžký kříž (BB 1946); Jezera pod ledovci (BB 1946). – *Souborné vydání*: Knihy V. H. (nakl. A. Neubert 1921–41, 28 sv.); Souborné básnické spisy. Lyrika (nakl. FMNA, 1941, 1 sv.). ■

LITERATURA: sb. V. H., básník víry a lásky (1941). ■ J. Staněk: ref. Zpovědnice, Niva 1921, s. 80; -btk- (V. Brtník): ref. Jasmíny pod balkónem, Zvon 22, 1921/22, s. 586 + ref. Lucy, koketka malá, Zvon 23, 1922/23, s. 251 + ref. Mlčení, Hra vln, Zvon 25, 1924/25, s. 222 + ref. Do lesů napadl sníh, Venkov 15. 10. 1925 + ref. Zaprodané lány, Venkov 28. 1. 1926 + ref. Unikající chvíle, Venkov 25. 7. 1926 + ref. Růžové jitro, Venkov 24. 8. 1926; drb. (J. Borecký): ref. Nedostavěná hnízda, Zvon 27, 1926/27, s. 334 + ref. Nepomstěné viny, Zvon 28, 1927/28, s. 613 + ref. Ptáci na odletu, Zvon 29, 1928/29, s. 182; V. Brtník: ref. Za hory, za řeky, Venkov 14. 11. 1930; K. Sezima: ref. Popelnice, Lumír 58, 1931/32, s. 519; drb. (J. Borecký): ref. Uchvatitel, Zvon 32, 1931/32, s. 714; V. H. (Z. Kalista): ref. Biblické fresky, Lumír 59, 1932/33, s. 565; Sk. (F. Skácelík): ref. Zapomenutí, Samostatnost 30. 3. 1933; Hc. (M. Hudec): ref. U zavřených dveří, Samostatnost 29. 3. 1934; V. K. (Knapp): ref. Vitr z našich polí, LitN 7, 1934/35, č. 8; M. Hc (Hudec): ref. Království boží, Samostatnost 17. 1. 1935; drb. (J. Borecký): ref. Zvony na jitřní, Hadí jazyky, Zvon 40, 1939/40, s. 559, 669; B. Slavík: ref. Zvony na jitřní, LidN 8. 4. 1940; ● k padesátinám: Kp. (J. Knap), Venkov 23. 2. 1941; -btk- (V. Brtník), Zvon 41, 1940/41, s. 392 ●; B. P. (Polan): Spravedlnost pro každého (o sb. V. H., básník víry a lásky), KM 1941, s. 140.

dv

Jan Miloslav Hanel

* 23. 12. 1808 *Křesetice* u Kutné Hory

† 3. 5. 1883 *Třebíč*

Prozaik a překladatel literatury pro mládež.

Vl. jm. Haněl. Studoval na vyšším gymnáziu v Jičíně (spolužák J. S. Tomíček). Prázdniny trávil v Hořicích u strýce děkana, který měl bohatou knihovnu a probouzel v synovci nár.

smýšlení. V Praze vystudoval H. po tzv. filozofii medicínu. Po promoci (1835) nastoupil místo měst. lékaře v Třebíči a zastával je až do smrti. V tehdy převážně něm. městě rozvinul osvětovou a polit. činnost: založil veřejnou knihovnu, kde pořádal přednášky, a čtenářský spolek Beseda (1850–53, činnost obnovena 1861), stal se zakládajícím a později aktivním členem výboru Moravské nár. jednoty, později Matice moravské a 1871 byl zvolen poslancem do zemského mor. sněmu. Z jeho čtyř synů byli literárně činní: Miloslav (nar. 1842) redigoval čas. Pokrok v rolnictví a překládal odbornou zeměd. literaturu, JUDr. Jaromír (1847–1910) redigoval čas. Právník a stal se profesorem německého práva a rakouských právních dějin na čes. univerzitě v Praze, Ladislav (1850–1925) založil a vedl školu pro umělecké zámečnictví v Hradci Králové, a publikoval studie o uměleckých řemeslech.

H. se věnoval literatuře jen okrajově. Pod pseudonymem otiskl v kalendáři Moravan 1863 rozsáhlou sentimentální povídku z rakousko-italské války r. 1859 *Dobrovolník*, prodchnutou rakouským vlastenectvím. Mezi jeho překlady prózy pro mládež je dobově populární dílo francouzského pedagoga a beletristy J. N. Bouillyho *Povídky pro moji dceru* (orig. 1809).

PSEUDONYM, ŠIFRY: Jan Třebický (kal. Moravan 1863); dr. H., J. H., H., H-1. ■ PŘÍSPĚVKY in: Koleda (1881); kal. Koleda (1851); Květy (1835); kal. Moravan (1863); Mor. noviny (1849–50); Světozor (1834). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: J. N. Bouilly: *Povídky pro moji dceru* 1, 2 (1854); *Osmero povídek pro útlejší mládež* (1867). – *Ostatní práce*: *Požár v městě Třebíči* dne 25. května 1847 (b. d., 1847). ■

LITERATURA: an. (F. A. Urbánek): nekrolog, Urbánkův Věstník bibliografický 1883, s. 162; an.: MUDr. J. M. H. (životopis, k odhalení pamětní desky v Třebíči), Zlatá Praha 1895, č. 38; M. Hýsek in *Literární Morava v letech 1849–85* (1911).

is

Václav Hanka

* 10. 6. 1791 *Hoříněves* u Hradce Králové

† 12. 1. 1861 *Praha*

Básník, překladatel, jazykovědec, literární historik a editor. Do vývoje obrozené poezie podstatně zasáhl příklonem k lidové písni, zasloužil se o poznání staré české literatury jako autor mnoha edicí a bibliograf. Mezinárodní věhlas si získal údajným objevením

Rukopisu královédvorského; zřejmě se podílel na vytvoření tohoto padělků i jiných rukopisných mystifikací.

Pocházel z dobře situované rodiny, otec měl hospodářství a hostinec. Oba rodiče byli zpěváci lidových písní (dochovaly se otcovy objemné zápisy). Od rakouských Slovanů procházejících H. rodištěm (vojáci, kočovní obchodníci) se učil slovanským jazykům (později všechny aktivně ovládal). Studoval 1804–09 na gymnáziu v Hradci Král., od 1809 v Praze nejprve tzv. filozofii, později práva. Dostal se do společnosti mladé vlastenecké inteligence (J. Havelka, V. Hýbl, F. Klicpera, A. Neumann, J. N. Štěpánek, A. Vich aj.), zvláště se spřátelil s J. Lindou a V. A. Svobodou; patřil mezi iniciátory soukromé „společnosti literatury české“ a recitačních odpolední české poezie, která se 1812 konala v Klementinu. Účastnil se od 1813 soukromých slavistických přednášek J. Dobrovského (jeho nejoblíbenější žák), tehdy také došlo k první zjevné roztržce mezi H. a J. Nejedlým. Od konce 1813 do konce 1814 studoval práva ve Vídni, sblížil se s J. N. Hromádkem, pomáhal mu při redakci Prvotin pěkných umění a byl jejich častým přispěvatelem. Prostřednictvím B. Kopitara pronikl do německé romantické literatury, zejména se však seznamoval s kulturou slovanského jihu a orientoval se k lidové slovesnosti (v Prvotinách 22. 8. 1814 H. nepodepsaný článek o významu folklórní tvorby a výzva ke sbírání českých písní). Po návratu do Prahy zaujal mezi mladými vlastenci čelné postavení (oceňován též jako básník), 1816 z vlastní iniciativy přednášel na univerzitě češtinu (1817 zakázáno). Jeho tvůrčí zájmy se od 1817–18 přiklonily hlavně k filologii. Návrhem z 1817 na zavedení účelnějšího, tzv. analogického pravopisu češtiny (vycházejícího z teoretických závěrů Dobrovského a majícího pak praktickou oporu v J. Jungmannovi) podnítil velké a vleklé pravopisné spory (v čele zastánců starého pravopisu byl J. Nejedlý). Jako objevitel domněle staročeské památky, Rukopisu královédvorského (1817), získal si značnou proslulost ve slovanském světě; H. byl nejspíše hlavním organizátorem rukopisové mystifikace, snad provedl i staročeskou textaci RK (a RZ z 1818) a byl možná autorem lyrických básní RK. Od 1819 byl zaměstnán v Muzeu při sepisování sbírek, od 1821 byl prozatímním, od 1823 do konce života řádným bibliotékářem; od 1842 byl v Muzeu též

archivářem, kustodem numismatické sbírky a (s výjimkou 1826–31) sbírek historických. Zasloužil se o rozhojnění bohemikálních fondů knihovny a vybudoval její slovanské oddělení (proti vůli muzejní správy); falzátorsky zasahoval do četných starých rukopisů (české glosy v slovníku Mater verborum, meziřádkový překlad Evangelia sv. Jana a dvou žalmů v Glosovaném žaltáři atd.), aby tímto způsobem opatroval doklady o stáří české kultury. 1822 se oženil, manželství bylo bezdětné. H. pokusy získat výhodnější knihovnické místo (Olomouc, Lvov, Vídeň) neuspěly, nerealizovala se ani (snad pro konečnou nevůli H.) nabídka z ruské strany (1830 oficiální), aby H., P. J. Šafařík a F. L. Čelakovský přišli do Ruska s hodností univerzitních profesorů založit a vést všeslovanskou knihovnu. V Lužickém semináři v Praze zastupoval H. občasné Dobrovského, po jeho smrti (1829) tam učil. 1835 se bezvýsledně ucházel o profesuru na pražské univerzitě, od sklonku 1848 do konce života tam přednášel jako soukromý docent, nejprve staroslověnštinu, později též ruskou, polskou a českou literaturu a jazyk; profesorem (žádost 1849) se nestal. 1848 se podílel na přípravách Slovanského sjezdu v Praze, byl činný ve spolku Lípy slovanské (1849 starosta). 1857 mu mladí spisovatelé věnovali rukopisný Sborník ke čtyřicetileté památce odкрыtí Rukopisu královédvorského (příspěvky: J. Neruda, E. B. Kaizl, F. Schulz, G. Pfeleger Moravský, V. Lešetický, J. Kolář, J. V. Frič, V. Hálek, B. Janda Cidlinský, J. Barák). 1859 byl předáky českého hnutí přinucen žalovat D. Kuha, redaktora pražského časopisu Tagesbote aus Böhmen, pro anonymní článek, který označil RK za falzum a H. za jeho původce; spor H. vyhrál, ale Kuhovi umožnil nově vydaný zákon nenastoupit trest. Ve své době měl H. u nás nejrozsáhlejší korespondenční i osobní styky se slovanským zahraničím, kde byl považován za hlavu české slavistiky; ideu slovanské vzájemnosti realizoval hlavně praktickým prostředkováním (věcné informace, výměna knih, publikování zpráv z korespondence v ČČM, péče o hosty v Praze). V Rusku se orientoval na slavjanofily a na vysokou carskou byrokracii; byly mu uděleny ruské i jiné řády a vyznamenání, byl členem řady vědeckých institucí. Domácí současníci mu vytýkali ješitnost a sklon k záulisním machinacím a intrikování. Byl pohřben na Vyšehradě, náhrobní pomník odhalen 1863.

Básnické počátky H. vycházejí z puchmajerovské poetiky a mají široký rozsah žánrový: anakreontika (mezi přáteli nazýván český Anakreón), idylka, sentimentální selanky, popisné básně (*Sedlácká svatba*), didaktické a příležitostné skladby, bajky, epigramy, satiry, humorné básně (dostí početné), epika baladického rázu (rkp. zlomek eposu *Žižkiáda*). Příklon k lidové písni (zvl. u selankových, milostných a přírodních skladeb) je zpočátku spontánní, od vídeňského pobytu se stává záměrným a H. patří mezi první, kdo pro konstituující se systém novodobé české poezie vyhledávali oporu v lidové písni. Soustředil se přitom hlavně na milostnou lyriku (H. poezie dobově oceňována pro „jímavý cit“) a z lidových písní přejímal i celé verše, jež doplňoval vlastním textem nebo motivicky rozváděl; takto si počínal v ojedinělých případech i s kramářskou písní (*Vyprovázení*; doslovně převzato několik strof). Studium slovanské lidové poezie se pak projevuje počínaje 1816–17 v H. lyrice uplatňováním příznaků prvků její poetiky (např. apostrofa, paralela přírodního a lidského) i ohlasovými skladbami (někdy označovanými např. „dle ruského“, jindy co do původu nevyznačenými). Jsou rovněž zpracovány metodou montáže: věrněji nebo volněji přeložené verše (event. z několika básní) jsou spojovány s verši parafrázujícími nebo nově v daném stylu komponovanými. Čtené básně psané v duchu a formě ruských milostných písní jsou obsaženy ve sbírce *Písně* z 1819, která představuje vrchol H. básnické tvorby a vedle milostných obsahuje skladby příležitostné, oslavné, romance (*Břetislav*), ohlasy srbských písní a dva překlady z F. Schillera. V pozdějších obměňovaných a doplňovaných vydáních této sbírky se jako žánrové novum objevuje reflexivní lyrika a básnické podobizny významných osobností českých dějin (Břetislav I., Přemysl Otakar II., Jan Hus, Jan Žižka aj.). Ze zamýšlené opery *Božena* se dochovaly jen písně. Písně skladby H. byly často zhudebňovány, některé zlidověly (*Vystavím si skrovnou chaloupku*; *Moravo, Moravo* aj.). Do vývojového procesu H. poezie (česká podoba srbského desitlabičného a osmislabičného verše) přímo patří překlady Prostonárodní srbská múza... Její předlohy jsou převážně vybrány z druhé sbírky V. S. Karadžice (Narodna srbska pesnarica, 1815), obsahuje vedle legendy a dvou junáckých písní písně milostné a obřadní a je doplněna dvěma písněmi ruskými z moskevského Pěsen-

niku (1810). V jejím doslovu ohlášený záměr vydat sbírku písní všech slovanských národů H. neuskutečnil, knižně vydal s titulem Igor Svatoslavič... překlad staroruského eposu Slovo o pluku Igorově a polské Krakoviáky. Umělou poezii překládal (vesměs čas.) z polštiny (A. Mickiewicz, A. E. Odyniec, A. Rościszewski), z ruštiny (P. A. Vjazemskij), němčiny (K. E. Ebert, výňatky z epické básně Vlasta; knižně S. Gessner: Idyly); prózou přeložil dvě epizody ze sanskrtského eposu Rámájánam (Krok 1831). Uvěřejňoval (čas.) i překlady věcné a krásné prózy (F. V. Bulgarin, N. Ivanišev, N. M. Karamzin, M. P. Pogodin, Ch. F. Rühls, H. Zschokke, V. A. Žukovskij). – Jako filolog (bohemista a slavista) vycházel H. z názorů Dobrovského, nikoli však jako pokračovatel, nýbrž nejčastěji jako popularizátor. Po smrti Dobrovského znovu vydal se svými doplňky a úpravami několik jeho knižních prací; adaptovaným překladem mluvnice Dobrovského je H. *Mluvnice čili soustava českého jazyka*..., Dobrovského soustavu uplatňují i H. polská a ruská mluvnice. Slibovanou stručnější verzi Dobrovského Institutiones... H. neuskutečnil, jeho původní spisek *Počátky posvátného jazyka slovanského* je dílem odborně bezcenným, málo spolehlivě je vydání bohemikálního lexikografického díla Sbírká nejdávnějších slovníků latinsko-českých, které obsahuje též vysvětlivkový slovník česko-latinský. Nejrozsáhlejší je H. činnost editorská. Po edicích osvícenské etapy, které se zabývaly ponejvíce knižními díly, hlavně zpřístupňuje (leckdy poprvé) díla rukopisně dochovaná; nepřesnosti H. čtení a přepisu rukopisů i svévolné zásahy do nich překračují dobovou ediční praxi. Od 1817 H. vydával (zčásti z materiálu poskytnutých mu k tomu Dobrovským) sbírku Starobylá skládanie, určenou edicím staročeské poezie, a v jejích šesti svazcích otiskl Legendu o sv. Prokopu, Desatero, Zdravas, Alana, O smrtedlnosti, O bohatci, veršované skladby Rukopisu hradeckého, Alexandreidu z Rukopisu svatovítského, Pláč Marie Magdalény, Sedmero zastavení Panny Marie, Podkoního a žáka, Tristrama, Mastičkáře, Májový sen, Tkadlečka aj. Vedle dalších knižních publikací (např. Dalimilova kronika, Husova Dcerka, Všehrdovy Knihy devatery, J. Strejce Žalmy, J. Volného Veselé písně) vydal množství edic časopisecky (hlavně v ČČM) a ve sbornících Rozbor staročeské literatury. V těchto publikacích vyšly i jeho záslužné bibliografické soupisy

(např. *Přehled pramenů právních v Čechách, České prvotisky*), které těžily z H. rozsáhlých věcných znalostí a ze schopností heuristických.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Hořeňovský, Václav Václavíček Hanka, Václav Hanka Hořeňovský, Václav Hoříněvský, Věnceslav; H., -n-, -nk-, V. H. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Abhandlungen der K. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften* (1837–61); *Almanach aneb Novoročenka* (1824); *Boleslavan* (Ml. Boleslav 1860); *Časopis pro katol. duchovenstvo* (1828–39); ČČM (1827–60; edice a bibliografie: 1827 Srovnání dvou nejstarších přeložení Žalmu 109; 1828 Druhý nevydáný zlomek Alexandra českého; 1829 Dvě staré písně. Studiosus, Laicus + Přísloví česká M. Červenky + Tři zlomky epických básní z poč. 14. věku + Zlomek Evangelii sv. Jana; 1830 Petrohradská Legenda o sv. Václavu; 1832 Svár vody s vinem; 1834 Krátký spis o porážce a zajetí Maxmiliána... krále polského... + Nejstarší rukopis Kroniky trojanské; 1840 Ctnost + Legenda o deseti tisících rytířích; 1814 Životové slovanských učitelův Kyrilla i Methodia; 1843 Zlomek z Chronografa; 1844 O Janu Žižkovi + Poselství moskevské, 1595; 1848 Bibliografická zpráva o vydáník Ezopových Bajek; 1849 Libušino proctví; 1852 České prvotisky, bibliografie; 1853 Nejstarší posud známé hexametry české v cisiojanu 13. věku...; 1854 Hradecký zlomek staroslovanských nedělních evangelii; 1855 a 1859 Hádky duše s tělem; 1858 Bydžovští ševci; 1860 Práva rychnovských soukeníků 1378); Čechoslav (red. V. R. Kramerus, 1822); Čechoslav (red. J. Franta, J. J. Langer, J. S. Tomiček, 1831); Čes. včela (1835, 1841); Českobratrský věstník (1850); Český zpěvníček (1855); Dobroslav (1820); Dobrozvěst (1819); alm. Festalbum zum 27. Februar 1856... (1856); alm. Hlasy věrných Čechů k Jejich cis. král. Milostem Ferdinandovi I. a Marii Anně... (1835); alm. Hlasy vlastenců... na památku čtyřicetiletého slavného panování... Františka I. (1832); alm. Hlasy vlastenců při radostném uvítání Jejich cis. král. Majestátů... Ferdinanda I. a Marie Anny... (1835); Hronka (Bystrica, 1837); Jindy a nyní (1833); Krok (1821, 1831); alm. Ku příchodu Jejich cis. král. Majestátností Františka a Karolíny do měst pražských... (1833); Květy české, pokr. Květy (1834–1847); alm. Kytice (1859); alm. Kytka... na r. 1837 (1837); Lumír (1852–59); *Monatschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums* (1829); *Nár. noviny* (1849); alm. Nové básně (1814); *Noviny Lípy slovanské* (1849); *Památky archeologické a mistopisné* (1854–61); alm. Perly české (1855); alm. Pomněnky (1842); *Pražské noviny* (1817, 1852); *Pražský večerní list* (1850); *Prvotiny pěkných umění* (Videň, 1813–17); sb. *Rozbor staročeské literatury* 1, 2 (1842, 1845; 1842 *Přehled pramenů právních v Čechách + Výpisky Remešského a Ostromířského evangelium + Český cisiojanus*; 1845 *Jakob Paleologus i památník Matouši Kolínu z Chotěřiny + Smrti tanec + Komedie česká o bohatci a Lazarovi + Zrcadlo moudrosti sv. Crhy*

+ Čtenie zimního času + Tři náboženské traktáty z 15. stol.); *Rozličnosti Pražských novin* (1833); *Rozmanitosti* (1818, řada J); *Sitzungsberichte der K. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften* (1859–60); Škola a život (přil. Štěpnice, 1855–56); Včela (1850); Věnc ze zpěvů vlastenských (1835); *Vlastenský zvěstovatel* (1820, 1822); *Vlastenské noviny* (1815, 1820); – posmrtně: Lumír (1862); *Světobzor* (1871, s. 327). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Zpěv k svátku Jana Nejedlého... obětován od horlivých vlastenců a posluchačů literatury české (B 1811, an.); Píseň ke cti Jeho Milosti Františka I.... (B, Videň 1814, an.); Dvanáctero písní 1, 2 (BB 1815, 1816; další pozměňovaná a dopln. vyd. s tit. Písně 1819, 1831, 1841, 1851); Vděčnost obyvatelů král. kraj. a věnn. města Králové Hradce učeným Čechům (B 1817, an.); K slavnosti jmenin... Václava Leopolda, arcibiskupa pražského... Obětováno... od Josefy vdovy Vetterlové z Wildenbrunnu (B 1819, podp. H.; s obdobným tit. a s jiným básn. textem opět 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1828, 1829); K slavnosti jmenin F. Köllnera... (B 1824, výt. nezjišť.); Nejasnějším Františkovi a Karolíně při vstupu do Vlastenské muzeum dne 10. června 1824 (B 1824, an.); K veleslavnému sňatku... Rudolfa knížete Kinského... s... Wilhelminou hraběnkou z Colloredo-Mansfeld (B 1825); Píseň k dosednutí na arcibiskupskou stolicí pražskou... Aloysia Josefa Krakovského, hraběte z Kolovrat... (B 1831); Jeho cis. Milosti Ferdinandovi králi českému. K slavnostem příjezdu, vítání, slibu věrnosti a korunování na Království české (B 1836); Píseň národní gardy (B 1848, an.); Úcta vysoce urozenému panu... Lvovi hraběti z Thun-Hohensteina... (B 1848); Vynálezům písma a tisku (B b. d., 1. pol. 19. stol.); – posmrtně: Píseň pro mládence, který táhne od své panny do boje. O krásné Mince (B b. d., 2. pol. 19. stol., an.). – *Překlady*: Prostonárodní srbská múza, do Čech převezená, částka první (1817); S. Gessner: *Idylly* (1819); Igor Svatoslavič (Slovo o pluku Igorově). Věrně v pův. jazyku, s připojením čes. a něm. přeložení (1821, podp. V. H.); Krakoviáky aneb Písně národní polské s připojeným původním textem (1835, podp. V. H.); F. Francesconi: K návratu Jich Veličenstev... Ferdinanda I. i Marie Anny ze zákupského letohradu... (1852) + Městu Praze po požáru 20. února 1855... (1855). – *Práce filologické a historické*: Kراتičké vypsání Rusie a jejího vojska (1815, podp. -nk-); *Pravopis český podle základu Dobrovského* (1817, opr. vyd. 1821 a 1833); Palkovičova recensí na *Pravopis český s odpovědí* (1817); *Historia česká v kame-nopisných obrazech* od Ant. Machka. Vyrožením... (1820, 1824 upr. s tit. *Dějiny české v kamenopisně vyvedených obrazech* představeny od sjednocených umělců Akademie pražské. S objasněním od...); *Mluvnice čili soustava českého jazyka*. Podle Dobrovského (1822, 1831 opr. vyd. s tit. *Gramatika čili mluvnice českého jazyka podle Dobrovského*); O počátku a proměnách pravopisu českého... (1828, an., s J. Jungmannem); *Mluvnice polského jazyka podle*

Dobrovského (1839, opr. vyd. 1850); Počátky posvátného jazyka slovanského – Načala svaščennago jazyka Slavjan (1846, opr. vyd. 1859); Ospravedlnění nejnovějších oprav českého pravopisu proti nářkům pojednání čteného dne 17. září 1846 ve Sboru pro řeč a literaturu českou v Praze (1847); O pravopisných pŭtkách (b. d., 1847); Obrazy dějin českých (označeno jako 2. vyd. 1850); Načala ruskago jazyka – Počátky ruského jazyka (1850, rozšíř. vyd. 1857); Přehled literatury české. Dle 2. vyd. Historie literatury české od Josefa Jungmanna (1852); Bibliografie prvotiskův českých od 1468 až do 1526 léta (1853 ← ČČM 1852, tit. České prvotisky); – překlad: Ch. F. Rühs: Krátká historie slovanských národů starých časů (1818). – *Ostatní práce*: Krasopisné předpisy v běžném, lámaném, stojatém, latinském a staročeském písmu (1823); – překlad: Cvičení a užívání zbraně i její částky... (1826). – *Souborné vydání*: Hankovy Písně a Prostonárodní srbská múza, do Čech převedená (1918, ed. J. Máchal). ■ KORESPONDENCE: J. R.: V. H. Životopisný nástin (výňatky z H. dopisů J. Havelkovi z 1819–21), Jičínský obzor 1861, č. 4–6; an.: J. H. Pospíšil (v dodatku H. dopisy Pospíšilovi z 1817–36), Světozor 1868; an.: Korespondence J. H. Pospíšila s V. H. a V. Pešinou (výňatky z H. dopisů Pospíšilovi z 1817–21), Květy 1868; A. J. Vřátko: Vzájemné dopisy V. H. a J. Dobrovského (J. Dobrovskému z 1817–29, ryt. J. N. Neuberkovi z 1847, poslední vůle V. H. z 1847), ČČM 1870; A. J. Vřátko: Dopisy kněze Dominika Kinského k V. H. (z 1817–39, též koncepty H. dopisů D. Kinskému b. d. a z 1820), ČČM 1881; J. Pospíšil: Z dob vlasteneckých (J. H. Pospíšilovi z 1817–28; 1885); an. (A. Šimek): Dopisy V. H. J. E. Purkyňovi (z 1826–40), Slovanský sborník 1886; Red. (J. Emler): Několik listů spisovatelů a vlastenců českých k A. Markovi (V. H. Markovi z 1821), ČČM 1887; an.: Vzájemné dopisy V. H. a J. Kollára (z 1824–51), ČČM 1897; V. Jagić: Neue Briefe von Dobrovsky, Kopitar und anderen Süd- und Westslawen (P. I. Keppenovi z 1826–37, B. Kopitarovi z 1830–36, S. B. Lindemu z 1823, F. Metelkovi z 1853–54, J. Rajčičovi z 1854, též dopisy Kopitarovy adresované Hankovi; Berlín 1897; totéž s tit. Novjja pisma Dobrovskago, Kopitara i drugih jugozapadnych Slavjan, Petrohrad 1897); K. A. Vinařický: Korespondence a spisy pamětní 1–3 (K. A. Vinařickému z 1831–57; 1903, 1909, 1914, ed. V. O. Slavík); V. A. Francev: Pisma k Vačeslavu Ganke iz slavjanskich zemel (A. V. Ašikovi z 1850, V. P. Balabinovi z 1860, J. S. Bandtkemu z 1819–34, P. P. Dubrovskému z 1852, A. F. Gilferdingovi z 1855–58, M. Hórníkovi z 1857, R. Hubemu z 1852, N. I. Grečovi z 1847, P. I. Keppenovi z 1823–53, M. A. Korfovi z 1851–55, N. I. Krylovovi z 1836–37, V. I. Lamanskému z 1859, S. B. Lindemu z 1812–23, I. N. Lobožkovi z 1853, I. M. Martynovi z 1856–59, W. A. Maciejowskému z 1829–56, M. J. Moroškinovi z 1856, A. S. Norovovi z 1844–57, M. M. Speranskému b. d., S. S. Uvarovovi z 1838–50, S. P. Ševrjajevovi

z 1850, P. A. Širinskému-Šachmatovovi z 1843, A. S. Šiškovovi z 1820–39; Varšava 1905); J. Helcelet: Korespondence a zápisky (J. Helceletovi z 1848; 1910, ed. J. Kabelík); F. Pátek: Drobné příspěvky, 128. V. H. a F. Vavák (F. Vavákovi z 1815), ČČM 1910, s. 157; ML.: Koncept listu Hankova z r. 1827 (A. S. Šiškovovi), ČMF 1912, s. 143; P. Vychodil: Z doby Sušilovy (F. Sušilovi z 1860; b. d., 1917); K. Studynskij: Listy V. H. D. Zubrzyckému (z 1844–55, též knihařům D. Hartensteinovi v Brodech a F. Pillerovi ve Lvově), ČNM 1930; V. Burian: Hankovy a Hamuljakovy dopisy Kopitarovi (b. d. a z 1828–42), Hanušův sborník (1932); N. M. Pá (Melníková-Papoušková): Korespondence V. H. v Rusku (objevy v ruských archívech), LidN 8. 3. 1934; J. Mašlanka, J. Pelikán: Korespondence W. H. (M. Bobrowskému z 1819, J. B. Rakowieckému z 1822, S. B. Lindemu z 1823, W. A. Maciejowskému z 1830–54, redakci Biblioteki Warszawskiej z 1854), Sborník NM, ř. C, 1962; K. Ditrichová: Neznámý list V. H. (K. Kuzmánumu z 1859), Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci 1969, č. 145; L. Kubík: Česká korespondence se Lvem Thunem (L. Thunovi z 1831–35; 1970). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Starobylá skládanie. Památka 13. a 14. věku..., 1–6 (1817, 1818, 1818, 1820, 1823, 1824; díly 5 a 6 nečíslovány, díl 5 označen „díl opozděný“); Rukopis kráľodvorský. Sebrání lyricko-epických národních zpěvů (1819); J. Volný: Veselé písně (1822); Jaroslav vítěz nad Tatary (1823); J. Hus: Dcerka aneb Poznanie cesty pravé k spasení (1825); J. Strejc Zábřežský: Žalmové aneb Zpěvové sv. Davida... (1826); České historické zpěvy – Böhmische historische Gesänge 1, 2 (1826, 1827); Stará pověst o Stojmírovi a Brunsvíkovi, knížatech českých... (1827); Mater verborum. Nejstarší slovník s českými glosami (1827); J. Dobrovský: Glagolitica... Zweite verbesserte und vermehrte Ausgabe (1832) + Entwurf zu einem allgemeinen Etymologikon der slawischen Sprachen. Zweite, vermehrte und verbesserte Ausgabe (1833) + Slawin... Zweite verbesserte, zum Teil vermehrte, zum Teil verkürzte Ausgabe (1833); Sbírká nejdávnějších slovníků latinsko-českých... (1833); Modlitby při službách božích. Vybrány ze spisů svatých Otců (1833, výt. nejzjišt., 3. opr. a rozmn. vyd. 1859); V. Kornel ze Všehrd: Knihy devatery o práviech a súdiech... (1841); Correspondenz zwischen Kaiser Rudolf, dem ungarischen Könige Mathias, dem Erzherzogen Leopold und Albrecht... in Betreff des passauischen Kriegsvolkes (1845 ← Abhandlungen der K. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften, ř. 5, sv. 4, 1847); Sazavo-Emauzskoje svjatoje blagověstvovanije... (1846); P. Lupáč z Hlaváčova: Historia o císaři Karlovi, toho jména Čtvrtém... (1848); Dalimilova Chronika česká v nejdávnější čtení navržena (1849); A. J. Puchmajer: Pravopis ruskoo-český (1851, rozmn. a opr. vyd.); Polyglotta Kralodvorského rukopisu... 1, 2 (1852); Světoje evangelije po Ostromirovu spisku 1056–1057 let (1853); Božestvennaja služba (1854); Hádká duše s tělem (1855);

Ostatci slovjanského bogoslužení u Čechov – Ostatky slovanského bohoslužení v Čechách (1859); Čtení Nikodemovo... (1861 ← Abhandlungen der K. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften, ř. 5, sv. 11, 1861). ■

LITERATURA: F. Miklosich: Entgegnung auf Herrn Hanka's Albernheiten und Lügen (Videň 1851); V. Šubert: Evangelikův zármutek, útěcha a žádost za úmrtím Václava Hanky. Kázání... (1861); Oslava památky V. H. v Hoříněvsi dne 7. září 1862 (b. d., 1862); A. K. Viták: V. H. a Rukopis královédvorský (1867); V. Hrubý: V. H. a jeho Rukopis královédvorský (1919); S. Souček: Dvě pozdní mystifikace Hankovy (1924); Z Hankových památníků (1934, ed. F. Páta); V. Kopecký: Plno záhad kolem Hanky (1969). ■ K. Sabina: Beiträge zur Geschichte der neuböhmischen Literatur, Ost und West 1840; G. T. Legis–Glückselig: V. H., alm. Libussa 1852; F. Doucha: V. H. Příspěvky k životopisům, ČČM 1858, s. 163, 1861, s. 24 řím., 1862, s. 28 řím., 1863, s. 62 řím.; ● nekrology: Muzeum Království českého vykonává smutnou povinnost... (oznámení úmrtí, uvedeny všechny H. tituly), NL 15. 1. 1861; J. Neruda, Čas 15.–20. 1. 1861 → Literatura 1 (1957); H. (V. Hálek), NL 16.–23. 1. 1861; V. Zelený: Obecné listy naučné a zábavné 15. 3. 1861 ●; K. Sladkovský: Řeč v Hoříněvsi při odhalení pamětní desky na rodném domku Hankově, Hlas 7. 9. 1862; J. E. Sojka in Naši mužové (1862–63; nové vyd. 1953, ed. K. Cvejn); V. N. (V. B. Nebeský): V. H., Světozor 1867; an.: Upomínka na V. H. (vzpomínky gymn. profesora, který se s H. stýkal v posledním desetiletí jeho života), Světozor 1868; A. J. Vrtátko: H. a Dobrovský v poměru k sobě a k Rukopisům královédvorskému a zelenohorskému, ČČM 1871; J. Neruda: V. H., Humorist. listy 26. 9. 1874, → Podobizny 1 (1951); J. Jireček: O stavu české literatury v l. 1815–20 (o Gessnerově vlivu na H. poezii), ČČM 1878 + H. původní básně od 1813 do 1819, ČČM 1879 + Vzpomínky o časopisectvu českém před půlstoletím (H. působení v Prvotinách), Světozor 1879 + Josef Linda (styky s H., objevení Písně pod Vyšehradem), Osvěta 1879; A. Rybička: V. A. Svoboda (vztah k H.), Osvěta 1879; J. Pervolf: Slovanská myšlenka na Rusi (poměr H. k ruské akademii a k ruským slavjanofilům, H. role při zakládání stolic slavistiky v Rusku), Osvěta 1879; J. Hrubý: Styky M. P. Pogodina se západními Slovany, Osvěta 1880; F. Bačkovský: O prvních moderních zjevech klasických v básnictví českém, Světozor 1884 + O prvních úkazech účty k českým písním národním, Pokrok 18. 3. 1885; J. Truhlář: Desatero falzifikátů muzejních, Athenaeum 3, 1885/86; F. Bačkovský: O básnické činnosti V. H., Učitelé listy 1886, č. 30–37; G. M. (T. G. Masaryk): Drobné příspěvky o V. H. (výroky o H. v dopisech jeho současníkům), Athenaeum 4, 1886/87; F. Bílý: Z dějin české stolice univerzitní, ČČM 1889; an. (J. Truhlář): Drobné příspěvky o V. H., Athenaeum 8, 1890/91; F. S. (Schulz): Fejeton (vzpomínky na H. a jeho působení na univerzitě),

Zlatá Praha 9, 1891/92; E. Jelínek: Pan Adam Januša Rościszewski... Z dopisů psaných V. Hankovi v l. 1829–44, Zlatá Praha 11, 1893/94; F. Patočka: Původ a osudy písně takzvané Husitské, Zábavné listy 1894; M. Murko in Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik (Štýrský Hradec 1897); V. Flajšhans: H. proces proti Kuhovi. Zpráva dle soudních spisů, Osvěta 1897; J. Máchal: Mickiewicz a Čechy, ČČH 1898; Č. Zibrť: Ke stykům A. Mickiewicze a V. H., Světozor 32, 1897/98; A. Lisický: Spor o i a y, ČČM 1898; Zbt. (Č. Zibrť): Podobizna V. H. a jeho choti (od V. Machka), Světozor 33, 1898/99; J. Máchal: H. Ohlasy písní ruských. Příspěvek k dějinám proveniencí RK, LF 1899; V. A. Francev: Ku poměru F. L. Čelakovského k V. H., ČČM 1899; J. Karásek ze Lvovic: Hanka fecit, MR 1899/1900, sv. 11 → (s tit. Básník Rukopisů) Tvůrčové a epigoni (1927); V. Francev: K historii vydání Remešského evangelia, ČČM 1900; Č. Zibrť: Dopisy V. Krolmusa V. H., ČL 10–12, 1900/01, 1901/02, 1902/03; R. Beer: Korespondence J. Bowringa do Čech (1904); an.: Z pobytu A. N. Pypina 1833–34 v Čechách (styky s H.), Přehled 3, 1904/05; Č. Zibrť: V. H. o honoráři, ČČM 1907, s. 135 + Josef Šollin, sběratel knih staročeských pro Muzeum (též otisk dopisů J. Š. Hankovi), ČČM 1907; F. L. Čelakovský: Korespondence a zápisky 1–4 (1907–33, ed. F. Bílý, V. Černý); A. Sauer: Aus Jacob Grimms Briefwechsel mit slawischen Gelehrten (1908, dopis Hankovi z 1841); M. Hýsek: Bürgerovy ohlasy v české literatuře, LF 1908; Č. Zibrť: Nápis na cukrovinky z první polovice 19. stol. (H. autorství), ČL 18, 1908/09; A. N. Pypin: Moji záměrky s příložením statě Dva měsíce v Praze i Vjačeslav Ganka (Moskva 1910); J. Vejvara: Testament V. H., Osvěta 1910; F. Homolka: Rozšíření písní umělých mezi lidem českým, ČL 20, 1910/11; J. Hanuš: Počátky novočeské romantiky. V. H., sb. Literatura česká 19. stol. 1 (2. vyd. 1911); V. A. Francev: Pamětní lístek V. Hanky I. Srezněvskému 1842, ČČM 1911; B. Haluzický: V. H., LidN 28. 1. 1911; V. A. Francev: H. posílá české knihy A. S. Puškinovi, ČČM 1912; Č. Zibrť: Začátky Časopisu Českého muzea (H. poznámky o programu časopisu a žádost o publikační povolení), ČČM 1912 + V. H. žádá za profesuru češtiny r. 1835 a slavistiky r. 1849 na pražské univerzitě, ČČM 1912, s. 270; J. Volf: Dobrozdání prof. F. J. Svobody o H. zamýšleném novém vydání Dalimilovy kroniky z r. 1835, ČČM 1913; J. Hahn: Gessnerův vliv na literaturu českou, ČČM 1913; V. Pešek: Z korespondence J. J. Langra 3 (též Hankovi), ČMF 1913; J. Jakubec: Slovesné práce ve Videňských novinách 1813 a v Krameriusových Vlastenských novinách 1815 (H. příspěvky), LF 1916; C. A. Straka: K „rukopisnému jubileu“ (přípisek jména V. H. na strahovském svazku rukopisů z 15. stol.), Zvon 18, 1917/18; Fdký (F. Frýdecký): Ke shodě česko-slovinské (písemné styky Oroslava Cafa s H.), Zvon 18, 1917/18; H. Traub: O přípravách k Slovanskému sjezdu v Praze r. 1848, ČČM 1918; J. Máchal

in H. Písňě a Prostonárodní srbská múza ... (1918); A. Novák: V. H. – básník, Venkov 15. 10. 1918; J. Zdichynec: ref. O Máchalově vyd. H. Písni (báseň Plavba, překl. z Ch. A. Overbecka), LF 1919, s. 376; V. Flajšhans: Jungmann a – H. (H. pomoc při J. slovníku), NR 1921; J. Thon: Ztracený almanach Pomněnky (též H. text), ČČM 1921; J. Páta: Neznámé listy lužického buditele Handrije Lubjenského do Čech (H. z 1828), ČMF 1923; B. Václavěk: H. Čekání v tradici lidu, LF 1923; F. Strejček: „Bílé růže“ našich romantických básníků, Zvon 24, 1923/24; V. A. Francov: Gessnerovy Idyly v překladu H., Sb. prací věnovaných V. Tillovi k 60. narozeninám (1927); V. Flajšhans: H. fecit (H. staročeská interpolace a pozdější padělky, česká jména v Liber viaticus), ČNM 1927, 1928; J. Květ: Falza v iluminovaných rukopisech Knihovny NM v Praze, NL 12. a 19. 6. 1927; vh (M. Hýsek): O padělatelských schopnostech V. H., NL 11. 12. 1927; J. Volf: H. a Matthison, Zvon 28, 1927/28 + Po stopách prvotisku Nálezové sněmu obecního z r. 1497 (H. pátrání po ztraceném prvotisku ve spojení s polskými slavisty), ČNM 1928; M. Novotný: Čtyřlístek k jubilejním dnům (dopis V. R. Krameriusa V. H.), Lit. rozhledy 14, 1929/30; M. Szyjkowski in Polská účast v českém národním obrození I (1931); J. Hch. (J. Heidenreich-Dolanský): Chopin a H., LidN 11. 3. 1931; og: Styky Chopinovy s H. (glosak předch. článku), LidN 13. 3. 1931; vr.: Nedoceněný H. (k čl. R. Jakobsona v čas. Centralnaja Jevropa), PL 30. 8. 1931; F. Gabriel: H. aféra s Májovým snem, LF 1932; B. Václavěk: Po stopách českých básníků v lidové tradici, Magazin DP 1, 1933/34; J. Volf: Příspěvek k vydání polské mluvnice Hankovy, ČNM 1934; ne (A. Novák): V. H. udavačem, LidN 28. 3. 1934, odpol. vyd.; R. Jakobson: K časovým otázkám nauky o verši. I. Staročeský verš a Rukopisy, SaS 1935; J. Štěpán (J. Fučík): Slovo o pluku Igorově (H. překlad), Tvorba 1938; B. Václavěk: Nové „falzum“ Hankovo (H. báseň Svůdce nevinnosti – Prvotinách 1814), ČMF 1939 + Moravo, Moravo – stará píseň ženská (H. autorství zlidovělé písňě), LidN 12. 3. 1939, příl.; A. Novák: Wesen und Bedeutung der tschechischen romantischen Dichtung, Slavische Rundschau 1939; F. Strejček in Naši bojovníci pérem (1948); R. Jakobson: Le Slovo et les faux de H., Annuaire de l'Institut de philologie et d'histoire orientales et slaves (New York) 8, 1945–47, vyd. 1948; F. Ryšánek: Kyrilské a jiné přípisky v rajhradském Martyrologiu Adově – padělky H., LF 1953; J. V. Frič v dopisech a denících (1955, ed. K. Cvejn); Korespondence J. Josefoviče Jungmanna (1956, ed. O. Votočková-Lauermannová, též Hankovi); K. Horálek in Počátky novočeského verše, AUC, Philologica 4, 1956; J. Čermák: Josef Havelka, významný informátor o českém národním obrození (Havelkovy dopisy adresované V. H.), Sb. NM v Praze, řada C, 1958; D. Makovička: Hrad českých básníků (H. návštěva Karlova Týna), ČSPS 1959; J. Vrchotka: V. H. a Národní muzeum (zhodnocení knihovnické činnosti),

ČNM, odd. věd společenských, 1961; V. Hostička: K počátkům pronikání Ševčenkova díla do Čech, Čs. rusistika 1961; K. Horálek in Studie o slovanské lidové poezii (1962); J. Hrabák in Z problémů českého verše (1964); V. Hostička: Počátky H. rusofilství, Slovanský přehled 1964; J. Dolanský: V. Karadžić a česká literatura jeho doby, AUC, Slavica Pragensia 6, 1964; J. Kurz: V. S. Karadžić a soudobí čeští a slovenští slavisté, AUC, Slavica Pragensia 6, 1964; F. M. Klácel: Výbor z díla (1964, ed. D. Jeřábek, M. Komárek, V. Michálková, V. Válek; též dopisy V. Hankovi); V. Maděra: Proč byl Čelakovský zbaven funkce redaktora? Byl V. H. donášečem?, Slovanský přehled 1964; V. Čejchan: Ještě k případu H. udavačství Čelakovského, Slovanský přehled 1964; V. Volf, D. Halíčková: J. N. Lhota. Korespondence 1 (též koment. dopisy Hankovi), sb. Krkonoše-Podkrkonoší 1963; M. Bidlas: List z památníku J. Kollára (o H. básni Bývali jsme – budeme-li více, připisované J. Kollárovi), Sborník NM, ř. C – lit. hist., 1965; A. Vidmanová: Národní hrdość, H. a první česká tištěná kniha (Kronika trojanská), Dějiny a současnost 1967; F. Horák: Ještě k prvnímu českému tisku, Dějiny a současnost 1967; L. Kubík: Česká korespondence V. H. s hrabětem Lvem Thunem z let 1830–1835 (rozbor 30 dopisů vzájem. koresp.), Sb. pedagog. fakulty v Ústí n. L., ř. bohemistická, 1967; V. Žáček: Národní muzeum v obrozeném úsilí nesvobodných Slovanů, Sborník NM, ř. A – historie, 1968; M. Tarantová: Fryderyk Chopin ve Strahovské knihovně (styky s H.), sb. Strahovská knihovna 4, 1969; sb. RKZ. Dnešní stav poznání (1969, red. M. Otruba, autoři: Z. Fiala, J. Kašpar, J. Kočí, M. Komárek, M. Laiske, J. Mezník, M. Otruba, V. Procházka, M. Řepková); M. Ivanov in Tajemství RKZ (1969); J. Dolanský: Poezie V. H. a Karamzin, Slavia 1970; V. Závodský: Dvě Hankiana, sb. Strahovská knihovna 5–6, 1970–71; J. Svátek: Dopisy J. V. J. Michla z let 1835–41 a jeho práce jako učitele (též Hankovi), sb. Národní obrození severovýchodních a východních Čech (1971); J. Markl: Společenský zpěv v zrcadle sbírky A. Schütze z r. 1837 (srovnání textů se záznamy H.), ČL 1972; J. Glückselig: O podvodech literárních a historických (o H. a jeho Kronice české), in Podvědaná věda (1972); V. Pletka: Původ a proměny H. písňě Sbohem buď a pamatuj, sb. O životě písňě v lidové tradici (1973); J. Polák: Z dějin četby mládeže. V. H., Zlatý máj 1977; O. F. Babler: Chopin a H., LD 17. 8. 1979. – Viz též LITERATURA v hesle Rukopisy královédvorský a zelenohorský.

mo

Antonín Hansgirk

* 20. 5. 1806 Hradec Králové

† 1. 9. 1877 Praha

Překladatel z ruštiny, polštiny a francouzštiny, bibliograf.